

Procopie Ivasovici

AMICULU

POPORULUI.

PS. II.
78

Calindariu

PE ANULU COMUNU

1874.

Compus

de

Visarionu Romanu.

Anulu XIV.

SIBIU.

Editura si provedietura autorului.

Tipariulu lui S. Filtsch (W. Krafft).

Condițiunile pentru vendierea calindariului

„Amiculu Poporului pe 1874“.

Pretiulu de bolta alu unui esemplaru e 50 cruceri, cu tramitere francatu prin posta 56 cruceri.

10 esemplare costa numai 4 fi. 50 cr.

25 " " " 10 " — "

50 " " " 18 " 50 "

100 " " " 35 " — "

Va se dica la 100 esemplare se dau 15 fiorini rabatu.

Domnii, cari comanda 1—2 esemplare, se aiba bunatate a tramite pretiulu prin mandatu postalu (Postanweisung), că se le putemu spedă calindarulu sub legatura (Kreuzband); ér la comandări de mai multe esemplare pretiulu se pôte respunde cu recepere postala (Postnachnahme).

A se adresá d'a dreptulu la Sibiiu către **V. Romanu.**

R o b i n s o n u C r u s o e

dupa Campe

tradusu de

G e o r g i u P o p a

cu ilustratiuni numeróse se afla asemenea de vendiare la editorulu acestui calindariu; 1 esemplaru brosiatu costa 60 cr., 1 esemplaru legatu tiépenu costa 75 cr.

Cumperatoriloru de 20 esemplare se dau 2 esemplare grătis; dupa 40 se dau 5 gratis; dupa 60 se dau 8, dupa 100 15 si dupa 200 se dau 40 esemplare gratis.

cu

atate
ca
; er
unde

anu.

edi-
cr.,

olare
dupa

2/11/19

Procopiu Ivacicoviciu ,

*Archiepiscopu si Metropolitu alu Romaniloru greco - orientali
din Transilvani'a si Ungari'a.*

P
7-29

PS. II. 78

AMICULU POPORULUI.

Câlindariu
PE ANULU COMUNU
1874.

Compusu
de
Visarionu Romanu.

Anulu XIV.

Pretiuulu 50 cruceri.

Biblioteca publică a poporului Timişoara
Nr. 873/928 Valoarea: 30
SIBIU.
Editura si provedietura autorului.

BIBLIOTECA CENTRALA
A REGIUNII BANAT

BIBLIOTECA JUDEȚULUI
TIMIȘ
P-8182-A

P. 402

Cronologia pe anulu 1874.

	anii
Dela facerea lumii dupa Suidas (6000 ina. de Crs.)	7874
Dela facerea lumii dupa cei 70 de traducatori ai bibliei (5634 ina. de Cristosu)	7508
Dupa calcululu greciloru noi, séu er'a bisantina séu constantinopolitana-bisericesca (21. Martiu, ori 1. Aprile 5508 ina. de Cristosu)	7382
Dela facerea lumii dupa socotél'a lui Eusebiu	7074
Dupa periodulu iulianu (1. Ian. 4713 ina. de Crs.)	6587
Dupa calcululu vechiu alu evreiloru 4005 ina. de Cristosu	5879
Dupa calcululu comunu	5857
Dupa calcululu lui Calvisiu	5823
Dupa calcululu nou alu evreiloru (echinopte de primavera 3761)	5635
Dela fundarea Romei (dupa Varro 24. Aprile 753 ina. de Cristosu)	2627
Dela mortea lui Alesandru celu mare	2227
Dela indreptarea calindarului iulianu prin Sosigene (1. Ianuariu 45 ante Cristosu)	1919
Dela nascerea Domnului Isusu Cristosu	1874
Dela resipirea Ierusalimului prin Romani (1. Sept. 69 dupa Cristosu)	1805
Dela descalecarea Romaniloru in Dacia sub imperatulu Traianu	1769
Dela celu d'antâiu soboru a tota lumea din Nicea	1549
Dela caderea imperiului romanu la apusu (dupace a statutu 1230 de ani, in 476 d. Crs.)	1398
Er'a dela Mohamedu	1290
Dela fundarea regatului ung. (1000 dupa Cristosu)	874
Dela desbinarea bisericiloru resaritena si apusena	821
Dela re'ntemeierea statului Tièrri-române prin Radu Negru Basarabu, Domnulu Fagarasiului	584
Dela aflarea pulberei de pusica	532
Dela re'ntemeierea statului Moldaviei prin Bogdanu Dragosiu	529
Dela aflarea artei tipografice	434
Dela descoperirea Americi (11. Octovre 1492)	382
Dela reformati'a lui Luteru	357

	anii
Dela caderea Ungariei la Mohaciu	348
Dela desrobirea limbei romane de slavo'n'a prin antâi'a carte romana	303
Dela indreptarea calindarulu prin pap'a Gregoriu alu XIII. (15. octomvre 1582)	292
Dela aducerea cartofiloru in Europ'a	290
Dela introducerea prășirei tabacului	282
Dela venirea Transilvaniei sub cas'a austriaca	175
Dela aflărea masineloru cu aburu	175
Dela introducerea calindarului îndreptatu	174
Dela mórtea lui Iosifu II.	84
Dela introducerea demnității imperatesci creditarie in Austri'a (11. Augustu 1804)	69
Dela nascerea Maiestatii Sale Imper. FRANCISCU IOSIFU I. (18. Augustu 1830)	44
Dela stergerea iobagiei in Ardealu, Dumin. tuturoru Sântiloru 6./18. Iuniu 1848	26
Dela domni'a Maiestatei Sale c. r. apost. <i>Franciscu</i> <i>Iosifu I.</i> (2. Decem. 1848)	26

Pascali'a séu semnele cronologice pe anulu 1874.

Numerulu de auru dupa calind. iul.	13	dupa celu Greg.	13
Epact'a	XXIII	"	XII
Cursulu sórelui	7	"	7
Numerulu romanu	2	"	2
Liter'a Duminecii	F	"	D

Serbatorile si alte dîle schimbatóre.

Nascerea Domnului Mercuri, mancere de carne septemâni 5, dîle 6. — Triodulu se 'ncepe in 20 ianuariu. — Lasatulu de carne in 3. Februaru; lasatulu da brânza in 10. Februaru. — Eudochi'a Vineri a 2. septemâna d'in postu. — SS. 40 mucenici, sâmbata a 3. septemâna d'in postu. — Bunavestire in sânt'a si marea Luni. — Pascile in 31 Martiu. — Sân. Georgiu Marti a 4 septem. dupa pasci. — Inaltirea Domnului in 9. Maiu. — Rosaliile in 19. Maiu. — Postulu SS. Apostoli 4 septemâni si 5 dîle, diu'a loru sâmbata.

Posturile.

Paresimile din 11. februarie pâna în 31. martie; alu SS. apostoli din 27. maiu pâna în 29. iunie; alu Sânta-Mariei dela 1. pâna la 15. augustu; alu Craciunului dela 15. noemvre pâna la 25 decembre.

Cele 12 zodii din calea sórelui.

Berbecelul . . . 	Leulu . . . 	Sagetatorulu . . .
Taurulu . . . 	Fetiór'a . . . 	Capriorulu . . .
Gemenii . . . 	Cumpan'a . . . 	Udatorulu . . .
Raculu . . . 	Scorpionulu . . . 	Pescii . . .

Cele patru annutimpuri.

Inceputulu primaverii iu 8. martie, 8 óre dup'a-médiu. Diu'a cu nóptea sunt assemene. Sórele intra în zodi'a berbecelului.

Inceputulu verii în 9 iunie la 4 óre dupa amédiu. Diu'a cea mai lunga si nóptea cea mai scurta. Sórele intra în zodi'a racului.

Inceputulu tómnei în 11. septembrie, 6 óre diminéti'a Diu'a cu nóptea 'su assemene. Sórele intra în zodi'a cumpenei.

Inceputulu iernii în 10. decembre, diminéti'a la 0 óre. Diu'a e cea mai scurta si nóptea cea mai lunga. Sórele intra în zodi'a capriorului.

Intunecimi

voru fi în anul 1874 dóue la sóre si dóue la luna, dintre care inse numai un'a la sóre va fi vediuta, si la noi. Acést'a intra în 28. septembrie la 9 óre, 56 minute înainte de amédiu si tiene pâna la 0 óre 32 minute dupa amédiu. Se vede în Afric'a-orientala, Europa si Asia-occidentala.

Regintele anului

e **Saturnu**, cea din urma dintre planetele cunoscute celoru vechi si vidibile cu ochiulu liberu; distant'a sa dela sóre variéza între 186 si 208 milióne, si cea dela paméntu între 165 si 229 milióne mile. Adeveratulu diametru alu

lui Saturnu e de 17214 mile, suprafața sa cuprinde 869 mile patrâte, ăr mass'a sa întreaga e de 2.408,800 milióne mile cubice. Mass'a lui e de 101 ori mai mare că a pamântului nostru, si de 3502 ori mai mica că a sórelui. Iutiél'a de midiulocu a misicării sale impregiurulu sórelui e de $1\frac{3}{10}$ mile într'o secundă. Rotéza in 10 óre, 29 minute si 17 secunde impregiurulu osiei sale si si-finéza cerculatiunea sa impregiuru de sóre in $10,759\frac{2}{10}$ dile, in-cátu pe dênsulu decurgu $24620\frac{1}{2}$ de dile pana la inceperea noului anu solaru. Are 8 luni, cu numele: Mi-mas, Enceladus, Thetis, Dione, Rhea, Titan, Hyperion si Japetus. Dar nu multimea lunilor sale lu-face planetulu celu mai insemnatu, ci verig'a-intreita ce lu-incongiura si care nu este massa solida, ci consta din nenumerate cor-purele, cari rotéza in aceste verigi impregiurulu lui Sa-turnu cam in $10\frac{1}{2}$ óre.

Sistem'a planetara a sórelui.

Mercuru	se întórce	impregiur. sórel. in	— a.,	87 d.,	23 ó.
Vinerea	"	"	"	"	— " 224 " 17 "
Pamântulu	"	"	"	"	— " 365 " 6 "
Marte	"	"	"	"	1 " 321 " 17 "

Intre Marte si Joue (Jupiter) se misca planete mici, dintre cari pana acum sunt cunoscute 130 si a caroru timpu de cerculatiune e de $3\frac{1}{4}$ si $6\frac{7}{10}$ ani

Joue	se întórce	impregiurulu sórel. in	14 a.,	314 d.,	20 ó.
Saturnu	"	"	"	"	29 " 166 " 23 "
Uranu	"	"	"	"	84 " 5 " 20 "
Neptunu	"	"	"	"	164 " 285 " 15 "
Lun'a	se rotesce	impregiurulu pamânt. in	— "	27 "	8 "
Sórele	se întórce	impregiurulu osiei sale in	25 dile,	5 óre	si 37 minute.

Splicatiuni de semne si prescurtări.

● insemnéza luna nóua, ☾ patrarulu antâiu, ☾ luna plina, ♀ patrarulu din urma, Cuv. cuviosu, par. parin-tele, St. sântulu, M. martiru (mucenicu), Ep. episcopu, Pr. prorocu, SS. sântii, — c. la evangeliu insemnéza capu, v. versu (glasu), a inv. a invierii, adica voscrézn'a. In „calindarul istoricu“ numerulu antâiu e diu'a lunei respective, numerulu din parantesa este anulu intem-plării, * insemnéza nascerea, † reposarea celui numitu.

Calindarulul Iulianu		Calind. Gregor.	Sărele refare	Sărele apune
Marti	1 (†) Taiarea impr.	13 Ilariu	7 46	4 32
Merc.	2 Par. Silvestru	14 Felice	7 45	4 33
Joi	3 Pror. Malachia	15 Mauru	7 45	4 34
Vineri	4 Sobor. SS. Apost.	16 Marcelinu	7 44	4 36
Sâmb.	5 S. Teopemptu si Teon.	17 Antonu pust.	7 44	4 37

Butezulu Domnului, Evang. dela Mateiu c. 3, toate ale serbatorii.

Dum.	6 (†) Botezulu Dlui	18 Prisca	7 43	4 38
Luni	7 † S. Ioanu Botez.	19 Sara	7 42	4 40
Marti	8 C. Georg. si Dominica	20 Fab. si Seb.	7 41	4 41
Merc.	9 Muc. Palievch.	21 Agnesiu	7 41	4 42
Joi	10 Par. Grigorie Nisisu	22 Vincentiu	7 40	4 44
Vineri	11 Cuv. Teodosiu	23 Log. Mariei	7 39	4 45
Sâmb.	12 Muceniti'a Tatiana	24 Timoteiu	7 38	4 47

Duminec'a dupa botezu, Evang. dela Mateiu, c. 4., v. 7, a inv. 9.

Dum.	13 Muc. Ermilu	25 Int. lui Saulu	7 37	4 48
Luni	14 SS. PP. ucisi in Sinai	26 Policarpu	7 36	4 50
Marti	15 Cuv. Pavelu Tiv.	27 Ioane Chris.	7 35	4 51
Merc.	16 Inch. lant. Ap. Petru	28 Carola c. m.	7 34	4 53
Joi	17 † Cuv. Antoniu	29 Francis Sal.	7 33	4 55
Vineri	18 † SS. Atan. si Chirila	30 Adelgunda	7 32	4 57
Sâmb.	19 Cuv. Macar. Eg.	31 Petru Nol.	7 31	4 58

Duminec'a vames. si faris., Evang. dela Luc'a c. 18., v. 8, a inv. 11.

Dum.	20 Eutimiu c. m.	1 Febr. Ign.	7 29	4 59
Luni	21 Cuv. Par. Macsim	2 (†) Int. Christ.	7 28	5 1
Marti	22 Cuv. Tim. si Anast.	3 Blasiu	7 26	5 2
Merc.	23 Muc. Climentu	4 Veronica	7 25	5 4
Joi	24 Cuv. Xenia	5 Agata	7 23	5 6
Vineri	25 † Par. Grig. Teol.	6 Dorotea	7 22	5 7
Sâmb.	26 Cuv. Xenofontu	7 Romualdu	7 21	5 9

Duminec'a fiului ratacit, Evang. dela Luc'a c. 15, v. 1, a inv. 1.

Dum.	27 † S. Ioan g. d. auru	8 Ioane mil.	7 19	5 11
Luni	28 Cuv. Efrem. Sirul.	9 Apoloni'a	7 17	5 12
Marti	29 Mucen. Ignatie	10 Scolastica	7 16	5 13
Merc.	30 (†) SS. Vas. Gr. Io.	11 Eufrosina	7 15	5 14
Joi	31 SS. Chir. si Ioan.	12 Eulalia	7 14	5 16

Ianuarium.

Calindariu Istoricu.

1 (963) † Petru regele Românilor și Bulgarilor; (1595) Mihail eroul trece Dunarea și bate Rusciuculu; (1806) Reintroducerea calendarului gregorianu în Franci'a. — 3 (1281) † Curcubeta Domnulu Bulgariei și Romaniei. — 5 (1634) Mateiu Domnulu Romaniei sosese în Constantinopole. — 6 (1658) Constantin Domnu Romaniei abdice din domnia. — 8 (1587) Moldovenii batu pre casaci. — 14 (1527) † Stefanu VI. Domnulu Moldovei. — 16 (814) † Carolu celu mare. — 20 (1527) Petru Raresiu se face Domnu Moldoviei. — 22 (1200) Pacea între imperatulu romanu și bizantinu. — 25 (1558) Mircea III. se numesce Domnu Romaniei. — 26 (1595) Mihail eroul trece Dunarea, sdobresce întreaga armată turcésă de sub Mustafa pasi'a, care cade mortu. — 28 (1439) Consiliu dela Florenti'a pentru unirea biserecei. — 29 (1360) Vladu Domnulu Romaniei iă titlu de voivodu alu Transilvaniei, banu de Severinu și duce de Fagarasiu.

Calindariu agronomicu.

Cauta, direge și adă în rîndu instrumentele economice, pregătesce pentru vîra cosiuri de albine. La imblatitu se fi cu grige, căci cu cătu timpul e mai mîle, cu atătu mai greu ăse sementi'a din paiu, d'aceea trifoiulu si lutiern'a se se imblătésca pre timpu gerosu, inse în lun'a acésta. Grigesce pentru pari dă viia. Gunoesce viile și gradinile. Trage viuurile de pe drojdii. Pazescu de geru camer'a de pôme și alege pre cele putrede la o parte. Grigesce cu nutretiu mai bunu vitele insarcinate (de-a fetă), le tiene în curatienia si le tiescă mai desu. Grajdurile trebe ținute caldu, la amédiu, cându e sôre trebe aerisate, ăr vitele lasate se ămble pucinu prin curte. Cându e geru mare, gunoiulu nu trebe desu curatitu din grajdu. Risipirea musinóieloru de pe fenatie și sterpirea tufărilor de totu-feliulu. Taiarea lemnelor de focu si de lucru. Curatirea pomiloru de ôuele de omida, de crengile și de cîj'a uscata. Aduna simburu de pôme pentru semenatu în scôl'a de pomi din pόμεle ce se petrecu. Taia vlastare de altoiu și incepe altuirea din mana în casa. Sapa scôl'a de pomi, daca concede timpul. Pregatirea patuleloru de gunoiu. Lasa albinele se sbóre căte pucinu în dile mai caldutie, cându nu este néua în apropiare, ăr cându e geru mare sêu ninge, pazescele dă frigu și de siôreci. Lun'a acést'a e ac-comodata pentru invetiarea junciloru la jugu și a cailoru tēneri la hamu. Nu uită a dă viteloru sare în tóta septamân'a, si daca vrei, că vacile se ti-dea lapte multu și bunu, în acésta luna nutretielu loru se constea în $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ pârți din plānte tuberculôse sêu radecinôse, între aceste primul locu lu-ocupa napii. Vitele trebue tieselate și nutrite bine. Gunoiulu de porcu se lu-cari în lun'a acést'a pe locuri de lutierna.

D i v e r s e.

Diu'a cresce 1 ôra, 22 minute. În Ianuariu 20. începerea triodului.

Semne de timpu. Ianuariu caldu nu e semnu de anu manosu. Dupa Ianariu uscatu și gerosu urméza Februariu cu nea. Negur'a din Ianariu aduce Februariu umedu. Cându nouri se tragu spre média-di, urméza frigu, cându se tragu spre média-nôpte, vine caldura.

FEBRUARIU, are 28 zile.

Fauru.

Calindarului Iulianu		Calind. Gregor.	Sorele rosare	Sorele apune
Vineri	1 St. Muc. Trifonu	13 Iordanu	7 12	5 17
Sâmb.	2 (†) Intemp. Domnului	14 Valentinu	7 11	5 19

Duminec'a lasatului de carne, Evang. dela Mateiu c. 25, v. 2, a inv. 2.

Dum.	3 St. Simeon	15 Faustu	7 9	5 21
Luni	4 Cuv. Isidoru	16 Iulianu	7 7	5 22
Marti	5 Muc. Agati'a	17 Muc. Sabina	7 6	5 24
Merc.	6 Par' Vucolu	18 Simeonu	7 4	5 26
Joi	7 Par. Parteniu	19 Susanna	7 2	5 28
Vineri	8 M. Teodoru Stralit.	20 Eleutera	7 0	5 29
Sâmb.	9 Niceforu	21 Eleonora	7 59	5 30

Duminec'a lasatului de brânza, Evang. dela Mateiu c. 6, v. 3, a inv. 3.

Dum.	10 M. Haralampiu	22 Petru C.	6 56	5 32
Luni	11 St. Muc. Vlasie	23 Eberhardu	6 54	5 34
Marti	12 P. Meletiu	24 Visectu	6 52	5 35
Merc.	13 Cuv. Martinianu	25 Matia Ap.	6 51	5 37
Joi	14 Cuv. Auxentiu	26 Valburga	6 49	5 39
Vineri	15 Ap. Onisimu	27 Leandro	6 47	5 40
Sâmb.	16 Muc. Pamfilu	28 Renata	6 45	5 41

Duminec'a 1-a din paresimi, Evang. dela Ioanu c. 1, v. 4, a inv. 4.

Dum.	17 Muc. Teod. Tironu	1 L. Mart. Alb.	6 43	5 42
Luni	18 Par. Leonu Pap.	2 Simpliciu	6 42	5 44
Marti	19 Apost. Archipu	3 Cûnegunda	6 40	5 45
Merc.	20 Leonu Ep. Catan.	4 Casimiru	6 38	5 47
Joi	21 Cuv. Timoteu	5 Eusebiu	6 36	5 49
Vineri	22 Afl. môt. din Eug.	6 Friedericu	6 34	5 50
Sâmb.	23 Par. Policarpu	7 Toma	6 32	5 51

Duminec'a 2-a din paresimi, Evang. dela Marcu c. 2, v. 5, a inv. 5.

Dum.	24 † Afl. cap. St. Ioanu	8 Ioane Cris.	6 30	5 52
Luni	25 Par. Taras. Arch.	9 Francisca	6 29	5 54
Marti	26 Par. Porfire	10 40 Mucenici	6 27	5 56
Merc.	27 Par. Procopu Decap.	11 Eracliu	6 24	5 57
Joi	28 Par. Vasilie	12 Gregoriu	6 22	5 58

Februariu.

Calendariu Istoric.

1 (1245) † Calimanu imperatul Romaniei si Bulgariei. — 5 (1673) † Molier. — 7 (1473) *Copernicu astron. — 8 (1513) Négoe Basarabu se suie pe tronulu Romaniei. — 9 (1600) Mihaiu eroulu convocă diet'a (camer'a) Transilvaniei la Alb'a-Julia. — 12 (1468) † Guttenberg aflatorulu tipografiei. — 13 (369) Valentinu imperatul Romaniloru bate pre Atanar. — 15 (274) *Const. imper. Romaniloru. — 20 (1790) † Josifu II. — 23 (161) † Titu Elie Antoniu I. imper. Romaniloru. — 24 (1702) † Vilhelmu III. reg. Angliei. — 27 (1514) Bogdanu domn. Moldoviei bate pre Trifaila. — 28 (1523) Radu dela Afumati vine Domnu in Bucuresci.

Calendariu Agronomicu.

Cerne bine sementi'a de bucate si o curatia de tota neghin'a. Cerne totu-deun'a si bucatele ce le duci la tîrgu spre vendiare. Fîrmitulu papusioiului (cucuruzului). Continua caratul gunoiiului. Cine are de cugetu a zidi ceva, se nu uite a si-procură de acum materialulu trebuintiosu. Curatia locurile de petrii si de musinóie. Ara, deca ierta timpulu, locurile destinate pentru lutierna, ovesu, orzu si alte semnaturi de primavéra. Curatia siantiurile, risipe gunoiiulu caratu si macina proviziune de faina pe mai multu timp. Curatia pomii cu serguintia de crengi uscate. Daca timpulu e favoritoriu sémene scól'a de pomi si plantéza pomii padureti destinati pentru altuire. Micsioréza corón'a pomiloru saditi din tómnă, cá se li se intarésca tulpin'a. Timpulu mntatului pomiloru ténéri, a plantării de sálci, arini si plopí. Pregatése patule de gunuoiu si sémene in ele salate, crastaveti, redichi de luna, pepeni si altele. Taje ramurele de altoiu pentru primavéra si le pune in nesipu umedu, pâna ce ai lipsa de ele. Lasa berbecii la oile, cari vrei se fete in Iuliu. Canta mai desu prin staule, fiindu timpulu fatatului viteloru cornute. In lun'a acest'a se mai ai inca jumetate nutretiulu de vite. Viteloru de trasu si de prasila se le dai acum nutretiulu celu mai bunu, ce l'ai grigitu a-nume spre acestu scopu din tómnă; boiloru se le dai desu urluicla de orzu cu paie maruntite. Vitieiloru le asterne desu; daca au urdinare pune in mai multe locuri prin staule creta pentru linsu. Oile imparechiate in septembrie féta acum, asemenea féta acum scrófele, cari s'au vierfitu la inceputulu lui octobrie. Frigulu umedu e fôrte periculosu pentru purcei. Daca p'intre asternutu preserámu cenušia, purceii nu facu paduchi. Curatia si aeriséza stupii, si celoru mai slabi pune-le mancare, totu acum e timpulu d'a transportá cosnitiele de albine cumpérate sêu pre care vrei a le mutá.

Diverse.

Din'a cresce 1 óra, 32 minute. — Lasatulu de carne in 3., lasatulu de brânza in 10.

Semne de timp. Fauru albu intaresce semenaturile. Februaru uritu infrumsetieza pre maiu. Cându nu ingiatiu in februaru nu e semnu de anu manosu. Venturile de nordu pela midiu-loculu lui fauru prevestescu anu manosu. Negur'a de apusu arata geru. Daca ap'a curgátore e calda, va urmá gera mare.

Calendarulu Iulianu		Calind. Gregor.	Sorole reare	Sorole apune
Vineri	1 Cuv. Eudochi'a	13 Rosina	☾	6 20 6 0
Sâmb.	2 Mucen. Teodotu	14 Mathild'a	☾	6 18 6 2

Duminec'a 3-a din paresimi, Evang. dela Marcu c. 8, v. 6, a inv. 6.

Dum.	3 Mucen. Eutropiu	15 Longinu	☾	6 16 6 4
Luni	4 Cuv. Gerasimu	16 Heribertu	☾	6 14 6 5
Marti	5 Mucen. Cononu	17 Gertrudu	☾	6 12 6 6
Merc.	6 SS. 42 Martiri	18 Alesandru	☾	6 10 6 8
Joi	7 Muc Vasiliu scl.	19 Iosifu Logof.	☾	6 8 6 9
Vineri	8 Par. Teofilactu	20 Nichit'a	☾	6 6 6 10
Sâmb.	9 † SS. 40 Muc. d. Seb.	21 Benedictu	☾	6 4 6 12

Duminec'a 4-a din paresimi, *Evang. dela Marcu c. 9, v. 7, a inv. 7.

Dum.	10 Muc. Codratu	22 Octavianu	☾	6 2 6 14
Luni	11 Sofronie Patr. Ier.	23 Victoriu	☾	5 59 6 15
Marci	12 Cuv. Teofanu	24 Gavrilu Ar.	☾	5 58 6 16
Merc.	13 P. Nichif. Patr. Cons.	25(†) Bun'a-Vest.	☾	5 55 6 17
Joi	14 Cuv. Benedictu	26 Emanuilu	☾	5 54 6 19
Vineri	15 Muc. Agapiu	27 Rupertu	☾	5 52 6 20
Sâmb.	16 Muc. Savinu	28 Malchus	☾	5 50 6 22

Duminec'a 5-a din paresimi, Evang. dela Marcu c. 10, v. 8, a inv. 8.

Dum.	17 Cuv. Alesiu	29 Eustachiu	☾	5 48 6 23
Luni	18 Par. Chirilu Ier.	30 Cvirina	☾	5 46 6 25
Marti	19 MM. Crisanu si Dariu	31 Amos	☾	5 44 6 26
Merc.	20 PP. Ucisi in mon Sav.	1 L. Apr. Hugo	☾	5 41 6 28
Joi	21 Par. Iac. Ep. Cat.	2 Franc. Paulu	☾	5 39 6 30
Vineri	22 Muc. Vasilie	3 Richardu	☾	5 36 6 31
Sâmb.	23 Cuv. Niconu	4 Isidoru	☾	5 35 6 32

Duminec'a 6-a din paresimi, a floriloru, Evang. dela Ioanu c. 12.

Dum.	24 Cuv. Zacharia	5(†) St. Pasci	☾	5 33 6 33
Luni	25(†) Bun'a-Vest.	6(†) Celestinu	☾	5 30 6 35
Marti	26 Sob. Arch. Gavriilu	7 Albertu	☾	5 29 6 36
Merc.	27 Cuv. Matrona	8 Dionisiu	☾	5 27 6 37
Joi	28 Cuv. Illarionu	9 Demetriu	☾	5 26 6 39
Vineri	29(†) Vincerea patimil.	10 Ezechiilu	☾	5 24 6 40
Sâmb.	30 C. Ioanu d. scara	11 Leo Papa	☾	5 22 6 42

Duminec'a Pascilbru, Evang. dela Ioanu c. 1, v. 1.

Dum.	31(†) Santele Pasci	12 Iulia Papa	☾	5 20 6 43
------	---------------------	---------------	---	-----------

Martiu.

Calindariu istoricu.

3 (101) Traianu imperatulul Romaniloru trece Dunarea pe vase.
 — 4 (1790) Orsiov'a cade in mân'a Austriei. — 5 (180) † M. Aureliu
 I. R. la Buđa in etate de 59 ani. — 6 (1486) Stefanu dom. Moldoviei
 casitiga bataia dela Scheia. — 8 (275) † Aurelianu imper. Romaniloru
 la cetatea noua. — 10 (1558) Mircea domnu Rom. macelaresce boierii.
 — 15 (1443) * Mathia Corvinu, reg. Ungariei. — 22 (33) Crucificarea
 (restignirea) lui I s u s u Cristosu, Vineri. — 23 (1432) Vladu III. dom.
 Rom. bate pe teotoni la Seyerinu. — 25 (1199) * Ricardu inima de
 leu. — 26 (2348) Inceperea potopului lui Noe. — 27 (217) † Caracala
 imper. Romaniloru. — 31 (1545) Mircea III. intra in Bucuresci cá
 Domnitoriu alu Romaniei.

Calindariu agronomicu.

Fiindu lun'a acest'a de comunu umeda, se nu imblatesci in ea;
 căci grauntile in timpu umedu nu esu bine din pain. Sémēna ovesu,
 orzu, grâu de primavéra, mazere, mazeriche. Ara si grapa bine locu-
 rile destinate pentru mazere, linte, tabacu, canepa, inu si napi. Dupa-ce
 s'a sventatu pamentulu, grapa locurile cu grâu, cu trifoiu si lutierna,
 inse atunci dupa-ce au resaritu bine. P'ntre semenaturile de tómnă
 si de primavéra se pôte aruncá semēntia de trifoiu. Bucatele in grăuntie
 din podu ori magasinu se le intorci desu. In dile cu sóre curatia si
 aeriséza grajdurile. Economulu bunu nu uita nici-cându a grigi butre-
 tiula celu mai bunu pe timpulu aratului. Cara zoi (zém'a de gunoju)
 pe locurile de napi. D'ntre plante de gradina sémēna apisonu, curechiu
 timpuriu, caralabe, carfioli, morcovi, salata, petrangei, tieleru, pastinacu,
 marariu, chiminu etc. Incepe oculairea si altuirea pomiloru; sadesce si
 muta pomisiorii noi. Pela fenea acestei luni se desvelesci (se deslegi)
 ramurile altuite (oculate) in anul trecut. Continua curatirea pomiloru
 de omide. Intocmesce scól'a de pomi. Curatia cója pomiloru vechi si
 o unge cu mestecatura de varu nestēnsu si balega môle de vita cor-
 nuta. Tunde (retéza) perii, merii gutuii si fragarii. Scrófele fetate
 trebe bine-tienute, se li se dea crumpene; ér purceii trebe câtu mai
 curēndu deprinsi la mancare. Lasa vierii la scrófele de prasila, cari
 n'au fetatu. De altu-mintre in lun'a acest'a albinele incepu a eși;
 cosiurile loru trebe curatite, ér gaur'a cosilui deschisa pucinu, fiindu-ca
 pela finea acestei luni afla dejă p'afara cate-ceva de mancare. Crutia
 iepelle insarcinate. Incepe lucrulu câmpului. Curatia fenatiile de mu-
 sinóin, de petrii, crengi etc., si sémēna locurile góle cu semēntia de
 iérba, pe care e bine se o aduni spré acestu scopu inea din tómnă.
 Daca in Februaru nu ti-ai macinatu provisiune de faina pe mai multu
 tñpau, macina acum, pentru-cá in timpulu lucrului mai greu, ce se
 apropia, se nu fi silitu a perde timpu, si a te lipsi de folosirea vitelor
 in acelu timpu.

D i v e r s e.

Diu'a cresce 1 óra, 45 minute. — In 8' diu'a cu nóptea e ase-
 mene, inceputulu primaverii.

Semne de timpu. Imparechiarea iepuriloru — apropiarea
 primaverii. Nėu'a din martiu nu sporesce vinulu.

Calindarulul Iulianu		Calind. Gregor.	Sorole resare	Sorole apune
Luni	1 (†) Cuv. Maria Egipt.	13 Justinu		5 18 6 44
Marti	2 Par. Titu	14 Tiburtiu		5 16 6 46
Merc.	3 Cuv. Par. Nichita	15 Anastasia		5 14 6 47
Joi	4 Cuv. Par. Iosifu	16 Aaronu		5 13 6 48
Vineri	5 M. Teod. si Agat.	17 Rudolfu		5 11 6 50
Sâmb.	6 Par. Eutichie	18 Valeriu		5 8 6 52

Duminec'a 2-a, a Tomi, Evang. dela Ioanu c. 20, v. 1, a inv. 1.

Dum.	7 P. Geor. ep. Mel.	19 Antonia		5 6 6 53
Luni	8 Ep. Irodion	20 Sulpiciu		5 4 6 54
Marti	9 M. Euspichie	21 Anselm.		5 3 6 56
Merc.	10 Muc. Terentiu	22 Soter. si Caiu		5 1 6 58
Joi	11 Mucen. Antipa	23 Adalbertu		4 59 7 0
Vineri	12 C. Par. Vas. ep. Par.	24 M. Georgie		4 56 7 1
Sâmb.	13 St. M. Artemonu	25 Marcu Ev.		4 55 7 2

Duminec'a 3-a a Mironositiiloru, Evang. dela Marcu, c. 15, v. 2, a inv. 3.

Dum.	14 P. Martinu p. R.	26 Ezechias		4 53 7 3
Luni	15 Ap. Aristarchu	27 Anastasiu		4 51 7 4
Marti	16 Agapia	28 Vitalis		4 48 7 6
Merc.	17 Cuv. Simeonu	29 Petru mar.		4 46 7 7
Joi	18 Par. Ioanu	30 Catarina		4 45 7 8
Vineri	19 Ioanu Pust.	1 L. Maiu F. si I.		4 43 7 9
Sâmb.	20 Par. Teodoru Trich.	2 Sigismundu		4 42 7 11

Duminec'a 4-a a Paraliticului, Evang. dela Ioanu c. 5, v. 3, a inv. 4.

Dum.	21 St. M. Ianuariu	3 † Af. Crucii		4 41 7 12
Luni	22 G. Teodoru Sicheot.	4 Florianu		4 40 7 14
Marti	23 (†) St. Georgiu	5 Gothardu		4 38 7 15
Merc.	24 Muc. Sava Strat.	6 Ditrich		4 37 7 16
Joi	25 † St. Ev. Marcu	7 Stanislau		4 36 7 17
Vineri	26 Muc. Vasilie	8 Michailu		4 35 7 19
Sâmb.	27 Simeonu frat. D.	9 Gregoriu N.		4 33 7 21

Duminec'a 5-a a Samarinenel, Evang. dela Ioanu c. 4, v. 4, a inv. 5.

Dum.	28 Ap. Iasonu	10 Antonu		4 32 7 23
Luni	29 SS. 9 M. d. Chizicu	11 Beatrice		4 31 7 24
Marti	30 Ap. Iacobi	12 Pancratiu		4 29 7 25

Aprile.

Calindariu istoricu.

1 (276) † Claudiu Tacitu imper. Rom. — 4 (529) Legea lui Iustinianu se publica. — 6 (1490) † Mathia Corvinu regele Ungariei. — 9 (1421) A dou'a devastare a Transilvaiei de Danu III. dom. rom. — 10 (1073) Grigore VII. se face papa. — 13 (1077) † Geza regele Ungurilor. — 14 (121) * Marcu Aureliu, imper. Roman. — 21 (1205) Românii batu pe cruciati la Tesalonicu. — 22 (1702) Petru I. fundeaza Petersburgulu. — 23 (1595) Aronu domn. Moldovei omora boierii. — 24 (2348) Corabi'a lui Noe se opresce pe muntele Arara. — 25 (431) Inceputulu resbelului peloponesu. — 27 (1502) A patra cale-toria a lui Columbu.

Calindariu agronomicu.

Nu neglige sventurarea si întorcerea grauntielor. Pâna în lun'a ast'a cei mai multi economi au semenatu toate frntele spicose, cine a întârziatu cu acea lucrare, se n'o mai amene de acum. Incepemu cu semenatulul papusioiului (cucuruzului) si cu pusulu crumpenelor si napiloru; de altu-mintre cu semenatulul si pusulu acestoru sementia nu trebe pre grabitu. Pela finea acestei luni inse trebe semenate locurile destinate pentru nutretiu de papusioiu (cucuruzu de cosa). Pela finea acestei luni se pote incepe si ogoritulul. Uda bine pomii saditi de nou. Sapa si plivesce scol'a de pomi. Plivesce semenaturile din câmpu. Gatesce patulu de gunoiu pentru plante de tabacu. Curatia si acrisca celariulu (pivniti'a, podrumulu). Classifica oile. Continua nobilarea pomiloru si resboiulu contra omideloru. Sapa papusioitulu (cucuruzulu) indata ce i-a datu a patra foia. Jugane (castréza) armasarii, manzii, vitieii, taurii si arietii (berbecii), in-catu acest'a nu s'a facutu în lun'a trecuta. Da vitelor nutretiu uscatu inainte d'a le mena le pasiune. Nutresce bine si pazesc stupii tenei contra gongelor. Risipe musionoele, daca acest'a nu s'a facutu pâna acum. Tiene bine cu nutretiu vitele de trasu. Alege crumpenele de semenatu. Curatirea fontanilor. Incepe reparaturile de casa si cladirile noue ce ti-ai propusu a le ridicâ. Iepele fetate trebe bine provideute cu nutretiu, manzii deprinsi de timpuriu, ca se manance si indata-ce au inceputu a mesteca se le dai fenu si ovésu. Iepele inca nemanzite, trebe duse la armasarii. Asemene vacile, cari ambla la pasiune mai cu sema acum si in maiu se gonescu. Timpulu plantarii gardului viu. Sementa in gradina mazerea, fasolea, varza (curechiulu), cartofulu, calarabe, crastavetii, pepenii, salata de vera si crumpenele pentru bucatarii. In lipsa de ploia nu uitâ, a uda semenaturile de gradina, inse dimineti'a, er nu ser'a. Ridichea de vera er trebe seminata. Antaiulu sapatu la vii, asemene trebe inceputu in lun'a ast'a paruitulu viiloru. Orzulu semenatu pe umediela va aduce secerisii bogatu. Dupa S. Georgiu se nu se mai pasca fenatiela.

Diverse.

Diu'a cresce 1 ora, 34 minute.

Semne de timpu. Aprile frumosu, maiu viforosu. Aprile umedu aduce binecuvantare. Gandacii, cari s'arata in aprile voru inghiacia in maiu. Negura de aprile la resaritu si media-di vestesc bine.

Calendarul Iulianu		Calind. Gregor.	Sorole rosare	Sorole apune
Merc.	1 Par. Ieremie	13 Servatiu	III	4 27 7 26
Joi	2 Par. Atanasie	14 (†) Inalt. Dlui	III	4 25 7 27
Vineri	3 Timoteiu	15 Sofia	III	4 24 7 29
Sâmb.	4 Mti'a Pelagia	16 Ioane Nep.	III	4 22 7 30

Duminec'a 6-a a Orbului, Evang. dela Ioanu c. 9, v. 5, a inv. 6.

Dum.	5 Mti'a Irina	17 Galata	III	4 21 7 31
Luni	6 Dreptulu Iovu	18 Venantiu	III	4 20 7 33
Marti	7 Muc. Achaciu	19 Celëstin'a	III	4 19 7 34
Merc.	8 † Ioanu Evang.	20 Bernardu	III	4 18 7 35
Joi	9 (†) Inaltarea Dlui	21 Felice	III	4 17 7 36
Vineri	10 Ap. Simonu Zilotu	22 Elena	III	4 16 7 37
Sâmb.	11 Mucen. Mochie	23 Desideriu	III	4 15 7 38

Duminec'a 7-a a SS. Parinti, Evang. dela Ioanu c. 17, v. 6, a inv. 7.

Dum.	12 Epifaniu ep. Chpr.	24 (†) Pogor. Sp. S.	III	4 14 7 39
Luni	13 Mucen. Glicheria	25 (†) Urbanu	III	4 13 7 40
Marti	14 Cuv. Isidoru	26 Filipu	III	4 12 7 41
Merc.	15 Cuv. Pachomie	27 Lucianu	III	4 11 7 42
Joi	16 Par. Teodoru	28 Gulielmu	III	4 10 7 43
Vineri	17 St. Andronicu	29 Macsimianu	III	4 10 7 44
Sâmb.	18 M. Teodotu	30 Ferdinandu	III	4 9 7 45

Duminec'a Rusaliiloru, Evang. dela Ioanu c. 20.

Dum.	19 (†) Pogor. Spir St.	31 Petronilu	III	4 8 7 47
Luni	20 (†) M. Talaleu	1 L. Iun. Nicod.	III	4 7 7 48
Marti	21 (†) Const. si Elen'a	2 Erasmu	III	4 7 7 48
Merc.	22 M. Vasiliscu	3 Clotilda	III	4 7 7 49
Joi	23 Par. Michailu	4 (†) Joi'a verde	III	4 6 7 50
Vineri	24 Cuv. Simeoe	5 Bonifaciu	III	4 5 7 51
Sâmb.	25 Af. cap. l. Ioanu Botez.	6 Norbertu	III	4 4 7 52

Duminec'a 1. a Tuteuru-sântiloru. Evang. dela Mateiu c. 10, v. 8, a inv. 1.

Dum.	26 Ap. Carpu	7 Lucretia	III	4 4 7 53
Luni	27 St. M. Terapont	8 Medardu	III	4 3 7 54
Marti	28 Nichita	9 Gebhardu	III	4 3 7 55
Merc.	29 M. Teodosiu	10 Margareta	III	4 3 7 56
Joi	30 Cuv. Isachie	11 Varnava	III	4 2 7 56
Vineri	31 S. Ap. Ermiu	12 Ioane Fac.	III	4 2 7 57

Maiu.

Calendariu Istoricu.

1 (1660) Constantin Basarabu intra cu forti'a in Bucuresci — 7 (1798) Napoleonu plăca in Egiptu. — 8 (1506) † Cristofu Columbu. — 9 (1664) Grigoriu domn. Rom. pornesce a 2-a ora contra unguriloru. — 10 (1432) Vladu III., dom. Rom. pradéza Brasiovulu. — 12 (1543) † Copernicu Astron. — 17 (1653) Mateiu domn. Rom: bate pre tatari si moldov. la Finta. — 19 (1595) Aronu domn. Mold. pusu la inchisore in Vintiu din Transilvania. — 24 (1316) † Ludovicu X, regele Franciei. — 26 (1717) † St. si Constan. Cant. decapitatu la Constantinopole. — 27 (1581) † Batori, principele Transilvaniei,

Calendariu agronomicu.

Grigesce de granariu in modulu aratatu la aprile. Uda desu pomii nobilati si slabesce-le pucinu legatur'a. Curatia pomii de gandaci si omide. Semena orzu, inu si canepa. Semena papusioiulu (cucuruzulu) candu inflorescu merii si cartofii (crumpenele) candu inverdiescu fagii. Smulge din resadu (patulu) plantele de tabacu pela midiloculu lunei si le muta la locul lor. Asemene muta curechiulu, salat'a cu capatina, endivia si cele mai multe legumi de-prin patule. Curatia hambarefe, pivnitiele, pudurile pentru nutretiu. Drumurile de câmpu trebe reparate. Curatia fontânile. Continua plivirea si saparea diferitelor plante in gradina si câmpu. Boii de jugu tiene-i cu nutretiu verde. Incheia cu ogoritulu, daca favoréza timpulu. Timpulu opritului oiloru din fenatie. Trage vinurile a doua ora. Grigesce de stupi, căci potu se începa a roi. In timpu frumosu tunsulu oiloru si spalatul lănei. Cugeta la assecurarea contra focului si grândinei. Ordina si reguléza cele trebuitore pentru facutul si adusulu fânului. Pe gramad'a de gunoiu pune in tota septemăna câte unu rondu de pamentu. Incepe ingrasiatul porciloru cu lutiern'a. Daca s'arata gandaci multi in maiu, diminétia de timpuriu trebe scuturati arborii si adunându gandacii cadiuti, se i-dămu ôreloru din curte (gainiloru, gasceloru etc). Contra melciloru pune sub pomi siomoiage ude de paie, preste nôpte ci intra in acele, si diminétia i poti prapadi. Sémene ridiche de luna si de ierna. Paruesce mazerea si fasolea si o sapa, asemene sapa cartofii (crumpenele). Sapatulu viiloru si inchieatul paruitalui. Gonitulu vaciloru mai tiene inca. Iepele trebe duse la armasariu, chiaru si acele, cari au fostu déjà odata. Porcii preste véra se nu duca lipsa de apa. Timpulu plantării napiloru si a varzei. Cositul trifoiului si lutiernei incepe. Gata cu ogoritulu. Fenatiile séu livedile espuse inundărilor, trebe cosite câtu mai timpuriu.

D i v e r s e.

Diu'a cresce 52 minute. — In 3./15. serbarea adunării nationale dela Blasiu din 1848.

Semne de timp. Rôua de sêra si recôrea din Maiu aduce multu vinu si multu fênu. Plôia calda in maiu e binecuvéntare. — Rusafe umedôse, craciunu grasu. — Roiulu de stupu din Maiu, pretiuesce unu caru de malaia. — Cantatul pirolei vestesce ploia. — Gandaci multi, vestescu anu manosu.

Calindarulu Iulianu		Calind. Gregor.	Săptăm. răsărit	Săptăm. apune
Sâmb.	1 Muc. Justinu	13 Anton d. Pad.	4	2 7 51
Duminec'a 2-a după Rusale, Evang. dela Mateiu c. 4, v. 1, a inv. 2.				
Dum.	2 Cuv. P. Nichiforu	14 Vasilie	4	2 7 51
Luni	3 M. Lucianu	15 Vitu	4	2 7 58
Marti	4 Mitrofanu	16 Francis. Ep.	4	2 7 58
Merc.	5 Par. Doroteu	17 Adolfu	4	2 7 59
Joi	6 Par. Visarionu	18 Marcelinu	4	2 8 59
Vineri	7 St. Muc. Teodotu	19 Gervasiu	4	2 8 0
Sâmb.	8 M. Teodoru Strat.	20 Silverius	4	2 8 0
Duminec'a 3-a după Rusale, Evang. dela Mateiu c. 6, v. 2, a inv. 3.				
Dum.	9 Chirilu Arch. Alex.	21 Aloisiu	4	2 8 0
Luni	10 Par. Timoteu	22 Paulinu	4	2 8 1
Marti	11 Ap. Bart. si Barn.	23 Sidonia	4	2 8 1
Merc.	12 Cuv. Par. Onufriu	24 Ioanu Bot.	4	3 8 1
Joi	13 Mti'a Achilini'a	25 Prosperu	4	3 8 1
Vineri	14 Pror. Eliseiu	26 Ioanu si Pav.	4	3 8 1
Sâmb.	15 Pror. Amosu	27 Ladislau	4	4 8 1
Duminec'a 4-a după Rusale, Evang. dela Mateiu c. 8, v. 3, a inv. 4.				
Dum.	16 Mucen. Tihonu	28 Leo Papa	4	4 8 1
Luni	17 M. Manuilu	29 (+) Petr. si Pav.	4	5 8 1
Marti	18 Muc. Leontiu	30 Memori'a l. Pav.	4	5 8 0
Merc.	19 Ap. Iuda frat. Dlui	1 L. Iuliu Teod.	4	6 8 0
Joi	20 Par. Metodiu	2 Cercet. Mar.	4	7 8 0
Vineri	21 Muc. Iulianu	3 Corneliu	4	7 8 0
Sâmb.	22 Muc. Eusebiu Ep.	4 Udalricu	4	7 8 0
Duminec'a 5-a după Rusale, Evang. dela Mateiu c. 8, v. 4, a inv. 5.				
Dum.	23 Mti'a Agripina	5 Anselmu	4	8 7 59
Luni	24 (+) Nasc. S. Ioanu B.	6 Isaia pror.	4	9 7 59
Marti	25 Mti'a Fevroni'a	7 Esteru	4	10 7 58
Merc.	26 Cuv. Davidu	8 Elisabeta	4	11 7 57
Joi	27 Cuv. Samsonu	9 Cunigunde	4	12 7 57
Vineri	28 Chiru si Ioane	10 Amalia	4	13 7 56
Sâmb.	29 (+) Petru si Pavelu	11 Piu Papa R.	4	14 7 56
Duminec'a 6-a după Rusale, Evang. dela Mateiu c. 9, v. 5, a inv. 6.				
Dum.	30 + Sob. SS. Apost.	12 Enricu	4	15 7 55

Iuniu.

Calindariu istoricu.

1 (282) Probu I. R. bate pe tiranu in Gallia — 2 (451) Atila cu Hunii bate pe Goti. — 6 (1848) Stergerea iobagiei in Transilvania — 7 (64) Nerone arde Roma. — 13 (1741) Maria Teresia, Imp. se face si regina Ungariei. — 15 (1309) Incoronarea lui Carolu Robertu de rege alu Ungariei; (1389) Batali'a lui Mircea, Domnulu Rom. cu Turcii. — 20 (1778) † J. J. Russo. — 24 (1391) Mircea, Dom. Rom. renoesce tractatul cu Polouii. — 27 (1541) Batali'a Moldoveniloru cu Transilvani'a. — 28 (1509) Bogdanu, Domnulu Mold. ia Lembergulu din Polonia.

Calindariu agronomicu.

Prepara si tiene gata instrumentele economice de tómn'a. Pune pari la fasole. Sapa in giurulu pomiloru, inse cu grige. Continua ocularea si altuirea in partea de catra resaritu si apusu a pomiloru. In timpu secetosu trebe udati pomii tineri, sémene ridichi de iérna. Cosesce iérb'a indata ce e còpta de ajunsu pâna nu se trece. Incheiarea sapatului alu doile de vii. Vitiele de viie inflorescu, nu e bine a âmblá intre ele, d'aceea legatulu trebe facutu mai nainte. Smulge crescaturile nóue dela radacinile pomiloru. Grigesce de stupi si de roii cei ténéri se nu se pérda. Curatia siur'a si podurile. Scalda desu caii si vitele cornute. Sapatulu napiloru si cartofiloru (crumpneloru). Intórce bucatele in granariu. Curatitulu fontânei. In timpu uscatu gramad'a de gunoiu trebe udata in tóta septemân'a de dóua ori cu zoii (zéma de gunoiu) si trebe pusu unu rându de pamentu de-asupr'a. Caii destinati pentru lucrulu greu de câmpu se nu se mâne nici cându in fuga. Se nu mâni oile prin locuri maracínóse si umede cá se nu iá calbéza. Ogoritulu trebe inchiatu. Cositulu si uscatulu trifoiului. Inceputulu semenatului rapitiei. Spicele secarei din loculu cu grâu esindu dea-supr'a, trebe taiate, cá grâulu se remana câtu mai curatu. Continuarea sapatului. A se vedé de facutulu fénului in tóta puterea. Iérb'a trebe cosita, candu e mai inflorita. Aduna simburi de ciresie si i-sémene indata, căci altu-cum se usuca si resaru greu. Sapa si plivesce scól'a de pomi. Usuca pentru iérna ciresie, visine, strugurei etc.

Diverse.

Dela 9. iuniu din'a incepe a scodé; pana atunci ea mai cresce 3 minute, apoi pan' la fine scade 17 minute. — Inceputulu verii in 9.

Sémne de timpu. Iuniu mai uscatu de câtu mai umedu, imple butile cu vinu bunu. Omenii si vântulu de Iuniu se schimba curéndu. Iuniu umedu si rece strica anulu intregu. Rosele multe prevestescu iérna grea. Cându peregrina furnicele va fi timpu bunu. Omidele multe suntu sémne de grâu si de vinu multu. Saritulu pesciloru vestescu tempestate.

Calendarulu Iulianu		Calind. Gregor.	Sorele resare	Sorele apane
Luni	1 Cosm'a si Dam.	13 Margareta	4 15	7 55
Marti	2 Vest. Précuratei	14 Bonavent.	4 16	7 54
Merc.	3 Muc. Iacintu	15 Imp. Apost	4 18	7 53
Joi	4 Par. Andreiu Critu	16 Faust si Mar.	4 19	7 52
Vineri	5 Par. Atan. Aton.	17 Alecsiu	4 20	7 52
Sâmb.	6 Cuv. Sisoie	18 Simfoni	4 21	7 51

Duminec'a 7-a dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 9, v. 6, a inv. 7.

Dum.	7 Cuv. Toma	19 Vicentiu	4 22	7 50
Luni	8 M. Procopiu	20 Ilie Prorocu	4 23	7 49
Marti	9 M. Pancratiu	21 Danilu Pror.	4 24	7 48
Merc.	10 45 Muc. din Nicop.	22 Maria Magd.	4 25	7 47
Joi	11 Mti'a Eufemia	23 Livoriu	4 26	7 46
Vineri	12 M. Proclu si Ilarie	24 Cristina	4 27	7 45
Sâmb.	13 † Sob. Ar. Gavriilu	25 Iacobu Ap.	4 28	7 44

Duminec'a 8-a dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 14, v. 7, a inv. 8.

Dum.	14 Ap. Achila	26 Ana	4 29	7 43
Luni	15 MM. Chiricu si Iud.	27 Panteleon	4 30	7 42
Marti	16 Muc. Atinogenu	28 Inocentiu	4 31	7 40
Merc.	17 † Mti'a Marina	29 Marta	4 33	7 38
Joi	18 Iacintu si Emilianu	30 Adonu	4 34	7 37
Vineri	19 Cuv. Macrina.	31 Ignatiu L.	4 36	7 36
Sâmb.	20 † Prorocu Ilie	1 L. Aug. Petr.	4 37	7 35

Duminec'a 9-a dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 14, v. 8, a inv. 9.

Dum.	21 Cuv. Sim. si Ioanu	2 Portiuncula	4 38	7 33
Luni	22 † Maria Magdal.	3 Stefanu	4 40	7 31
Marti	23 Muc. Trofimu	4 Dominicu	4 41	7 30
Merc.	24 Mti'a Cristina	5 MariaSchnee	4 42	7 29
Joi	25 † Adorm. S. Anei	6 Schimb. la faç.	4 43	7 27
Vineri	26 St. M. Ermolae.	7 Caietanu	4 45	7 26
Sâmb.	27 † M. Panteleimonu	8 Chiriacu	4 46	7 24

Duminec'a 10-a dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 17, v. 1, a inv. 10.

Dum.	28 AA. Prohoru si Nicanu	9 Romanu	4 47	7 23
Luni	29 Muc. Calinicu	10 Laurentiu	4 48	7 21
Marti	30 A. Sil'a si Silvan.	11 Susana	4 50	7 19
Merc.	31 Eudochimu	12 Clara	4 51	7 17

Iuliu.

Calendariu istoricu.

2 (1448) † Roman III. Dom. Mold. otravitu. — 3 (1099) Cruciatii ocupa Ierusalimulu. — 4 (1658) Racoti II. bate pe Chinan-pasi'a la Lipova. — 5 (1683) Turcii asedie Viena. — 7 (1572) † Sigismundu, princip. Transil. — 11 (1611) Radu principele Mold. bate pe Gabrielu zatori la Brasiovu; (1696) Const. Branc. pleca la munte pentru apararea erei. — 13 (1529) Moise Basar. Domn. Rom. ocupa Brasiovulu. — 17 (1013) Săngerós'a batalia intre Rom. si Bulgari. — 18 (1604) Belgrau se ocupa de Romani. — 26 (1476) Stefanu celu mare invinge la Ica Alba. —

Calendariu agronomicu.

Nu uită întorcerea sêu misicarea bucatelor în graunție. Curatia reparăza siur'a și podurile. Incepe cu seceratulu. Acum se ponii. Desfă legatur'a la pomii oculati mai nainte; ocularea continuă și acum. Aduna sementi'a cōpta din unele legumi aa. In timpū neploiosu uda cu diligintia plānte, cari au resce și le plivesce. Stupii roiescu inca; grigesce că se aiba du e caldu tare. Tunsulu meiloru. Uda desu gramad'a de oiū (pisialău) și pune-i căte unu stratu de pamentu de-a caratulu bucatelor din campu pune in caru de desuptu se nu pice josu graunțiile. Aduna graunțiile ce se scu-unea caratului și descarcatului, căci fiindu cele mai frucōpte, sunt fōrte bune de sementia. Imblatitulu rapitiei. tulu fēnului. Lasa berbecii la oile, cari vrei se fete in ianuariu, asemenea lasa vierii la scrōfele, cari vrei se fete Risipe musinōiele in livedile cosite. Pune proptele la- incarcate de pōme. Sapa impregiurulu pomiloru tēneri. Aduna sementia de ridiche, spinatu, cēpa, napi și varza. liche de ierna. Pentru trebuintia de tōmna se pōte semenă apatina, ridiche și spinatu. Intōrce pepenii și dacă e seceta, urile gōle din vii trebe sapate și semenate cu ceva mai de că se nu stea nefolosite. Topitulu inului.

Diverse.

u'a seade 1 ōra, 15 minute. In 10 inceputulu caniculeloru. emne de timpū. Canicule senine insamnēza anu bunu. na in Iuliu nu e plōia. Ce nu sta bine in Iuliu, nu prospera embre. Dacă paianginulu si-rupe pānz'a in dōue, va plouă. an'a plina are spre resaritu și amēdiu curte, va urmā timpū statornicu.

AUGUSTU,

are 31 zile.

Masalariu.

Calindarulul Iulianu		Calind. Gregor.	Sorele roșare	Sorel apune
Joi	1 Scôt. † si 7 Mac.	13 Eusebiu		4 53 7 16
Vineri	2 Mōsc. St. Stefanu	14 Rochus		4 54 7 14
Sâmb.	3 Cuv. Isachie	15 (†) Ad. Mariei		4 55 7 13

Duminec'a 11-a dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 18, v. 2, a inv. 11.

Dum.	4 SS. 7 Muc. din Efesu	16 Isacu		4 56 7 11
Luni	5 Muc. Eusigniu	17 Liberatu		5 57 7 10
Marti	6 (†) Schimb. la fația	18 Elena Imp.		5 58 7 8
Merc.	7 Muc. Dometie	19 Sebaldu		5 0 7 6
Joi	8 St. Emilianu	20 (†) Stefanu		5 1 7 5
Vineri	9 Ap. Mateiu	21 Ioachimu		5 2 7 3
Sâmb.	10 M. Laurentiu	22 Timoteu		5 4 7 0

Duminec'a 12. dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 19, v. 3, a inv. 1.

Dum.	11 M. Euplu Diac.	23 Filipu		5 6 6 58
Luni	12 Muc. Fotie	24 Bartolomeu		5 7 6 57
Marti	13 Cuv. Macsimu	25 Ludovicu		5 8 6 55
Merc.	14 Pr. Mihea	26 Samuilu		5 10 6 53
Joi	15 (†) Adorm. Préc.	27 Iosifu		5 11 6 51
Vineri	16 Aducerea Icónei	28 Augustinu		5 13 6 48
Sâmb.	17 Muc. Mironu	29 Tai. Cap. I. Io.		5 15 6 47

Duminec'a 13. dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 21, v. 4, a inv. 2.

Dum.	18 M. Flor. si Laur.	30 Rosa fecior.		5 16 6 45
Luni	19 Muc. Andreiu	31 Raimundu		5 17 6 43
Marti	20 Pr. Samuilu	1 L. Sept. Egid.		5 19 6 41
Merc.	21 Ap. Tadeu	2 Iodocu		5 20 6 39
Joi	22 M. Agatonicu	3 Mansbetu		5 21 6 38
Vineri	23 M. Lupu	4 Rosalia		5 22 6 35
Sâmb.	24 M. Eutichiu	5 Victorinu		5 23 6 34

Duminec'a 14. dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 22, v. 5. a inv. 3.

Dum.	25 Ap. Bartolom.	6 Zacharia		5 24 6 32
Luni	26 Adrianu si Natalia	7 Regina		5 26 6 29
Marti	27 Cuv. Pimenu	8 (†) Nasc. Mar.		5 27 6 28
Merc.	28 Cuv. Moise Arap.	9 Gorgoniou		5 28 6 26
Joi	29 (†) Tai. cap. st. Ion.	10 Nicol. Tol.		5 30 6 25
Vineri	30 Par. Alesandru	11 Emili'a		5 31 6 22
Sâmb.	31 Brâulu Préc. Mar.	12 Tobia		5 32 6 20

Augustu.

Calindariu Istoricu.

2 (582) † Imperatul român Tiberiu. — 3 (1601) Michaiu eroulu învinge în Transilvani'a. — 4 (1456) Vladu Domn. Romaniloru si Corvinu batu pe Turci. — 6 (912) Simeonu Domnulu Rom. si Bulg. asedie Constantinopol. — 8 (1518) Stefan. Domn. Moldav. bate pe Tataři la Prutu. — 11 (1658) Intrarea tatariloru în Transilvani'a pe-la Buzeu. — 12 (1508) † Nifonu Mitropolitulu Romaniloru. — 13 (1595) Michaiu Domn. Rom. casitiga batai'a de la Calugareni. — 10 (117) † Traianu imperatul. — 16 (1546) † Petru Raresiu, Domn. Mold. — 17 (1526) Batali'a de la Mohaciu. — 18 (1456) † Ioane Huniadi Corvinu. — 19 (1207) † Ioanitu imper. Rom. si Bulg.; (1601) Mórtea lui Michaiu eroulu la Turd'a în Transilvani'a. — 20 (1872) † Poetulu D. Bolintineanu. — 22 (1512) Tatarii prada Moldova. — 29 spre 30 nóptea 1872 † Jancu, „Regele muntiloru.“ — 30 (1382) † Ludovicu I., regele Ungariei.

Calindariu agronomicu.

Curatirea fontaneloru. Seceratulu semenaturiloru de véra. Ara si grapa pentru sementi'a de primavéra. Asiéza óuele pentru trebuinti'a de iérna. Nu intardiá cu seceratulul ovesului. Cosesce otav'a trifoiulu, lutiern'a si alte plante de nutretiu semenate. Aduna sementi'a de morcovi, petrangeri, ridiche, tieleru etc. Incepe pela midiuloculu lunei semenatulul rapitiei. Innadesce cosiurile de albine, daca aceste se gramadescu la gur'a acelor-u. Albinele acum si-omóra tranteriori, departéza pe cei morti si le pazesc de albine rapitoare, cari incepu în lun'a acest'a. Usca pome si fasole verde pentru iérna. Proptesce pomii incarecati tare si unde pómele-su pré dese trebe rarite, cá se se cóca. Tunde mieii, daca nu i-ai tunsu lun'a trecuta. Imblatesce si cerne sementi'a de tómná cáci numai bine cernuta va produce fruptu cá si sementi'a. Grauntiele imblatite trebe intinse subtire în granariu si întórse apoi desu. Timpulu gatituluí canepéi si inului. Se póte culege si tabaculu. Secera lintéa si mazerea. Ara pentru tómná si pela finea lunei poti si semená. Aduna simburi dela tóte pomele. Pentru scól'a nóua de pomi acum se sapa loculu si se gunoiesce. Cuiburile de omide trebe cautate si nimicite. Sapatulu curechiuluí (varzei). Nu uitá de udatulu gramedii de gunoiu, cá în iuliu, si d'ai pune éراسi unu stratu de pamentu de-a-supra. Sub stoguri si clái nu trebe crutiate paiele. Daca nu s'au tunsu inca mieii, trebe tunsu acum. În mirisce arata de curéndu poti semená hirisca.

D i v e r s e.

Diu'a scade 1 óra 38 minute. — Fínea caniculeloru în 10. — În 6. diu'a Imperatului.

Semne de timpú. Plói'a din augustu subtire vinulu. Vénturi de nordu în augustu aducu timpú statornicu. — Cu cátu nagatiulu (o pasere) suie mai susu, cu atátu mai raru va veni ploia. Daca barz'a (cocostérculu) clántiene, va plouá. Candu pajanginulu si-rupe pânz'a, plói'a é aprópe. Cu cátu mai désa é plói'a în Augustu, cu atátu mai subtire va fi mustulu. Candu pisicele (mútiéle) casca zăcându, urméza plói'a.

Calendarulu Iulianu		Calind. Gregor.	Sorole rosare	Sorole apune
Duminec'a 15. dupa Rusale, Evang. dela Mateiu c. 22, v. 6, a inv. 4.				
Dum.	1 † Cuv. Sim. Stêlp.	13 Maurichiu	☩	5 34 6 18
Luni	2 Muc. Mamantu	14 Inalt. Crucii	☩	5 35 6 16
Marti	3 Muc. Antimu	15 Nicodemu	☩	5 37 6 14
Merc.	4 Pr. Moisi	16 Ludmilla	☩	5 38 6 11
Joi	5 St. Pr. Zacharia	17 Lambertu	☩	5 39 6 9
Vineri	6 Minun. Arch. Mich.	18 Toma Ap.	☩	5 41 6 6
Sâmb.	7 M. Sozontu	19 Constantinu	☩	5 43 6 4
Duminec'a inaintea inaltării Crucii, Evang. dela Marcu v. 7, a inv. 5.				
Dum.	8 *) Nascerea Prec. Fec.	20 Eustachiu	☩	5 44 6 3
Luni	9 Ioachimu si Ana	21 Ap. Mateiu	☩	5 45 6 0
Marti	10 M. Minodora	22 Maurichiu	☩	5 46 5 5
Merc.	11 Cuv. Teodora	23 Tecla	☩	5 47 5 5
Joi	12 M. Autonomu	24 Gerardu	☩	5 49 5 5
Vineri	13 M. Cornel. Sutas.	25 Cleofasu	☩	5 51 5 5
Sâmb.	14 *) Inalt. e. Crucii	26 Ciprianu	☩	5 52 5 5
Duminec'a dupa inaltarea Crucii. Evang. dela Luca v. 8, a inv. 6.				
Dum.	15 M. Nichita	27 Cosma si Dam.	☩	5 53 5 4
Luni	16 M. Eufimia	28 Vencesl. reg.	☩	5 55 5 4
Marti	17 Muc. Sofia	29 Michailu	☩	5 56 5 4
Merc.	18 Cuv. Eumenie	30 Ieronimu	☩	5 57 5 4
Joi	19 M. Trofimu	1 Oct. Rem.	☩	5 59 5 4
Vineri	20 S. M. Eustatie	2 Leodegaru	☩	6 0 5 3
Sâmb.	21 Ap. Codratu	3 Candidu	☩	6 1 5 3
Duminec'a 18. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 1, a inv. 7.				
Dum.	22 S. Foca	4 Franc. Sev.	☩	6 3 5 3
Luni	23 Zêm. S. Ioan. bot.	5 Placidu	☩	6 5 5 3
Marti	24 Mti'a Tecla	6 Bruno	☩	6 7 5 2
Merc.	25 Cuv. Eufrosina	7 Iuttinu	☩	6 8 5 2
Joi	26 † St. Ioanu Evang.	8 Brigita	☩	6 9 5 2
Vineri	27 M. Calistratu	9 Dionisiu	☩	6 11 5 2
Sâmb.	28 Par. Haritonu	10 Franciscu B.	☩	6 12 5 2
Duminec'a 19. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 2, a inv. 8.				
Dum.	29 Cuv. Chiriacu	11 Emilianu	☩	6 13 5 2
Luni	30 Muc. Gregoriu	12 Macsimilian	☩	6 15 5 1

Septembre.

Calindariu istoricu.

2 (407) † Crisostomu, aperiatoriuu bisericeii. — 4 (1552) † Stefanu Domn. Moldovei. — 7 (86) * Antoniu Piu. imper. Romanil. — 10 (1599) Mihaiu eroulu asedia Nicopolea. — 12 (100) Traianu imp. Romaniloru plăca contra Daciloru. — 13 (383) † Augustu Gratianu imper. Romaniloru. — 16 (1396) Crestinii se batu de turci la Nicopole. — 17 (1437) „Unio trium nationum“ in Transilvani'a. — 18 (1600) Batali'a între ăstea lui Mihaiu eroulu si a lui Bast'a la satulu Mirislău in Transilvani'a. — 19 (1485) Turcii ardu Suceava Moldovei. — 22 (1289) * Ludovicu X. regele Franciei. — 23 (578) † Iustinu II., imp. Romaniloru res. — 24 (1473) Incheierea pacii între Transilvani'a si Ungari'a. — 25 (1559) † Mircea III. Domnulu Romaniei in Bucuresci. — 26 (1497) Polonii asedia Suceava.

Calindariu agronomicu.

Curatia si aerisăza magazinele. Continuă aratulu si semnatulu. Incepe cu scătorea cartofiloru (crumpeneloru). Grigescă bine cu nutretiu vitele de lucru. Lasa berbecii între oile, cari vrei se fete in februaru. Pune pe ingrasiatu vitele ce le-ai otaritu spre acelu scopu. Culege pomele, dar crutia pomii că se nu se vateame. Usuca pome pentru ierna. Continuă cositul si uscatalu trifoiului. Căsesce otav'a, ăr daca acest'a din caus'a timpului reu nu se usuca, asiădia-o asiă, că se vina unu rându de paie si unu rându de otava; otav'a astu-modu nu se strica, ăr paiele iau gustulu otavei si sporescu nutretiuu. Culege foile de tabacu. Taia cu totulu pomii cei morbosi, pe ceialalti i curatia de vlastare rele. Trage vinulu a trei'a-ora. Ingrigescă pentru repararea butiloru si butăieloru cum si a tuturor instrumenteloru de lipsa la culesu. Cauta cari cosnitie au roi buni, iă nad'a dela ele si retăza acei stupi cându e timpul mai recorusu. Direge usi, ferestri si cuptore. Intorce desu bucatele in grauntie. Timpulu infiratului si uscatalu tabacului. Mierea de stupi s'aduna in lun'a acest'a. Scăla de pomi trebe sapata, daca nu s'a sapatu mai nainte si pela finea acestei luni se potu semana simburii. La radacin'a pomiloru trebe sapatu impregiuru. Adunarea sementiei de leguma de totu-feliulu. Tielerulu trebe sapatu si udatu desu. Se cari in celariu (pivnitia) de timpuriu nesipu pentru legumele de pusu pe ierna. Sapa acele locuri in gradina, de unde s'a culesu legum'a si le imple cu guhoiu. Asecu-rea-te contra focului.

D i v e r s e.

Diu'a scade 1 ora, 42 minute. — In 28 intunecime la sôre, diminătia la 9 ore, 56 minute si tiene pâna la 0. ore 32 minute dupa amădiu. Inceputulu tōmnei in 11., cându diu'a cu năptea e asemenea.

Semne de timpu. Dupa septembrie caldu, vine octobree rece si umedu. Optu dile nainte si dupa diu'a crucii e timpul celu mai bunu de semenu. Dupa Sănta-Maria se n'ai palaria (regula pecu-rarăsca). Cu cătu rondunelele se muta mai curându, cu atātu mai timpuriu va veni ierna. Cu cătu mai multi paiangini pe jos, si cu cătu musinăiele de furnici sunt mai mari, cu atātu iern'a va fi mai grea.

OCTOMBRE,

are 31 zile.

Brumarelu.

Calindarulul Iulianu		Calind. Gregor.	Sorele rosare	Sorele apune
Marti	1 ^a Ap. Anania	13 Eduardu	6	16
Merc.	2 ^a Muc. Ciprianu	14 Calistu	6	18
Joi	3 Muc. Dionisiu Areop.	15 Teresia	6	19
Vineri	4 Par. Ieroteiu	16 Galu	6	20
Sâmb.	5 Mti'a Charitna	17 Hedwig	6	21

Duminec'a 20. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 3, a inv. 9.

Dum.	6 † Ap. Toma	18 Luca Evang.	6	23
Luni	7 MM. Serg. si Vach.	19 Ferdinandu	6	25
Marti	8 Cuv. Pelagi'a	20 Vendelinu	6	26
Merc.	9 † Ap. Iacobu a Alf.	21 Ursula	6	27
Joi	10 Muc. Eulamp.	22 Cordula	6	29
Vineri	11 † Ap. Filipu	23 Ioanu Cap.	6	31
Sâmb.	12 MM. Probu si Tar.	24 Rafailu Arch.	6	33

Duminec'a 21. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 4, a inv. 10.

Dum.	13 MM. Carpu si Pap.	25 Chrisantu	6	34
Luni	14 (+) C. Parascheva	26 Dimitrie	6	36
Marti	15 M. Lucianu	27 Sabina	6	37
Merc.	16 M. Loginu	28 Simonu	6	38
Joi	17 Par. Osie	29 Narcisu	6	40
Vineri	18 † Luca Evang.	30 Claudiu	6	42
Sâmb.	19 Pror. Ioilu	31 Lupulu Ep.	6	43

Duminec'a 22. dupa Rusale, Evang. dela Luca v. 5. a inv. 11.

Dum.	20 Muc. Artemiu	1 L. Nvra + T.S.	6	45
Luni	21 Cuv. Ilarionu	2 Pom. Rapos.	6	46
Marti	22 Par. Averchu Ep.	3 Hubertu	6	47
Merc.	23 Ap. Iac. fr. Dlui	4 Carolu Bor.	6	48
Joi	24 Muc. Areta	5 Emericu	6	50
Vineri	25 Muc. Marcianu	6 Leonardu	6	52
Sâmb.	26 (+) St. M. Dimitrie	7 Engelbertu	6	54

Duminec'a 23. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 6, a inv. 1.

Dum.	27 Muc. Nestoru	8 Gottfridu	6	55
Luni	28 Muc. Terentiu	9 Teodoru	6	56
Marti	29 Mti'a Anastasia	10 Andreiu	6	57
Merc.	30 Muc. Zinobie	11 Martinu Ep.	6	59
Joi	31 Ap. Stachie	12 Emilianu	7	1

Octobre.

Calindariu Istoricu.

2 (1529) Turcii se retragu din Vienna. — 3 (1790) Russii iau Chilia Basar. — 4 (618) Regele hunilor se botéza la Constantinopole. — 5 (1757) † Reomir; (1793) Conventulu nation. din Francia decretéza introducerea „calind. republic.“ — 6 (1596) A dóu'a aliantia a lui Mihaiu contra Turciloru. — 9 (1740) Detronarea Mariei Teresiei, imp. Austr. — 13 (475) Romulu Augúst. se face imp. Romanil.; (1479) O armata turcésca de 100,000 este batuta pe sies. Orasithiei in Transilvani'a de ostile intrunite ale Ardealului si Ungariei, mai vertosu prin eroismulu banului Timisiórei, a romanulni Paulu Chinezu; (1599) Óstea Romaniei adunata la Ploiesci jura credintia lui Mihaiu eroulu ori unde o va duce. — 15 (1595) Consiliu belicu alu lui Mihaiu contra Turciloru. — 17 (1451) † Bógdapu II., Domn. Mol. decapitatu. — 18 (1448) Batalia intre Románi si Turci in Serbia. — 19 (1529) Petru VI. Domn. Moldov. bate pe sasi; (1784) adunarea conchiata de Horia in biseric'a de la Mestachenu. — 23 (461) † Pap'a Leo celu mare. — 26 (1439) † Albertu, reg. Ungariei; (1497) Stefanu Domn. Mold. bate pe Poloni. — 27 (1529) Petru VI. domn. Mold. arde Brasiovulu. — 28 (1529) Petru VI. domn. Mold. ocupa Brasiovulu. — 30 (569) * Mohamedu, profet. Turciloru.

Calindariu agronomicu.

Gata cu semenatulu de tómná. Scóte napii si cartofii pe timpu uscatu si alege pe cei stricati la o parte. Terminarea culesului de póme. Piséza pome paduretie pentru otietu. Imblatitulu trebe continuatu in tóta puterea. Aduna bostani pentru ingrasiarea porciloru si asiéza-i in paie. Sapa in giurulu pomiloru, daca n'ai facutu asta lucrare in lun'a trecuta. Ara miristele pentru semenaturi de primevér'a. Scóte miera din stupi, daca nu s'a scosu inca. Culesulu papusioiului (cucuruzului). Spala si grigesce vasele pentru vinu. Incepe culesulu viiloru, inse nu grabi, cáci dílele senine, frumoése ajuta multu; nu culege candu sunt strugurii umedi. Macina faina, cá se ai preste iérn'a intréga. Ingrasiatulu gásceloru. Aduna simburi de póme pentru scóla de pomi. Porcii se potu mená la ghinda. Grigesce stupii de frigu si de umedieli (unu stupu, cá se ésa bine in primavér'a, trebe se cumpanésca 20 punti). Se incepe si venatulu iepuriloru. Coperisulu casei si alu tuturiloru cladiriloru trebe cercetatu si indreptatu.

D i v e r s e.

Diu'a scade 1 óra 57 minute.

Semne de timpu. Octobre si martiu suntu luni surori. Cu cátu mai curéndu cadu frundiele din arbori, cu atátu mai roditoriu va fi anulu viitoriu. Gerulu si ventulu din octobre imblandiesce pe ianuariu si februaru. Cándu s'arata multe lumini prin maracii (bálti), va urmá timpu seninu. Lumin'a de média-nópte in Octobre aduce curéndu geru mare. Daca siórecii de campu tragu la satu, iérn'a e aprópe. Candu arborii tienu multu frundiele, iérn'a intra tardiu. Candu cocorii sbóra pe josu, mai suntu atunci díle calde.

Calindarulu Iulianu		Calind. Gregor.	Sorele reare	Sorele
Vineri	1 Cosma si Dam.	13 Stanislau	7	24
Sâmb.	2 Mucen. Acindin	14 Serafim	7	44

Duminec'a 24. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 7, a inv. 2.

Dum.	3 Muc. Achepsim	15 Leonard	7	54
Luni	4 Cuv. Ioanichie	16 Edmund	7	74
Marti	5 M. Galactionu Ep.	17 Gregoriu	7	84
Merc.	6 Pavelu Arch. Const.	18 Eugenia	7	104
Joi	7 33 Muc. in Melitina	19 Elisabetha	7	124
Vineri	8†) Ar. Mich. si Gav.	20 Felice	7	134
Sâmb.	9 Mucen. Onisiforu	21 Intr. Nasc.	7	144

Duminec'a 25. dupa Rusale, Evang. dela Luca v. 8, a inv. 3.

Dum.	10 Ap. Erastu	22 Cecilia	7	164
Luni	11 Mucen. Mina	23 Climentu	7	174
Marci	12 Ioanu Milostivulu	24 Io. G. de auru	7	184
Merc.	13 † Ioan. gura de aur.	25 Catarina	7	204
Joi	14 † Ap. Filipu	26 Conradu	7	214
Vineri	15 M. Gurie; post. Nas.	27 Sabina	7	224
Sâmb.	16 † Mat. Evang.	28 Sostenu	7	244

Duminec'a 26. dupa Rusale. Evang. dela Luca, v. 1, a inv. 4.

Dum.	17 Par. Greg. Ep.	29 Andreiu	7	254
Luni	18 M. Platonu si Rom.	30 Andreiu Ap.	7	264
Marti	19 Prorocu Avdiu	1. Dec. Eligi	7	274
Merc.	20 Gregoriu Decap.	2 Bibianu	7	294
Joi	21†) Intrarea in Biser.	3 Franc. Csav.	7	304
Vineri	22 Ap. Filemonu	4 Barbara	7	314
Sâmb.	23 P. Amfilochiu ep. Ioân.	5 Sava	7	324

Duminec'a 27. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 2, a inv. 5.

Dum.	24 Climentu Papa R.	6 Nicolau	7	334
Luni	25 † Mti'a Ecaterina	7 Ambrosiu	7	354
Marti	26 Cuv. Alipie	8†) Zem. Nasc.	7	364
Merc.	27 Muc. Iacobu Pers.	9 Leocadia	7	374
Joi	28 Cuv. Stefanu	10 Iudita	7	384
Vineri	29 Muc. Paramonu	11 Damascinu	7	394
Sâmb.	30 † Ap. Andreiu int. c.	12 Macsentiu	7	404

Noembre.

Calendariu Istoricu.

1 (1599) Intrarea lui Mihaiu în Alb'a-Julia. — 2 (365) † Iustinianu I., Imperatorul romanu, de 83 ani. — 4 (42) * Tiberiu, imp. Rom. — 5 (1594) Juramentul depus la Bucuresti între Mihaiu eroul si deputatii Transilvaniei si Moldovei în contra Turcilor; (1599) Mihaiu iă titlu de Domn. si alu Trans. — 7 (1600) * Carolu I., reg. Angliei. — 8 (1497) Descoperirea capului bunei sperantie. — 9 (614) Persii iau Ierusalimulu dela Romani. — 10 (1330) Osta Romaniei sub voda Alesand. Basarabu sdobesece totalu armat'a lui Carolu Robertu, regele Ungariei, în stremtorile Carpatilor; (1444) Batalia de la Varna. — 12 (1596) Mihaiu eroul bate Nicopolea. — 13 (1594) Se ucisera toti Turcii din Bucuresti si Iasi. — 14 (329) Constantin celu mare fonda Constantinopolea. — 15 (1595) Mihaiu arde Giurgiulu. — 16 (1485) Stefanu domn. Moldov. bate pe Turci la Catlaguba. — 20 (1599) Mihaiu convoca adunare generale la Alb'a-Julia. — 24 (1457) † Ladislau V., reg. Ungariei. — 26 (1588) Petru VII. domn. Moldovei bate pe Casaci.

Calendariu agronomicu.

Terminarea sementurilor inca restante. Cauta bine pomele puse la pastrare pentru ierna si alege pe cele putrede. Continuarea imblatitului. Scoterea napiloru si morcoviloru. Taiarea curechiului (varzei). Gunoirea pomiloru impregiurulu radacinei, daca nu s'au gunoitu pan'aci. Continua culesulu viei. Aduna parii de viie, pune-i în gramedi, gunoiesce vitiele si aduna pamentu în jurulu tufelor de viie. Grigesce de vinulu nou în timpul fertului. Femeile se si-caute fur'a. Aeriseza desu celariulu (pivniti'a), preste nopte astupa-i fere-stile, ér presta di, mai vertosu în timpu frumosu, le desfi. Asieza curechiulu (varza) în cada. Macina acum pentru ierna, daca n'ai facutu acést'a în lun'a trecuta. Scrofele, cari vrei se fete în martiu, au se se vieresca în lun'a acést'a. Daca e rece, infasiura cosinitiele cu carpe seu paie, ér daca e mai calduti, stupin'a se póte deschide, cá albinele se póta esi în aeru curatu si se se curatie; lucrulu principalu la aceste este se aiba nutrementu de-ajunsu si se fia scutite de frigu si umedieli. Bucatele în grauntie trebe întorse adese-ori, ér cele de vendutu trebe cernute. Cine are de facutu vre unu gardu viu, trebe întocmitu în lun'a acést'a Ara. afundu si bine locurile destinate pentru frupte de sapa (cucuruzu etc.) Taiarea si stirpirea tufariloru si spiniloru. Caratulu gunoiului. În gradin'a de pomi, pana n'a inghiatiatu pamentulu se póte continuá somenatulu simburiloru de pome. Dupa caderea frunzeloru se potu straplantá ori-ce pomi. Cuiburile de omide trebe stirpите. Pomii vechi cari nu mai sunt de folosu, se potu taiá si pentru straplantările de primavéra se potu sapá gaurile acum. În timpu de plóia se scótemu zoi (zém'a de gunoiu) pe livedi.

D i v e r s e.

Diu'a scade 57 minute. Prinderea postului Craciunului în 15.

Semne de timp. Daca pomii tieu multa nea, voru desvoltá pucini muguri în primavéra. Siórecii de câmpu daca se mai arata, iern'a e departe.

Calendarul Iulianu		Calind. Gregor.	Sorle roare	Sorle apune
Duminec'a 28. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 3, a inv. 6.				
Dum.	1 Pr. Naumu	13 Lucia	7	40 4 8
Luni	2 Pr. Avacumu	14 Nicasiu	8	7 41 4 8
Marti	3 Pr. Sofonia	15 Valeriu	9	7 42 4 8
Merc.	4 † Mti'a Barbara	16 Eusebiu	10	7 43 4 8
Joi	5 Cuv. Sava	17 Lazaru	11	7 44 4 8
Vineri	6 † St. Pr. Nicolau	18 Gratianu	12	7 45 4 9
Sâmb.	7 Par. Ambrosie	19 Nemesiu	13	7 45 4 9

Duminec'a 29. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 4, a inv. 7.

Dum.	8 Cuv. Patapie	20 Teofilu	14	7 46 4 9
Luni	9 † Zemisl. St. Anei	21 Toma Ap.	15	7 47 4 10
Marti	10 Mti'a Mina	22 Zenonu	16	7 47 4 10
Merc.	11 Daniilu stêlp.	23 Victorinu	17	7 47 4 11
Joi	12 † Par. Spiridonu	24 Adam si Eva	18	7 48 4 11
Vineri	13 Par. Axentiu	25 † Nasc. Dlui	19	7 48 4 12
Sâmb.	14 Muc. Tirsu	26 † Stef. muc.	20	7 49 4 12

Duminec'a 30. dupa Rusale, Evang. dela Luca, v. 5, a inv. 8.

Dum.	15 Muc. Elebteriu	27 Ioanu Ev.	21	7 49 4 13
Luni	16 Pr. Ageu	28 Pruncii nev.	22	7 49 4 14
Marti	17 Pr. Daniilu	29 Toma Ap.	23	7 49 4 15
Merc.	18 M. Sebastianu	30 Davidu	24	7 49 4 16
Joi	19 S. M. Bonifaciu	31 Silvestru	25	7 49 4 17
Vineri	20 S. Muc. Ignatiu	1 Ian. 1875 A.N.	26	7 50 4 17
Sâmb.	21 Mti'a Iuliana	2 Macariu	27	7 50 4 18

Duminec'a inaintec Nasterii lui Crist, Ev. dela Mateiu c. 1, v. 6, a inv. 9.

Dum.	22 Mti'a Anastasia	3 Genoveva	28	7 50 4 19
Luni	23 MM. din Critu	4 Titu	29	7 50 4 20
Marti	24 M. Egeni'a	5 Telesforu	30	7 49 4 22
Merc.	25 † Nascerea Dlui	6 † Botez. Dlui	31	7 49 4 23
Joi	26 † Sobor. Prêc.	7 Isidoru	1	7 49 4 24
Vineri	27 † St. Stefanu	8 Severin	2	7 48 4 26
Sâmb.	28 20 mii de Mucen.	9 Iulianu Bas.	3	7 48 4 27

Duminec'a dupa Nascerea lui Cristosu, Ev. dela Mateiu c. 2, v. 7, a inv. 10.

Dum.	29 Pruncii cei ucisi	10 Pav. Pust.	4	7 47 4 29
Luni	30 Mti'a Anisia	11 Higinus	5	7 47 4 29
Marti	31 Cuv. Melania	12 Ernestu	6	7 47 4 30

ea.

Decembre.

Calindariu istoricu.

3 (1507) Tractatul între Romani și sasi. — 9 (1431) † Sigismundu, regele Ungariei. — 13 (1527) Alianția între Poloni'a și Moldov'a. — 14 (1467) Ștefanu intra în Suceva triumfatoriu. — 16 (711) † Iustinianu II. imper. rom. — 18 (40) * Titu Augustu imp. rom. — 19 (192) † Marcu Aureliu Comod, imp. rom. — 20 (1515) † Ludovicu XII., reg. Franciei. — 22 (1785) Prinderea lui Horia și Cloșca — 26 (1610) Galileu afla sateliții lui Iupiteru. — 27 (1642) † Galileu astronomulu. — 28 (1438) Luarea Clusului cu asaltu de nobili. — 31 (630) Mohamet u ia Mecca.

Calindariu agronomicu.

Ocupațiunea principală în această lună e imblătitulu, apoi fusulu. Ferestile celareloru astupate cu gunoiu, ăr usile cu paie. Astupa toate gurile prin poduri și magazine, că se nu ănga. Procura de timpuriu masinile agronomice ce ti-lipsescu, asemenea seminciile de grădina, ce nu le ai. În serile lungi servitoriți trebe ocupați cu diregerea instrumentelor economice, cu împletitul de cosiuri de albne și de corfe, cu facutul codelor de săpe, săpăie, cōse etc. Caratul gunoiului și a zoiului său a zamei de gunoiu adunate în gropi a-nume. Taia lemne pentru clădiri. Ucide porcii cei grasi. Lasa câteva ore pe afara vitele de grajd, candu e diu'a frumoșă. Învăția juncii la jugu și manzii la hamu. Ingrigirea de nutrețiu te scutesce de griji. Grigescă bine vitele însărcinate; nutrețiu înghiatu și plantele tuberculōse le strica, asemenea le strica apă pră rece, prin care și potu reci usioru stomaculu. Asternutul se fii cătu-mai bunu la tōte animalele. Dacă lăvedile nu sunt espuse înundării se pōte cară preste nea gunoiu și zoiu (zēma de gunoiu). Plantele tuber., napii, cartofii (crumpenele) și alte plānte de aceste asiediate în gramede, trebe desu cercetate în această lună și preste tōta iern'a, esemplarele putrede trebe departate; în timpu mōle trebe aerisate. Prepara patule de gunoiu pentru resaduri. Procurarea și ascutirea pariloru de viie. Gunōirea viiloru. Curăția pomii de omide, pe cei neroditori i taia. Grigescă cu deosebire, că se nu între siōreci la stupi. Încheia-ti socotelile de preste totu anul, căci cine nu socotesce, nu sporesce. Cumpera calindariulu „Amicul poporului“ pe anul 1875.

D i v e r s e.

Dela 10. diu'a începe a cresce; până atunci ea mai scade cu 4 minute, apoi până la fine cresce 22. minute. — În 10. diu'a cea mai scurtă și nōptea cea mai lungă, începutulu iernii.

Semne de timp. Cându câni latra la luna, urmēza geru mare. Gerulu și nēu'a din decembre promise multu grāu. Craciunulu verde aduce pasci albe. Decembre umedu nu promise multu. Candu porcii de îngriasiți mananca bine, va fi timpu seniau. Gasce selbatice multe suntu trabantii iernei înfricosiate. Apropiarea iepuriloru de comune, predice geru mare.

*ca dansul, care greșesc, că au
potrivest mântăiului lui Chris. Brul
moștru*

Conspectulu lungi-

Din'a lunei	L u n g i m e a											
	Ianuariu		Februariu		Martiu		Aprile		Maiu		Iunie	
	óre	min.	óre	min.	óre	min.	óre	min.	óre	min.	óre	min.
1.	8	39	10	5	11	41	13	29	15	5	15	58
2.	8	41	10	8	11	45	13	32	15	8	15	59
3.	8	44	10	11	11	48	13	36	15	0	15	59
4.	8	46	10	14	11	52	13	39	15	10	16	0
5.	8	48	10	18	11	55	13	43	15	13	16	0
6.	8	50	10	21	11	59	13	46	15	15	16	0
7.	8	52	10	24	12	2	13	50	15	17	16	1
8.	8	55	10	28	12	6	13	53	15	20	16	1
9.	8	57	10	31	12	9	13	56	15	23	16	1
10.	8	59	10	34	12	12	13	59	15	25	16	1
11.	9	2	10	38	12	16	14	2	15	27	16	1
12.	9	5	10	42	12	19	14	6	15	29	16	1
13.	9	7	10	45	12	23	14	9	15	31	16	0
14.	9	10	10	48	12	27	14	12	15	33	16	0
15.	9	12	10	52	12	30	14	15	15	35	15	0
16.	9	15	10	55	12	34	14	18	15	37	15	59
17.	9	18	10	59	12	38	14	21	15	39	15	59
18.	9	21	11	2	12	41	14	25	15	41	15	58
19.	9	24	11	6	12	44	14	28	15	42	15	57
20.	9	27	11	9	12	47	14	31	15	44	15	56
21.	9	30	11	13	12	51	14	34	15	45	15	55
22.	9	33	11	16	12	55	14	37	15	47	15	54
23.	9	36	11	19	12	58	14	40	15	48	15	53
24.	9	39	11	23	13	2	14	43	15	50	15	52
25.	9	42	11	27	13	5	14	46	15	51	15	51
26.	9	45	11	30	13	8	14	49	15	53	15	50
27.	9	48	11	34	13	12	14	52	15	54	15	48
28.	9	52	11	37	13	16	14	54	15	55	15	47
29.	9	55			13	19	14	57	15	56	15	45
30.	9	58			13	22	15	3	15	57	15	44
31.	10	1			13	26			15	57		

mei dîleloru.

d î l e i i n l u n ' a :

Dîu'a lunei	Iuliu		Augustu		Septembre		Octobre		Novembre		Decembre	
	óre	min.	óre	min.	óre	min.	óre	min.	óre	min.	óre	min.
1.	15	42	14	24	12	43	10	58	9	18	8	20
2.	15	40	14	21	12	38	10	54	9	15	8	19
3.	15	39	14	18	12	35	10	51	9	13	8	18
4.	15	37	14	15	12	32	10	48	9	10	8	18
5.	15	35	14	12	12	28	10	44	9	8	8	18
6.	15	33	14	9	12	25	10	41	9	5	8	17
7.	15	31	14	7	12	21	10	39	9	2	8	17
8.	15	28	14	3	12	18	10	34	9	0	8	17
9.	15	25	13	59	12	14	10	31	8	57	8	16
10.	15	24	13	56	12	11	10	27	8	55	8	16
11.	15	22	13	53	12	7	10	24	8	52	8	16
12.	15	19	13	50	12	4	10	21	8	50	8	17
13.	15	17	13	47	12	1	10	17	8	48	8	17
14.	15	15	13	43	11	57	10	14	8	45	8	17
15.	15	13	13	40	11	53	10	10	8	44	8	18
16.	15	10	13	36	11	52	10	7	8	41	8	18
17.	15	7	13	33	11	46	10	4	8	39	8	19
18.	15	5	13	30	11	43	10	1	8	37	8	20
19.	15	3	13	27	11	39	9	58	8	36	8	21
20.	15	0	13	23	11	36	9	54	8	35	8	22
21.	14	57	13	20	11	32	9	51	8	33	8	23
22.	14	54	13	16	11	29	9	48	8	31	8	24
23.	14	51	13	13	11	26	9	45	8	29	8	25
24.	14	49	13	9	11	22	9	42	8	28	8	26
25.	14	46	13	6	11	19	9	39	8	27	8	28
26.	14	43	13	3	11	16	9	36	8	25	8	29
27.	14	40	13	59	11	12	9	33	8	24	8	31
28.	14	37	13	56	11	9	9	30	8	22	8	32
29.	14	34	13	53	11	5	9	27	8	22	8	34
30.	14	31	13	49	11	1	9	24	8	21	8	36
31.	14	27	13	46			9	21			8	38

Genealogi'a casei domnitore austriace.

FRANCISCU IOSIFU I. (Carolul) din gratia lui Ddieu imperator alu Austriei, rege alu Ungariei, Boemiei, Dalmatiei etc. arhiduce alu Austr., mare principe alu Traniei scl. scl. s'a nascutu in 18 aug. n. 1830 la Sienbrun; dupa abdicarea de la tronu a unchiului seu imp. *Ferd. I.* si renuntiarea tatal. seu, archid. *Franciscu Carolu*, se inalta pe tronu in 2 dec. 1848, si se 'ncor. de reg. alu Ung. in 8 iuniu. 1867.

Soci'a: **ELISABET'A** (*Amali'a, Eugeni'a*), fi'a ducelui *Maximilianu* din Bavaria, patrón'a cea mai inalta si directricea superioara a institutului de dame numitu scól'a-Mari'a din Brunn, patrón'a suprema a instit. de dame din Innsbruck; dama a ordinului cu crucea stelata, s'a nascutu in 24 dec. 1837 si s'a casatoritu in 24 aprilu 1854, si in 8 iuniu 1867 s'a incoronatu de regina a Ungariei.

Pruncii: 1. *Sofi'a* (Mari'a Josefa Dorotea Friderica) nascuta in 5 martiu 1855 si repozata la Bud'a in 29 maiu 1857.

2. *Gisel'a* (Ludovic'a Mari'a) principessa imper. si archiducesa de Austria, nascuta in 12 iuniu 1856, casatorita in anul trecut cu Leopoldu, principele de Bavaria.

3. *Rudolfu* (Franciscu Carolu Iosifu), principe de coróna si elionomu alu tronului, princ. reg. de Ungaria si Boemi'a scl., archiduce de Austria, caval. ulu valerului de aur si proprietariu alu reg. de infanteria Nr. 19, nascutu in Laesenburg in 21 augustu 1858.

4. *Mari'a Valeri'a* (Matild'a Amali'a) principessa imper. etc. nascuta in 22 aprilu 1868.

Parintii Maiestatei Sale Imperatului:

Franciscu Carolu (Iosifu) Archid. d'Austri'a, caval. alu valerului d'auru, alu crucei ordinel. St. Stefanu, caval. alu ordinel. rus. St. Andrei si Alesandru-Newski etc., nascutu la Viena in 7 dec. 1802, si s'a casatoritu in 4 nov. 1842; abdisa de la tronu in 2 dec. 1848. Veduvu din 16 Maiu 1872 in urm'a repozării sociei sale Sofi'a principessa de Bavaria.

Fratinii Maiestatei Sale Imperatului:

1. *Carolul* (Ludovicu Iosifu Mari'a), cav. alu valerului de aur, scl. c. r. Maresialu campestu, propriet. alu reg. de Ulani Nr. 7 scl.; nasc. la 30 iul. 1833, casat. a dou'a ora in 21 oct. 1862 cu *Mari'a Anunciat'a*, fiic'a fost. reg. ambel. Sicilie *Ferd. II.*, repos. in 4 maiu 1871.

Unchiulu si matusiele Maiestatei Sale Imperatului:

1. *Ferdinandu I.* (Carolul Leopoldu Iosifu Franciscu Marcellu) nasc. la Viena in 19 april. 1793, incor. de regé alu Ungar. la Posionu in 16 sept. 1830, dupa mórtea tatanesu *Franciscu I.* pasi in 2 martiu 1835 la Domni'a monarchiei austriace, de la care abdisa in 2 decemb. 1848; casatoritu la 27 febr. 1831 cu

Mari'a An'a Carolin'a (Pi'a) fi'a M. Sale repos. regé alu Sard *Victoru Emanuelu*, dama a ord. crucei stelate nasc. in 19 sept. 1803; incoronata de regima a Boemiei in 12. Sept. 1836 la Praga.

2. *Mari'a Clementin'a* (Franc. Teresi'a Josefa), nascuta in 1 mart. 1798, casatorita in 28 iuliu 1816 cu Leopoldu principe reg. alu ambeloru Sicilii; veduva din 10 martiu 1851.

Veduv'a Inalt. repos. Imperatu Franciscu I.

Carolin'a August'a, fi'a M. Sale rep. rege alu Bavariei *Maximilianu I.* nascutu in 8 febr. 1792; veduva din 2 martiu 1835.

Cursulu căilor ferate.

I. Prim'a cale ferată transilvană.

Pusețiunile tipărite cu litere compacte însemnează timpul de noapte dela 6 ore ser'a până inclusive 5 ore 59 minute dimineața.

Dela Aradu la Alb'a-Julia.				Dela Alb'a-Julia la Aradu.			
Departare în mile	Pléca dela	Trenulu de persóne Nr. 1	Trenulu de meste- catu Nr. 3	Departare în mile	Pléca dela	Trenulu de persóne Nr. 2	Trenulu de meste- catu Nr. 4
		óre m.	óre m.			óre m.	óre m.
	Aradu . . .	4 20	6 44		Alb'a-Julia . . .	4 —	10 10
3	Gibroc . . .	5 1	7 36	1 ¹ / ₂	Vintiu de diosu	4 26	10 48
4	Paulisii . . .	5 15	7 51	3 ¹ / ₂	Sibotu . . .	4 57	11 27
4 ¹ / ₂	Radn'a . . .	5 39	8 27	5	Orastia . . .	5 23	12 5
7	Conopu . . .	6 12	9 6	7	Simeria . . .	6 10	1 13
8	Berzova . . .	6 34	9 38	8 ¹ / ₂	Dev'a . . .	6 35	1 45
11	Soborsinu . . .	7 29	10 41	10	Branicea . . .	7 5	2 21
13 ¹ / ₂	Zamu . . .	8 9	11 28	10 ¹ / ₂	Il'a . . .	7 30	2 51
16 ¹ / ₂	Il'a . . .	9 —	12 28	14 ¹ / ₂	Zamu . . .	8 13	3 47
18	Branicea . . .	9 23	12 54	17	Soborsinu . . .	8 53	4 40
19 ¹ / ₂	Deva . . .	9 58	1 36	20	Berzov'a . . .	9 42	5 40
21	Simeria . . .	10 39	2 30	21	Conopu . . .	10 3	6 10
23	Orastia . . .	11 15	3 24	23 ¹ / ₂	Radn'a . . .	10 38	6 58
24 ¹ / ₂	Sibotu . . .	11 43	4 2	24	Paulisii . . .	10 54	7 17
26 ¹ / ₂	Vintiu de diosu	12 21	4 54	26	Giorocu . . .	11 10	7 36
28	Alb'a-Julia . . .	12 40	5 18	28	Aradu . . .	11 46	8 20

Dela Aradu la Timisior'a.

	Pest'a Nr. 85	7 30	6 5
	Aradu . . .	4 35	6 23
1	Aradulu nou . . .	4 55	6 43
2 ¹ / ₂	Segenthau . . .	5 20	7 8
3 ¹ / ₂	Vinga . . .	5 44	7 32
4	Orezidorf . . .	6 4	7 52
5	Orezidorf . . .	6 22	8 10
6	Sz.-András . . .	6 39	8 27
8	Timisior'a . . .	7 1	8 49

Dela Timisior'a la Aradu.

	Timisior'a . . .	8 55	5 29
2	Sz.-András . . .	9 22	5 58
3	Merczidorf . . .	9 48	6 27
3 ¹ / ₂	Orezidorf . . .	10 4	6 49
4 ¹ / ₂	Vinga . . .	10 24	7 16
5 ¹ / ₂	Segenthau . . .	10 44	7 45
7	Aradulu nou . . .	11 9	8 18
8	Aradu . . .	12 25	9 4
	Pest'a Nr. 85	8 37	8 43

Dela Simeri'a (Piski) la Petrosiani.

	Simeri'a . . .	2 40
2	Strei'a Calanu . . .	3 20
2 ¹ / ₂	Rusiu . . .	3 38
4	Orlea-Hatiegu . . .	4 24
6	Puiu . . .	5 20
7 ¹ / ₂	Crivadia . . .	6 26
9	Baniti'a . . .	7 28
10 ¹ / ₂	Petrosiani . . .	8 20

Dela Petrosiani la Simeri'a (Piski).

	Petrosiani . . .	6 30
1 ¹ / ₂	Baniti'a . . .	7 27
3	Crivadi'a . . .	8 28
5	Puiu . . .	9 32
7	Orlea-Hatiegu . . .	10 30
8	Rusiu . . .	11 9
9	Strei'a Calanu . . .	11 24
10 ¹ / ₂	Simeri'a . . .	12 —

La Simeri'a se împreună cu trenulu de persóne dela Aradu Nr. 1 cu celu mestecat Nr. 4 dela Alb'a-Julia. cu trenulu de persóne Nr. 1 spre Alb'a-Julia si cu celu mestecat Nr. 4 spre Aradu.

II. Calea ferata orientala unguresca.

A. Lini'a principala: Orade - Brasiovu.

Direptiunea Orade - Brasiovu.

Departarea in mile	Statiuni	Tren. de persoane		Trenulu mestecat						
		Nr. 1		Nr. 5		Nr. 7				
		soséscé óre m.	pléca óre m.	soséscé óre m.	pléca óre m.	soséscé óre m.	pléca óre m.			
	Orade	d. am.	5 7	dim.	5 —					
1.25	Fugyi-Vásárhely	5 25	5 26	5 23	5 25					
1.79	Teleagdu	5 51	5 53	5 58	6 9					
1.35	Alesdu	6 13	6 15	6 37	6 48					
1.73	Vadu (Rév)	6 41	6 46	7 21	7 36					
1.72	Bratca	7 13	7 15	8 14	8 36					
1.32	Bucea	7 35	7 37	9 —	9 5					
1.42	Ciucea	7 58	8 6	9 31	10 1					
1.77	Malomsegu	8 34	8 35	10 34	10 36					
1.18	Huedinu (B.-Huny.)	8 54	8 57	10 58	11 21					
1.31	Stan'a	9 23	9 24	11 50	11 52					
1.51	Aghiresiu	9 55	9 58	12 25	12 30					
0.98	M.-Górbó	10 13	10 14	12 47	12 49					
1.14	Magyar-Nádas	10 31	10 33	1 9	1 14					
1.56	Clusiu	10 56	11 21	1 40	d. am.	dim.	8 45			
1.54	Apahida	11 50	11 53				9 14	9 30		
1.65	Cosioen'a-Car'a	12 6	12 8				9 44	9 48		
2.52	Virágosvölgy	1 8	1 9				10 48	10 50		
2.03	Ghirisiu	1 49	1 54				11 30	11 40		
2.23	Cucerdea	2 39	2 54				12 31	1 31		
0.84	Vintiulu de susu	3 5	3 8				1 51	2 1		
1.84	Aiudu	3 33	3 38				2 42	3 2		
1.72	Teiasiu	4 1	4 26				3 40	4 30		
1.13	Cisteiu	4 43	4 44				4 55	4 57		
0.99	Craciunelu	4 58	5 —				5 19	5 22		
1.02	Blasiu	5 13	5 21				5 45	6 5		
1.20	Hususau	5 38	5 39				6 31	6 33		
1.10	Micasasa	5 55	5 58				6 57	7 3		
1.35	Copsi'a mica	6 16	6 34				7 31	8 16		
1.37	Mediasiu	6 51	7 1				8 37	8 57		
2.37	Elisabetopole	7 32	7 35				9 43	9 51		
1.44	Danesiu	7 58	8 —				10 23	10 26		
1.37	Sighisior'a	8 22	8 36				10 56	11 21		
1.31	Hejasfalva	8 57	9 2				11 49	11 59		
2.16	Erked	9 36	9 41				12 45	1 —		
1.15	Mehburg	10 2	10 4				1 25	1 28		
1.32	Cati'a	10 25	10 27				1 51	1 56		
1.14	Homorodu	10 42	10 47				2 15	2 30		
1.84	Racosiu de susu	11 16	11 17				3 9	3 11		
1.41	Agostonfalva	11 36	11 39				3 35	3 40		
1.64	Apacza	12 1	12 6				4 8	4 18		
2.09	Feldior'a	12 36	12 44				4 54	5 9		
1.14	Brendorf	1 1	1 2				5 31	5 33		
1.75	Brasiovu	1 30					6 10	dim.		

Direptiunea: Brasiovu-Orade.

Departarea in mile	Statiuni	Trenulu de per- sone		Trenulu mestecat			
		Nr. 2		Nr. 6		Nr. 8	
		sosesc ore m.	pléca ore m.	sosesc ore m.	pléca ore m.	sosesc ore m.	pléca ore m.
	Brasiovu	d. a.	2 10			ser'a	7 30
1.75	Brendorf	2 38	2 38			8 4	8 6
1.14	Feldior'a	2 57	3 5			8 31	8 43
2.09	Apacza	3 35	3 40			9 28	9 38
1.64	Agostonfalva	4 2	4 5			10 7	10 12
1.41	Racosiulu de susu	4 24	4 25			10 35	10 37
1.84	Homorodu	4 55	5 —			11 17	11 29
1.14	Cati'a	5 17	5 18			11 54	11 59
1.32	Mehburg	5 39	5 40			12 29	12 32
1.15	Erkéd	6 1	6 6			12 59	1 14
2.16	Hejasfalva	6 41	6 44			2 1	2 9
1.31	Sighisior'a	7 5	7 15			2 38	3 3
1.37	Danesiu	7 36	7 37			3 32	3 34
1.44	Elisabetopole	8 —	8 6			4 8	4 16
2.37	Mediasiu	8 36	8 38			5 8	5 23
1.37	Copsi'a mica	8 56	9 16			5 53	6 40
1.35	Micasas'a	9 34	9 38			7 3	7 7
1.10	Hususau	9 55	9 56			7 24	7 26
1.20	Blasiu	10 14	10 20			7 44	7 54
1.02	Craciunelu	10 36	10 38			8 12	8 14
0.99	Cisteiu	10 53	10 54			8 30	8 32
1.13	Teiusiu	11 11	11 36			8 50	9 50
1.72	Aiudu	11 59	12 4			10 25	10 40
1.84	Vintiulu de susu	12 30	12 33			11 17	11 23
0.84	Cucerdea	12 47	1 12			11 42	12 42
2.23	Ghirisiu	1 53	1 58			1 34	1 46
2.03	Virágosvölgy	2 36	2 38			2 30	2 32
2.52	Cosioen'a-Car'a	3 38	3 41			3 32	3 38
0.65	Apahida	3 53	3 56			3 53	4 8
1.54	Clusiu	4 25	4 45	d. a.	12 30	4 40	d. a.
1.56	Nadasielu	5 8	5 10	1 —	1 10		
1.14	M.-Górbó	5 27	5 28	1 33	1 35		
0.98	Aghiresiu	5 43	5 48	1 55	2 3		
1.51	Stan'a	6 19	6 20	2 39	2 41		
1.31	Huedinu (B.-Huny.)	6 46	6 50	3 13	3 33		
1.18	Malomsegu	7 9	7 10	3 53	3 55		
1.77	Ciuci'a	7 39	7 49	4 25	5 —		
1.42	Buci'a	8 12	8 14	5 25	5 30		
1.32	Brate'a	8 35	8 47	5 52	5 57		
1.72	Vadu (Rév)	9 6	9 11	6 27	6 42		
1.73	Alesdu	9 40	9 42	7 10	7 15		
1.35	Teleagdu	10 2	10 8	7 37	7 45		
1.79	Fugyi-Vásárhely	10 35	10 36	8 11	8 13		
1.25	Orade	10 55	dim.	8 20	ser'a		

p. I. ni's laterale: Cucurdea - M. Osiorhein.

<i>Direptinea : Cucurdea - M.-Osiorheiu.</i>					
Departarea in mile	Statiuni	Trenulu mestecat			Nr. 11
		sosesc ore min.	păca ore min.		
	Cucurdea	.	.	3	20
1-20	Cheti'a	.	.	3	38
1-32	Ludosii	.	.	4	3
0-36	Bogat'a	.	.	4	13
1-71	Cipau-Ernutu	.	.	4	44
2-15	Mirasteni	.	.	5	25
408	M.-Osiorheiu	.	.	5	45
		diminet'i'a			
	Cucurdea			3	20
	Mirasteni			3	40
	Cipau-Ernutu			4	6
	Bogat'a			4	15
	Ludosii			4	49
	Cheti'a			5	28
	Cucurdea				diminet'i'a

C. Lini'a laterale: Copsi'a-mica - Sibiu.

Direpțiunea: Copsi'a - Sibiu.									
Departarea in mile	Statiuni	Trenula mestecatu							
		Nr. 31			Nr. 37				
		sosesc ore m.	pleca ore m.	sosesc ore m.	pleca ore m.	sosesc ore m.	pleca ore m.		
	Copsi'a		6 55	ser'a	9 40				
1 47	Sic'a-mare	7 22	7 27	10 7	10 10				
1 51	Lamnesiu	7 59	8 1	10 42	10 44				
1 57	Ocn'a	8 34	8 42	11 14	11 17				
2 03	Sibiu	9 5	a. am.	11 40	noptea				

Direpțiunea: Sibiu - Copsi'a.									
Departarea in mile	Statiuni	Trenula mestecatu							
		Nr. 32			Nr. 38				
		sosesc ore m.	pleca ore m.	sosesc ore m.	pleca ore m.	sosesc ore m.	pleca ore m.		
	Sibiu		5 40	dim.	3 40				
1 33	Ocn'a	6 5	6 10	4 5	4 8				
1 37	Lamnesiu	6 36	6 39	4 34	4 36				
1 41	Sic'a-mare	7 10	7 25	5 7	5 10				
1 47	Copsi'a	7 50	ser'a	5 35	dim.				

D. Lini'a laterale: Teiusiu - Alba-Julia.

Direptiunea: Teiusiu - Alba-Julia.

Departarea în mile	Stațiuni	Trenulu mestecat					
		Nr. 21		Nr. 27		Nr. 29	
		sosesc óre m.	pléca óre m.	sosesc óre m.	pléca óre m.	sosesc óre m.	pléca óre m.
2.53	Teiusiu	dim.	9 5	d. am.	4 10	noptea	11 46
	Alba-Julia . . .	9 45	dim.	4 50	d. a.	12 26	noptea

Direptiunea: Alba-Julia - Teiusiu.

Departarea în mile	Stațiuni	Trenulu mestecat					
		Nr. 22		Nr. 26		Nr. 28	
		sosesc óre m.	pléca óre m.	sosesc óre m.	pléca óre m.	sosesc óre m.	pléca óre m.
2.53	Alba-Julia . . .	ser'a	10 10	noptea	1 25	dim.	8
	Teiusiu	10 50	noptea	2 5	noptea	8 40	dim.

Locurile de împreunare ale calei ferate orientale.

Pre lini'a principale: **Orade-Brasiovu** comunica în tóta diu'a și anume:

dela Orade la Brasiovu trenulu Nr. 1.

„ Brasiovu la Orade trenulu Nr. 2.

„ Orade la Clusiu trenulu Nr. 5.

„ Clusiu la Orade trenulu Nr. 6.

Luni'a și joi'a dela Orade la Brasiovu trenulu Nr. 7.

Marti'a și vineria dela Brasiovu la Orade trenulu Nr. 8.

Liniele laterali. Comunica în tóta diu'a:

dela Cucerdea la M.-Osiorheiu trenulu Nr. 11.

„ M.-Osiorheiu la Cucerdea trenulu Nr. 12.

La Cucerdea se împreuna cu trenulu Nr. 2 spre Orade și cu trenulu Nr. 2 spre Brasiovu.

dela Teiusiu la Alba-Julia trenulu Nr. 21.

„ Alba-Julia la Teiusiu trenulu Nr. 22.

se împreuna cu trenulu calei ferate prime transilvane Nr. 3.

Luni'a și joi'a comunica:

dela Teiusiu la Alba-Julia trenulu Nr. 27.

„ Alba-Julia la Teiusiu trenulu Nr. 28.

Celu de antâiu se împreuna la Teiusiu cu trenulu calei ferate ostice Nr. 7, celu din urma cu trenulu Nr. 8.

Lini'a laterale: **Sibiu-Copsi'a** comunica în tóta diu'a dela Sibiu la Copsi'a trenulu Nr. 32, acolo se împreuna cu trenulu Nr. 2 și 7.

Dela Copsi'a la Sibiu trenulu Nr. 31 se împreuna cu trenulu Nr. 1 și 8.

Luni'a și joi'a comunica: dela Copsi'a la Sibiu trenulu Nr. 37.

Dela Sibiu la Copsi'a trenulu Nr. 38.

Celu de antâiu se împreuna cu trenulu Nr. 2 și 7, celu din urma cu trenulu Nr. 1 și 8.

Scara' tacselor de timbru

d'impreuna

cu aruncatur'a estr'aordinara.

SCAR'A I.			SCAR'A II.			SCAR'A III.		
pentru cambie (poli- tie), assecurate de bani prin comer- cianti, documente de detorie dela casse publice prelanga de- posite, pe câte trei luni			pentru cuitantie si alte documente de dreptu cari in privinti'a timbrului nu se tienu de scal'a I. ori III.			pentru cessiune de o- biecte mobile, contracte de cumperare si de schimbu la obiete mo- bile, contracte de life- rare etc.		
fi. cr.			fi. cr.			fi. cr.		
fi.			fi.			fi.		
pana la 60			pana la 20			pana la 10		
peste 60			peste 20			peste 10		
120			40			20		
240			60			30		
360			100			50		
480			200			100		
600			300			150		
720			400			200		
840			800			400		
960			1200			600		
1080			1600			800		
1200			2000			1000		
2400			2400			1200		
3600			3200			1600		
4800			4000			2000		
6000			4800			2400		
7200			5600			2800		
8400			6400			3200		
9600			7200			3600		
10800			8000			4000		

si asiá mai departe la fia-care 1200 fi. cu 1 fi. mai multu, unde apoi si restulu mai micu de 1200 fi. vine a se luá intregu.

preste 8000 fi. vine a se respunde dela fia-care 400 fi. o taksa cu aruncat. de 1 fi. 25 cr. unde si unu restu mai micu de 400 fi. trebe socotitu cá intregu.

preste 400 fi. se respunde de fia-care 200 fi. o competintia de 1 fi. cu aruncatur'a de 25 cr. unde érase unu restu mai micu de 200 fi. vine a se luá intregu.

Têrgurile de tiêra.

Têrgurile de Banatu sî Ungari'a sunt semnate cu * si cele de Romani'a cu †.

Acele dile de têrgu, care cadu in vr'o dumineca ori alta serbatôre legata, se muta pe diu'a urmatôre, inse têrgurile de vite si in casulu acest'a se incepu in diu'a de comunu hotarîta. Datele sunt dupa calindarulul vechiu.

I. In ordine alfabetica.

Abrudu, 17 febr., 19 apr., 12 sept.
9 decembre.

Agnit'a, 11 martiu, 9 iuniu, 9 dec.

Agribiciu, 7 martiu, 3 novembre.

*Agri'a, 30 apr., 20 aug., 17 sept.,

Aitonu-mare, 4 febr., 2 maiu, 17 decembre.

Aindu, 13 ian., 5 maiu, 4 octobere.

Alamoru, 21 febr., 23 augustu.

Alb'a-Julia, 19 martiu, 14 iuliu,
18 sept., 5 decembre.

Almasiu-mare, 11 ian.

Alfalau, 19 octobere.

Alparetu vedi Olpretu.

Altin'a, 8 febr., 19 aug.

Apoldu-mare, 7 martiu, 7 nov.

*Aradu, 20 iuliu, 23 oct.

Archidicu, 12 aprile.

Arghehatu vedi Egerhatu.

Armeni, 24 ian., 13 iuliu.

Armenesiu vedi Ormenisiu.

Arpasu de josu, 24 iun., 29 sept.,
6 decembre.

Asiobasiu de susu, 8 martiu.

Atielu, 2 febr., 12 apr., 30 iuliu,
*24 novembre.

Avrigu, 1 iuliu, 1 aug.

Baghionu, 5 iuniu, 30 oct.

*Bai'a-mare, 7 martiu, 20 maiu,
8 aug., 2 nov.

Banfi-Huniadu, 13 ian., 19 martiu,
9 sep.

Bahnea, 6 fauru, 17 maiu, 18 sept.

Barotu, 22 ian., 17 maiu, 31 oct.

Basn'a, 20 martiu, 20 iuliu.

Bationu, 9 ian., 1 aprile, 25 sept.

Batosiu, 15 ian., 12 iuniu, 2 nov.

*Becicherecu, 29 apr. 29 sept.

Becleanu 1 decembre.

*Beiusiu, 24 ianuaru, 12 aprile,
8 iuliu, 16 oct.

Belgradu vedi Alb'a-Juli'a.

Berchenisiu, 26 iuniu.

Berchesiu, 18 aprilie.

Bereticau, 15 ian., 12 sept.

Betleanu, 25 martiu, 30 apr., 7. iul.
2 sept., 20 nov.

Biertanu, 31 martiu, 7 decembre.

Bistriti'a, 29 martiu, 5 maiu, 14
aug., 6 nov.

Blasiu, 16 martiu, 20 iuniu, 24 nov.

Bolcaci 6 martiu, 28 oct.

Bontid'a, 12 febr., 4 mart, 18 iuniu.

*Boros-Jenô (Jenoponte), 4 febr.,
3^a main.

Borz'a, 12 febr., 22 aprile.

Boziesiu, 22 sept.

†Bradicieni, 8 sept.

Bradu, 7 febr., 22 martiu.

Branu, 27 iuliu, 24 sept.

Brasiovu', 30 maiu, 3—10 iuniu
(tergu de lana); 29 iuliu pana
8 aug., 7—9 oct., 10 octobere.

†Breast'a, 5 aprile.

Breticu vedi Bereticau

Bruiu, 7 ianuaru, 26 aug.

*Bud'a, 1 iuliu, 17 sept., 25 dec.

*Bud'a-vechia, 11 aprile.

Buz'a, 8 ian., 8 aprile, 16 iuliu,
14 octobere.

Caisdu, 28 apr., 11. oct. 13. nov.
Calu, 10 ianuaru.

†Calugareni, 2 febr., 15 aprile.

Campeni, 22 mart. 27 iun., 16 aug.,
24 oct.

†Campu-lungu, 7 maiu, 20 iuliu.

*Causi'a, 21 ian., 6 mart., 2 maiu,
3 aug., 26 nov. *

Căpolnasu-Olafalau, 27 febr., 12
apr., 16 iun., 17 nov.

†Caracalu 23 apr., 17 maiu.

*Carâi, 25 ian., 9 maiu, 2 sept.,
20 oct., 22 decembre.

*Casiau, 8 ian., 18 febr., 19 apr.,
27 maiu, 5 iuniu, 3 augustu, 7
novembre.

†Carbunesci, 8 sept.

Casonu, 19 apr., 20 iuniu, 15 nov.

Ceciâu, 21 aprilie.

*Céfa, 9 martiu.

Cehulu din Salagiu, 7 februar., 28
aug. 10 oct., 11 dec.

Cernatulu-de-josu 21 martiu, 23
iuniu.

Cetate-de-balta 3 febr., 18 martiu,
27 maiu, 9 aug., 8 dec.

*Checîchemetu 29 febr., 28 aprilie,
20 iuliu, 14 sept., 13 nov.

Chezdi-Osiorheiu 25 febr., 29 apr.
16 octobere.

Chesvenisiu 28 ian. 21 apr., 8 aug.
21 oct.

Cheti'a 17 maiu, 15 iuniu.

Chibedu 4 febr., 7 maiu.

*Chichind'a-mare 12 apr., 8 sept.,
3 decembre.

Chirpârû 14 ian., 18 martiu.

Ciachi-Gorbo 23 martiu.

Ciacov'a 18 martiu, 28 sept., 18
octobere.

Cicu-Sereda 25 ian., 3 maiu, 12
iun., 1 iuliu, 17 sept.

Cicu-Sepvîzu 1 aprilie, 18 iun., 11
decembre.

Cicu-St.-Georgiu 18 martiu.

Cincu-mare 25 febr., 27 maiu, 14
aug., 23 sept.

†Ciocin'a 8 sept.

Cincu 8 maiu.

Closdorfu 24 nov.

Clusiu 28 febr., 1 iuniu, 8 iuliu,
5—17 iuliu, 20 iuliu, 21 octob.,
28 dec.

Codlea 13 aprilie, 18 sept.

Cohalmu 18 martiu, 13 iuliu, 28
sept. 30 dec.

Colosiu 23 mart., 23 oct.

Colosiu-manasturu, 8 ian., 4 maiu,
18 sept.

Copsi'a-mare 12 aug.

Corondu 5 ian., 1 maiu, 21 iuniu,
13 aug.

Covasna 30 ianuariu.

Cozmasiu 13 ianuariu, 18 mart., 9
augustu.

Craifalău 24 iuniu, 7 nov.

Craifalun'a 3 ianuariu.

Crasn'a 19 apr., 25 dec.

Cristuru 12 febr., 22 apr., 2 sept.
Crisiu 8 ian., 18 iuliu.

Dealu 22 ian.

*Debretinu 5 ian. 12 apr., 3 aug.,
27 sept., 25 dec.

Desiu 13 febr., 28 maiu, 9 aug.,
1 dec.

Dev'a 2 ian., 1 maiu, 22 iuliu 18
octobere.

Dicio-St.-Martinu vedi St.-Martinu.

Ditreu in Giurgiu 22 ian., 19 apr.
13 iuliu, 13 nov.

Dobr'a 23 apr., 26 oct.

Dragosiu 20 apr., 24 iuniu.

Drasiâu 8 apr., 28 aug.

*Dunavechia 2 febr., 14 iuliu, 17
septembre.

Ebersdorfu 9 sept.

Ecîu 20 iuniu.

Egerhatu 2 febr., 8 apr., 8 iuliu,
9 decembre.

Elisabetopole 15 ian., 14 martiu,
2 maiu, 23 iuniu 7 sept., 8 nov.

*Eperiesiu 16 ian., 27 maiu, 20
iuliu, 18 nov.

Etedu 22 ian., 27 maiu, 17 sept.

Fagarasiu 16 maiu, 8 iuliu, 28 aug.,
24 nov.

*Fagetu 5 ian., 28 maiu, 15 aug.,
6 decembre.

Feldiôr'a 2 decembre.

Felvinti 27 maiu, 11 aug. 7 nov.

†Gaesci 23 aprilie.

Ghermesigu 2 ian. 3 maiu, 5 aug.,
7 nov.

Gialacut'a 13 ian. 31 maiu, 13 nov.

Gheresiu 22 ian., 9 oct.

Gherghio - Ditro vedi Ditreu in
Giurgiu.

Gherl'a 24 ian., 19 apr., 13 iuliu,
13 sept., (vermi de metasa), 24
octobere.

Ghircinu 7 martiu, 9 sept. 13 nov.

Ghiuri 7 ian., 15 martie, 17 maiu,
10 iuliu, 27 aug., 13 nov.

*Ghiul'a 13 ian., 3 maiu, 10 iuliu.
27 aug.

Goroslău-mare 27 februar, 5 aug,
7 nov.

Gradisce (Ulpia-Traiana) 13 apr.,
14 oct.
Grindu 25 sept.
Gurghiu 23 aprilă.

Hădoșu 27 febr., 24 aprilă
Halmăgiu 23 martiu, 4 oct.
Halmăgiu (sc. Coh.) 31 mart.
Haraszkerek 28 febr.
Hătiegu 2 febr., 15 aug.
Hodosiu 5 aprilă.
Homorodu 4 maiu.
Huiedinu vedi Banfi-Huniadu.
Hundribechu 4 nov.
Hunedôr'a 9 martie, 9 maiu, 29
iuniu, 1 nov.

Iacobeni 16 oct.
Iacșodorf 19 apr.
Iar'a-de-jos 19 aprilă.
Ibășfalău vedi Elisabetopole.
Iernutu 20 maiu, 21 oct., 23 dec.
Ighiu (M.-Igen) 10 maiu, 14 oct.
Il'i 6 ian., 25 mart., 19 aprilă,
15 aug., 29 sept.

Jibău 6 ian., 23 apr., 28 maiu,
14 sept.
†Jilav'a 17 maiu, 20 iuliu.
Joagiu-de-jos 24 aug. 21 dec.
Jomboru vedi Siomboru.

Katoln'a 28 febr.

Lăpusiu-romănu, 26 mart, 7 sept.,
31 dec.
Lăpusiu-ungurescu 6 ian. 25 mart.,
30 apr. 24 iuniu, 14 sept.
Lechinti'a 17 febr., 18 martiu, 13
apr. 9 sept.
*Lipov'a 19 apr., 19 iuliu, 8 aug.,
9 sept.
†Luciu 21 maiu, 20 iuliu, 6 aug.,
8 sept.
*Lugosi 29 ian., 28 apr., 20 iun.,
9 oct.
Lups'i 21 apr.

Macfalău 12 apr. 27 aug., 23 dec.
Magherusiu 27 ian., 4 maiu, 17
aug., 13 nov.
Malancravu 28 febr. 18 sept.
Manarade 27 maiu, 16 oct.
Maros-Ludos 22 apr., 22 sept.
Maros-Sereda 28 nov.

Marpodu 27 maiu, 21 oct.
Martesdorf 7 mar., 18 maiu, 24
octobre.
†Mavrodinu 5 iuliu, 14 sept.
Mediasiu 14 febr. 1 iul. 12 sept.,
18 nov.
Mercuri'a 12 febr., 15 maiu, 30 oct.
Mergindealu 15 iuliu.
Micăsas'a 16 ian., 1 oct.
Mihesiu 18 ian. 24 maiu.
*Miscoltiu 4 febr., 13 martiu, 29
apr., 14 aug., 6 oct.
Mociu 19 mart., 9 maiu, 9 aug.,
20 decembre.
Mojn'a 12 aprilă.
Monoru 19 maiu.
*Muncăciu 7 martiu, 12 aprilă, 11
maiu, 17 aug., 30 oct.

Nădasiu-săseșcu 24 ian., 16 aprilă,
19 oct.
Nagy-Ait'a vedi Aitonulu-mare.
Nagy-Fălău 5 ian., 12 apr., 20 apr.
29 maiu, 17 sept., 25 dec.
Năseudu 17 maiu, 15 aug., 3 oct.
Noerichu 22 ian., 2 maiu, 7 oct.

Oboldofălău 24 apr. 7 sept.
Ocn'a 20 martiu, 25 iul., 8 dec.
Odorheiu 21 febr., 27 maiu, 27
sept. 9 dec.
Olpretu 24 apr., 9 maiu 20 iuliu,
20 dec.
*Oradea - mare 2 maiu, 20 iuniu,
20 aug., 22 sept., 24 dec.
Orășithia 16 febr., 16 maiu, 20
sept., 24 nov.
*Orăviti'a 8 apr., 3 sept., 13 nov.
21 dec.
Orlatu 9 mart., 17 maiu.
Ormenisii 8 ian. 23 apr., 18 iun.,
27 nov.
Osiorheiu vedi Tergu-Murêșulqi.
†Otetelisiu 20 iuliu.

*Pănciov'a 29 iuniu, 8 sept.
Păpoltiu 21 ian. 17 mart., 3 iun.,
15 iuliu, 13 oct.
Paraidu 3 oct., 5 dec.
Păsmosiu 12 aug.
Pest'a 7 mart., 27 maiu, 17 aug 3 nov.
Petelea 18 maiu, 24 nov.
*Petro-Varadinu 13 febr., 7 iuniu,
9 sept., 18 oct.
†Plinit'i 24 febr.

†Ploesci 23 apr.
 Poian'a-sarata 8 maiu, 5 iul., 18 oct.
 Poian'a 1 iuliu, 9 sept.
 †Polaragi 23 apr.
 *Posionu 19 febr., 12 mart., 12
 iuniu, 17 sept., 13 nov.
 †Preajba 23 apr.
 Prejmeru 22 ian., 25 iuliu.
 Prostea-mare 20 ian., 1 iuniu.

Racosiu 9 sept.
 Racosiu-de-josu 12 apr.
 Reghinulu-sasescu 7 febr., 30 apr.,
 29 iuliu, 11 oct.
 Rephendicu 19 sept., 30 oct.
 Resinari 17 febr., 4 nov.
 Resinovu 13 ian., 29 iuniu.
 Retégu 25 apr., 16 sept.
 Retisdorfu 3 nov.
 †Rimnicu 24 oct.
 †Riureni 29 aug., 8 sept.
 Rodna-vechia 22 apr., 29 iul. 28 oct.
 †Runcu 12 maiu.

Sabedu 5 apr., 25 sept.
 Salasipataculu-de-susu 23 apr., 17
 septembrie.
 †Salciile 21 maiu.
 Sasu-Nadasiu vedi Nadasiu sasescu.
 Sasu-Sebesiu 17 ian. 12 apr., 12 aug.
 Satu-lungu 8 febr.
 *Satmariu 21 ian., 19 apr., 20 maiu,
 17 sept., 20 oct.
 Sambata-de-josu 10 ian., 12 apr.,
 9 maiu, 25 iuniu.
 Santa-Maria 23 martiu.
 *St-Miclausiu-mare 24 martie, 23
 iuniu, 13 oct.
 St-Miclausiu 3 martiu, 12 aprile,
 2 iuliu, 9 sept 1 dec.
 St.-Martinu 1 apr.
 St.-Paulu 10 ian., 15 aug.
 St.-Petru 8 iuliu.
 *Seghedinu 19 iuliu, 17 sept.
 Selisce 2 iuniu, 25 sept.
 Sepsi-St.-Georgiu 21 febr. 18 apr.
 Siarcaia 28 apr. 11 aug., 30 oct.
 Siarpatocu 30 apr., 27 maiu.
 Sibiu 21 apr., 2 sept., 30 dec.
 Singherégu 22 ian.
 Sicu 12 febr., 26 iuniu, 15 sept.,
 6 oct., 18 nov.
 Sieica-mare 5 maiu, 1 dec.
 Sieica-mica, 4 mart. 12 iuniu 30 oct.
 †Siegarecea 7 maiu.

*Sighetulu-Marmatiei 1 oct.
 Sighisior'a 11 febr. 2 iuniu, 23 oct.
 Silaghi-Cheh v. Cehulu din Selagiu.
 Simleulu-Salagiuului 13 apr. 4 aug.
 Siomboru 8 ian., 9 aug., 10 nov.
 Siomcut'a 10 martiu.
 Siomleu 31 martiu.

Tasnadu 2 febr. 21 mart., 25 apr.,
 12 iuniu 29 sept.
 Tée'a 19 apr. 15 iun., 24 oct. 26 dec.
 *Temerinu 13 febr. 23 apr. 23 aug.,
 10 nov.
 *Terfalău 13 apr., 18 sept.
 †Tergu-Jiului 7 maiu, 15 aug., 14 oc.
 Tergu-Muresiului (M. - Vászrhely),
 5 ian., 22 mart., 18 apr., 27 maiu,
 19 iuniu, 23 aug., 30 oct.
 Teiusiu 15 aug., 29 dec.
 *Timisiór'a 17 mart. 20 maiu, 17
 sept., 5 dec.
 *Tirnavia 10 ian., 8 febr., 12 apr., 2
 iun., 13 iul., 29 aug. 16 oct., 24 nov.
 *Tocaiu 13 mart., 12 iun. 14 iuliu,
 9 sept., 14 oct.
 Trapoldu 25 nov.
 Turd'a 9 feb., 30 apr. 28 aug., 24 nov
 Ugr'a 4 apr., 23 aug., 4 sept.
 Uifalău 5 ian.
 *Ungvár 13 ian., 29 febr., 20 maiu,
 13 iul., 17 sept., 13 nov.
 Uzonu 7 mart., 17 sept.

Vaida-Haza 7 mart., 2 sept.
 Vaida-Recea 6 ian.
 †Valea-Téncului 15 oct.
 Varhegiu 3 iuniu.
 *Vatiu 12 feb., 12 mart., 20 iuniu,
 4 oct., 6 dec.
 *Versietiu 22 mart., 16 oct.
 Vinerea 29 decembre.
 Vintiu-de-josu 12 iuniu.
 Vintiu-de-susu 13 nov.
 †Virtesicoiulu 15 aug.
 Vorumlocu 24 mart., 29 aug.
 Vulcisiori 15 aug.
 Zabala 28 ian., 14 iun. 27 sept. 15 nov.
 Zalău 12 apr., 1 iul. 12 aug. 18 sept.,
 22 oct., 1 dec., 26 dec.
 Zamu 9 febr., 12 mart., 2 sept.
 *Zarandu 17 febr., 5 dec.
 Zernesci 18 maiu, 8 nov.
 Zetelac'a 18 maiu.
 Zlatn'a 13 febr., 6 iuniu, 20 aug.
 Zsombor vedi Siomboru.

II. Dupa luni.

Ianuarie.

Transilvani'a. 2 Deva, Ghernesigu. — 3 Craillu'a. — 5 N-Fălău, Tergu-Muresiului, Corundu. — 6 Ili'a, Jibău Lapusiulu-ung., Vaida-reece, Csaki-Gorbo, Ormenisiu. — 7 Bruiu, Panczel-Cséh (com. Dob.) — 8 Buza, Crisiu, Colosiu-Manasturu, Siomboru, Ormenisiu. — 9 Bation. — 10 St-Paul, Calu, Sâmbata-de-josu, Sajo-Udvarheiu. — 11 Almasiu-mare. — 13 Cozmasiu (scaun. Cincului), Aiudu, B-Huniadu, Gialacut'a Resnovu, Corundu. — 14 Chirperu, Batosiu, Elisabetopole. — 15 Breticu. — 16 Micasas'a. — 17 Sasu-Săbesiu. — 18 Mihesi. — 20 Prostea-mare. — 21 Papoltiu. — 22 Etedu, Barotu, Nocrichu, Prejmeru, Sinteregu, Dealu, Ditrău. — 24 Nadasiulu-sas., Gherla, Armeni. — 27 Magherusi. — 28 Chesvenisiu. — 30 Covasn'a.

Ungari'a si Banatu. 5 Fagetu. — 7 Ghiuri. — 8 Casian. — 10 Tirnavi'a. — 13 Ghiul'a, Ungvaru. — 16 Eperesi. — 21 Canisia, Satmariu. — 24 Beiusiu. — 25 Carai. — 29 Lugosiu.

Februarie.

Transilvani'a. 1 Cicu-Sereda, Zabala. — 2 Atielu, Tasinadu, Egherhatu, Hatiegu, St-Marton. — 3 Cetate de Balta. — 4 Aitonu mare, Chibedu, Boros-Ienő. — 6 Bahnea. — 7 Reghinulu sasescu, Cehulu d'in Selagiu, Bradu. — 8 Altin'a, Satulungu. — 9 Turd'a v. Zalău. — 11 Sighisiór'a. — 12 M-Sereda, Mercurea, Sicu, Cristuru, Borza, Bontid'a, Crisi-patacu. — 13 Desiu, Zlatn'a. — 14 Mediasiu. 16 Orascia. — 17 Lechinti'a, Resinari, Abrudu. — 21 Alamoru, S-St. Georgiu, Sz-Udvarheiu. — 25 Cincu-mare, Chezdi-Osiorheiu. — 27 Goroslău, Hadodu, Capolnas-Olafalău. — 28 Clusiu, Malancravu, Harastkerek, Catolna.

Ungari'a si Banatu. 2 Dunavechia. — 4 Miscoltiu. — 8 Tirnavi'a. — 12 Vatiu. — 13 Petruvaradinu, Temerinu. — 17 Zarandu. 18 Aradu. — 29 Checichemetu, Ungvaru.

Romania. 2 Calugareni. — 24 Plinitia.

Martie.

Transilvani'a. 4 Seica-mare, Bontid'a. — 6 Bolcaciu. — 7 Apoldu-mare, Ghirciu, Uzonu, Vaidahaza, Agribiciu, Martesdorf, Paraidu. — 8 Asiobasiulu-de-susu. — 9 Orlatu, Uniadór'a. — 10 Siomcut'a. — 11 Agnit'a. — 12 St-Martinu. — 13 Feldiór'a. — 14 Elisabetopole. — 16 Blasiu. — 17 G-St-Miclosiu. — 18 Cohalmu, Lechintia, Cicu-St-Georgiu, Chirperu, Cetate-de-balta, Cozmasiu. — 19 Alba-Iulia, Mociu, B-Hunyadu, Zamu. — 20 Basn'a, Oen'a. — 21 Cernatulu-de-diosu, Tusinadu. — 22 Tergulu-Muresiului, Bradu, Campeni. — 23 Ciachi-Gorbo, Halmagiu, St-Mari'a, Colosiu. — 24 Vorumloeu, Olpretu, Oboldofaléu. — 25 Lapusiulu-ung., Betleanu, Ili'a. — 26 Lapusiulu-rom. — 28 Egherhatu. — 29 Bistritia. — 30 Turd'a-vechia. — 31 Halmagiu (scaun. Cohalmului), Biertanu.

Ungari'a si Banatu. 5 Oradea-mare, — 7 Timisiór'a, Bai'a-mare, Pest'a, Muncaci. — 9 Cefa. — 12 Vatiu. — 13 Miscoltiu, Tocaiu. — 15 Ghiuri. — 18 Ciacova. — 22 Versietiu. — 24 St. Miclausiu.

Aprilu.

Transilvani'a. 1 Bationu, D.-St.-Martinu. — 2 Cicu-Sepvizu. 4 Ugra. — 5 Hodosiu, Sabedu. — 8 Drasiu, Buz'a. — 12 Sâmbat'a-de-diosu, Mojna, Archidicu, Sabesiu, Turd'a-nôua, Chezdi-Osiorheiu, Macfalâu, St.-Miclausiu, Atielu, Zalâu, Racosiulu-de-diosu, N.-Falâu, Capolnos-Olafalâu. — 13 Codlea, Lechint'a, Simleulu din Selagiu, Gradisee (Ulpia-Traianu). — 16-Nadasinlu-sas. — 18 Sepsî-St.-Georgiu, Tergu Muresiulu. — 19 Iara-de-diosu, Cassonu, Ditreu, Têc'a Abrudu, Gherla, Iacobsdorfu, Ilf'a (3 scaune), Crasn'a. — 20 Dragosiu, N.-Falâu. — 21 Sibiiu, Chesvenisiu, Lupsî'a, St.-Martinu, Cêcâu. — 22 Cristuru, Radna v., M.-Ludosiu, Borza. — 23 Salaspatacu, Jibâu, Gurghiu, Ormenisiu, Dobra. — 24 Almasiu-mare, Hododu. — 25 Retêgu, Tasnadu. — 28 Siarcai'a, Caisdu. — 29 Chezdi-Osiorheiu. — 30 Reghinulu-sas. Lapusiulu-ung. Siarpatocu, Bereticâu.

Ungari'a si Banatu. 11 Buda-vech. — 12 Beiusiu, Debretinu, Tirnavi'a, Muncaci. — 13 Terfalâu. — 19 Casiau, Satmariu, Lipov'a. 23 Temerinu. — 28 Checichemetu, Lugosiu. — 29 Miscoltiu, Ungvaru, Becicherêcu. — 30 Agria.

Romani'a. 5 Breast'a. — 15 Calugareni. — 23 Polaragi, Caracalu, Preajba, Gaiesci, Ploesci.

Maiu.

Transilvani'a. 1 Corundu, Deva. — 2 Elisabetopole, Aitonu-mare, Nocricu. — 3 Ghernesigu, Cicu-Sereda, Borosiu, Jenö. — 4 Homorodu, St.-Martinu, Colosiu-Monasturu, Magherusiu. — 5 Bistritia, Sieic'a-mare, Aiudu. — 7 Chibedu. — 8 Poiana-sarata, Ciucu. — 9 Huniadór'a, Olpretu, Mocin, Sâmbat'a-de-diosu, Orlatu. — 10 Ighiu. — 16 Orascia, Fagarasiu. — 17 Cheti'a, Nasaudu, Barotu, Bahnea. — 18 Zetelac'a, Zernesci, Martesdorfu, Petelea. — 19 Monoru. — 24 Mihesiu. — 27 Felvintiu, Cetate-de-balta, Siarpatocu, Marpodu, Etedu, Cincu-mare, Udvarheiu, Tergu-Muresiului, Manarade. — 28 Desiu, Jibâu. — 30 Brasiovu. — 31 Gialacut'a.

Ungari'a si Banatu. 2 Canisia, Oradea-mare. — 3 Ghiul'a. — 9 Carai. — 11 Muncaci. — 17 Ghiuri. — 20 Bai'a-mare, Ungvaru, Timisiór'a. — 27 Pesta. — 28 Fagetu.

Romani'a. 7 Siergarcea, Campulu, Tergulu-Jiului. — 12 Runcu. — 17 Caracalu, Jilav'a. — 21 Luciu, Salciile.

Iuniu.

Transilvani'a. 1 Clusiu, Prostea-mare. — 2 Salisce, Sighisiór'a. — 3 Varhegiu, 3—10 Brasiovu (tergu de lana), Papoltiu. — 5 Baghionu. — 6 Zlatn'a. — 9 Agnit'a. — 12 Vintiu-de-josu, Sieicamica, Turd'a n., Batosiu, Tasinadu, Sereda. — 14 Zabala. — 15 Mercurea, Têc'a Cheti'a. — 16 Capolnasin-Olafalâu. — 18 Cicusepvizu, Ormenisiu, Bontid'a. — 19 Tergulu-Muresiului (tergu de cai). — 20 Cassonu, Blasiu, Iernutu, Eciu. — 21 Corundu, Capolnos-Olafalâu. — 23 Batosiu, Elisabetopole, Cernatulu-de-diosu. — 24 Lapusiulu-ung., Dragosiu, Craifalâu, Arpâsiulu-de-diosu. — 25 Sâmbat'a-de-diosu. — 26 Sicu, Berchenisiu. — 27 Campeni. — 29 Resinovu, Huniadór'a, Nagy-Falâu.

Ungari'a si Banatu. 3 Tirnavi'a. — 7 Petruvaradinu. — 12 Tocaiu. — 17 Agri'a. — 20 Vatiu, Lugosiu, Miscoltiu, Oradea-mare, Satmariu. — 23 Samiclausiu. — 29 Panciov'a.

Iuliu.

Transilvani'a. 1 Poiana, Mediasiu, Cicu-Sereda, Zalău. — 5 Poian'a-sarata. — 7 Betleanu, St.-Miclausiu. — 8 Egherhat, Fagarasiu, St.-Petr, Clusiu (tergu de lana, vermi de matasa). — 13 Ditrău, Cohalmu, Gherla, Armeni. — 14 Alba-Julia. — 15—17 Clusiu (tergu de cai). — 15 Mergindealu, Papoltiu. — 16 Buza. — 18 Crisiu. — 20 Clusiu, Basn'a, Alparetu. — 22 Deva. — 25 Ocn'a Prejmeru. — 27 Brănu. — 29 Reghinulu sas., Rodna, 29—8 aug. Brasiovu tergu de lana. — 30 Atiellu.

Ungari'a si Banatu. 1 Bud'a. — 8 Beiusiu. — 10 Ghiula, Ghiuri. — 13 Tirnavi'a, Ungvaru. — 14 Tocaiu, Dunavechia. — 19 Seghedinu, Lipov'a. — 20 Aradu, Eperiesiu, Checichemetu.

Romani'a. 5 Mavrodinu. — 20 Campulungu, Otetelisiu, Luciu, Jilav'a.

Augustu.

Transilvani'a. 1 Avrigu. — 4 Simleu. — 5 Ghernesigu, Goroslău-mare. — 8 Chesvenisiu. — 9 Cetate-de-Balta, Desiu, Cozmasiu, Siomboru, Mociu. — 11 Felvintiu, Siarcai'a. — 12 Săbăsiu, Copsi-mare, Pasmosi, Zalău. — 13 Corundu. — 14 Cincu-mare, Bistriti'a. — 15 Teiusiu, Hatiegu, Ili'a, St.-Paulu, Nasaudu Vulcisiuri. — 16 Campeni. — 17 Magherusiu. — 19 Altina. — 20 Zlatn'a. — 23 Alamorru, Tergulu-Muresiului. — 24 Joagulu-de-diosu. — 26 Bruiu. 27 Macslău. — 28 Fagarasiu, Turda, Drasiellu, Cehulu din Selagiu. — 29 Vorumlocu, Pantiellu Céh.

Ungari'a si Banatu. 3 Casiau, Debretinu, Canisi'a. — 8 Bai'a-mare, Lipova. — 14 Miscoltiu. — 15 Fagetu. — 17 Muncaci, Pest'a. — 20 Agri'a, Oradea-mare. — 23 Temerinu. — 27 Ghiul'a, Ghiuri. — 29 Tirnavia.

Romani'a. 6 Luciu. — 15 Tergu-Jiului, Vertesicoiulu. — 29 Riurenii preste Oltu.

Septembre.

Transilvani'a. 2 Sibiu, Betleanu, Vaidahaz'a, Cristuru, Zamu. — 4 Ugra. — 7 Lapusiulu-rom. — 9 Poian'a, Banfi-Uniadu, Elisabetopole, St.-Miclausiu, Ghircinu, Ebersdorfu, Racosiulu. — 12 Abrudu, Breticu, Mediasiu. — 13 Gherl'a. — 14 Jibău, Lapusiulu-ung. — 15 Sicu. — 16 Retegu. — 17 Etedu, Cicu-Sereda, N.-Falău, Uzonu, Salasipatacu-de-susu. — 18 Alba-Julia, Colosiu-Manasturu, Malancravu, Codlea, Bachnea, Zalău. — 19 Rechendicu. — 22 Boziesiu, M.-Ludosiu, Sz. Udvarheiu, Orasthia. — 23 Cincu-mare. — 24 Brănu. — 25 Salisce, Bationu, Grindu, Sabedu. — 27 Zabala, Udvarheiu. — 28 Cohalmu. — 29 Ili'a, Tasinădu, Arpasiulu-de-diosu.

Ungari'a si Banatu. 2 Carăi. — 8 Panciov'a. — 9 Tocaiu, Lipova. — 14 Checichemetu. — 17 Agri'a, Bud'a, Timisiór'a, Dunavechia, Seghedinu, Satmariu, Ungvaru. — 18 Terfalva. — 22 Oradea-mare. — 27 Debretinu. — 28 Ciacova. — 29 Becicherecu.

Romani'a. 8 Carbunesci, Bradiceni, Riureni, Ciocin'a, Luciu. — 14 Mavrodinu.

Octobre.

Transilvani'a. 1 Micasa'sa, Sigetu, Bereticău. — 3 Paraidu, Naseudu. — 4 Aiudu, Halmagiu. — 6 Sicu. — 7—9 Brasiovu (tergu de vite). — 7 Noicichu. — 9 Gheresiu. — 10 Brasiovu, Cehulu din Selagiu. — 11 Caisdu, Reghinulu-sas. — 13 Papoltiu. — 14 Buza, Ighiu, Gradisce (Ulpia-Traiana). — 16 Chezdi-Osiorheiu, Manarade,

Jacobsdoru. — 18 Deva, Poiana-sarata. — 19 Nadasiulu, G.-Alfalau. — 21 Clusiu, Marpodu, Chesvenisiu, Iernutu. — 22 Zalau. — 23 Sighisioara, Colosiu. — 24 Martesdoru, Gherla, Tec'a, Campeni. — 26 Dobra, Teiusiu. — 28 Bolcaci, Radna, Martinsbergu. — 30 Tergu-Muresiului, Sieic'a-mica, Mercuria, Rechendicu, Baghionu, Siarcai'a. — 31 Barotu.

Ungari'a si Banatu. 4 Vatiu. — 6 Miscoltiu. — 9 Lugosiu. 13 Samiclausiu. — 14 Tocaia. — 16 Beiusiu, Tirnavia, Versietiu. — 18 Ciacova, Petruvaradinu. — 20 Carai, Satmariu. — 23 Aradu. — 30 Muncaci.

Romani'a. 14 Campulu-l, Tergu-Jiului. — 15 Valea-Teancului. — 24 Râmnicu.

Noembre.

Transilvani'a. 1 Huniadora. — 2 Batosiu. — 3 Retisdoru, Agribiciu. — 4 Resinari. — 5 Hundertbechu. — 6 Bistritia. — 7 Apoldu-mare, Goroslau-mare, Felvinti, Craifalau, Ghermesigu, Elisabetopolu. — 8—9 Zernesci (tergu de vite). — Vinti-de-susu, Gialacuta, Ghircinu, Ditrâu, Caisdu, Magherusiu. — 15 Zabala, Cossonu. — 17 Capolnasiu-Olafalau. — 18 Mediasiu. — 20 Betleanu. — 24 Turd'a, Fagarasiu, Orasthi'a, Petelea, Blasiu, Closdoru, Atielu. — 25 Trapoldu. — 27 Ormenisiu. — 28 M.-Sereda.

Ungari'a si Banatu. 2 Baia-mare. — 3. Pesta. — 5 Timisior'a. — 7 Casiau. — 10 Temerinu. — 13 Ghiuri, Checichemetu, Ungvaru. — 18 Eperiesiu, 24 Tirnavi'a. — 26 Canisia.

Decembre.

Transilvani'a. 1 Betleanu, St.-Miclausiu, Desiu, Zalau, Sieic'a-mare. — 2 Feldior'a. — 5 Alba-Julia, Paraidu. — 6 Arpasiulu-de-diosu. — 7 Biertanu. — 8 Ocn'a, Cetatea-de-balta. — 9 Agnit'a, Egherhatu, Abrudu, Udvarheiu. — 11 Cehulu din Selagiu, Cicu-Sereda. 17 Aitonu-mare. — 20 Mociu, Olpretu. — 21 Joagiulu-de-diosu. — 23 Iernutu, Macfalau. — 25 Crasna, N.-Falau. — 26 Zalau, Cicu-Sepvizu. — 28 Clusiu. — 29 Vinerea, Teiusiu. — 30 Sibiu, Cohalmu. — 31 Lapusiulu-rom.

Ungari'a si Banatu. 5 Zarandu, Timisior'a. — 6 Vatiu, Fagetu. — 9 Tocaia. — 22 Carai. — 24 Orade-mare. — 25 Buda, Debretinu. — 29 Agria.

Insemnare. Domnii antisti comunali, arendatorii vâmlorului de tergu, notarii comunali, docintii nostri si toti pe cari i intereséza, ori cari voiescu a ne face noue si poporului nostru unu servitiu placutu si folositoru, suntu rugati, a ne incunoscintiá oricându atâtu despre erorile aflate in compunerea terguriloru, câtu si despre schimbarile obveninde din timpu in timpu; asemenea, daca unele terguri nu suntu cuprinse aici, a ni le face cunoscutu. Noi nu numai vomu primi cu multumita ori ce descoperire, ci vomu fi si gat'a a face indreptarile si complinirile necesarie. Scrisorile se pota adresa in asta privintia ori candu catra compuitorul acestui calindariu, post'a Sibiu.

Procopiu Ivacicoviciu,

*Archiepiscopulu si Metropolitulu Romaniloru greco-orientali
din Transilvani'a si Ungari'a.*

Suntemu norocosi a puté aduce in fruntea acestui calindariu portretulu, ér aici o mica schitia biografica a acelui barbatu alu natiunei nóstre, carele de-curendu fú chiamatu prin increderea comuna, a ocupá postulu celu mai inaltu bisericescu la poporulu romanu greco-orientalu din Transilvani'a si Ungari'a.

Dupa veduvirea scaunului metropolitanu din Sibiiu, biseric'a romana greco-orientala din Tran. si Ung. si-eserciá, dupa multi seculi de durere si asuprire, in septembrie anului 1873., pentru prim'a óra stravechiulu ei dreptu alu alegerii de Metropoliu, in persón'a Episcopului Aradului Procopiu Ivacicoviciu, carele prin virtutile sale crestinesci si nationale si-a castigatu iubirea, increderea si alipirea poporului gr. or. románu din intrég'a provincia metropolitana.

Nu 'ncercámu la loculu acestu-a a urmari toti pasii, cari noulu metropoliu i-a intreprinsu in viéti'a sa pentru promovarea intereselor noastre nationale-bisericesci, ci ne marginimu numai la o scurta biografia, pe-cátu adica ne permitu modestele colóne ale acestui calindariu.

Escelenti'a Sa metropolitulu Procopiu Ivacicoviciu se trage din famili'a romana fórte latíta **Ivascu**, carea pela inceputulu seclului trecutu erá cea mai de frunte in pârtile comitatului Carasiului, mai vertosu in comun'a Goruia si avea legaturi consagene cu famili'a de asemenea nume din Romani'a, care a datu statului romanu multi barbati de nume istoricu. S'a nascutu in 8

augustu 1809 in comun'a militara Deliblatu din regimentulu confinariu de atunci banato-teutonicu. Tatalu Ecselentiei Sale, Andreiu, erá preotu gr. orientalu in acea comuna, care la mórtea sa implinise acolo 62 ani cá parochu localu, respectatu fiindu de toti cá preotu, tata si economu bunu.

La hirotonirea sa, a tatalui metropolitului, episcopii serbesci i-au impusu schimbarea numelui Iváscu in Ivacicoviciu. Este cunoscuta sil'a, ce faceau p'acele timpuri serbii româniloru nu numai in pârtile banato-ungurene, ci si in Ardealu chiaru, pentru slavonisarea numeloru române. Suntu astadi sute de familii cu nume de radacina romana si terminatiune serbésca. Avemu Alboviciu din Albu, Ursoviciu din Ursu, Ardelénoviciu din Ardeleanu, Munteanoviciu din Munteanu, reromanitu apoi dupa 1848 in Muntenescu etc. etc.

Fratele celu mai mare alu metropolitului nostru, Sofroniu, fostu parocu in Versietiu si profesoru de teologia la institutul teologicu romanu, dupa aceea protopu in Oraviti'a, erá unu mare oratoru bisericescu recunoscutu chiaru si de straini.

Numele de botezu alu Ecselentiei Sale a fostu Petru, care mai tardiu la intrare in calugaria s'a schimbatu in Procopiu. Dupa finirea scóleloru elementari in locul nascerii, a petrecutu anii gimnasiali in Oraviti'a si Neoplat'a, a studiatu apoi filosofi'a in Kézmárk si teologi'a in Versietiu, in urma trecu la studiele juridice in Sarospatak, escellându in totu locul cu purtare esemplara si cu diligintia in studii. La anulu 1833, cá individu de cele mai bune sperantie, a fostu aplicatu in cancellari'a metropolitana din Carlovitiu, cá practicante de cancellaria. La anulu 1835 s'a calugaritu in monastirea Gherghetegu; totu in acelu anu, tómna, fiu promovatu la ierodiaconu si denumitu de professoru de teologia la institutul clericalu din Carlovitiu. Cá romanu a atrasu in acelu timp attentiuinea episcopului de atunci alu Ara-

dului Gerasimu Ratiu, carele cá prin profetie lu-privea si lu-designá de urmatoriu alu seu, adica de fiitoriu episcopu alu Aradului. In serbatorile nascerii din anulu 1835 ù naintatu de protodiaconu, ér' in 6. decembre 1838 de archidiaconu, provediëndu totu-odata si serviciulu de notariu la consistoriulu archidiecesei Carlovitiului. In 5. octobre 1842 se facù presbiteru si in 6. ianuariu 1843 protosincelu cu distinctiune de asessoru la consistoriulu archidiecestanu. In 21. maiu 1846 fù promovatu de archimandritu la monastirea Crusiedolu, carea, spre cea mai mare consolare a clerului monachalu si spre deplin'a multumire a superioritateri bisericesci, o guvernà pâna la denumirea sa de episcopu romanu la Aradu in anulu 1853.

Strainu si necunoscutu la românii din eparchi'a Aradului, fù intempinatú acolo la inceputu cu unu feliu de recéla, de care inse nu ne vomu mirá, considerându in-cordârele animate de atunci intre romanii si serbii din Aradu si spriginirea cestoru-din urma din partea Carlovitiului. Ér' noulu episcopu stându in buna védia la metropolie, unii credéu, ca elu nu va cutezá se delature supremati'a serbéscá in dieces'a romana.

Intieptulu si bunulu archiereu inse sciù in scurtu timpú se dovedésca in fapta, ca ce simte pentru natiunea sa. Prin inim'a sa buna, tactulu seu intieptu, blandeti'a sa proverbiala, simtiulu seu de dreptate si nisuinti'a-i neobosita intru regularea eparchiei sale, i castigà in scurtu timpú inimele tuturor romaniloru din eparchi'a Aradului. Associatiunea romana din Aradu pentru cultur'a poporului nostru, ridicarea frumósei biserici catedrale din Aradu si alte multe monumente neperitóre ale activitáti sale de episcopu romanu i ridicara védi'a si i-asigurara stim'a generala a natiunei, si mai iubitu episcopu, de-cum a fostu dënsulu la eparchiotii sei, nu póte se fia altulu. Ce a procuratu densulu, este castigu curatu si nu este cum-perare prin sacrificiulu altoru interese. Escellenti'a Sa are insemnata parte a meritului pentru reinfintiarea me-

tropoliei noastre. Pasii sei rezoluti in asta directiune, intentiunea sa sincera, desbracata de totu egoismulu, a contribuitu multu la realisarea scopului mare.

Este cunoscutu, ca dupa infiintierea Metropoliei, in dieces'a Aradului statutulu organicu a fostu mai bine si mai correctu aplicatu, de-catu in celelalte doué diecese; acolo constitutiunea nostra bisericesca este astadi mai bine desvoltata. Numerósele regulamente practice ale consistoriului din Aradu compuse si publicate indata dupa intarirea statutului, si sustienute apoi cu tóta esactitatea — sunt destula dovéda despre zelulu, liberalitatea si insusirile adeveratu parintesci ale Metropolitului nostru.

In timpulul din urma Escellentia Sa infiintia fói'a bisericesca si scolara „Lumina“ din Aradu.

Anulu 1873 lu-chiamà la altu postu. In ^{28. augustu}_{9. septembre} aceluiasiu anu congresulu nationalu bisericescu electoralu lu-alese cu 78 din 105 voturi de Archiepiscopu si Metropolitu alu Romaniloru gr. orientali din Transilvani'a si Ungari'a. Dupa intarirea préinalta a Maiestâti Sale, nou-alesulu fu introdusu in 16/28. Septembre solemnelu in scaunulu metropolitanu din Sibiiu, lasându cele mai placute suveniri la clerulu si poporulu din eparchi'a Aradului. Intrég'a natiune a felicitatu congresulu si metropoli'a nostra pentru intielépt'a si norocós'a alegere.

In 11/23. Septbre 1873, adica a dóu'a di dupa depunerea juramântului cá Archiepiscopu si metropolitu in mânile Majestâti sale c. r. apostolice, fû ridicatu la rangulu de Consiliariu intimu alu Majestâti Sale.

Urâmu viétia indelungata noului Metropolitu spre a puté realisé tóte sperantiele mari, pe cari archidieces'a, metropoli'a si natiunea le-a pusu într'ênsulu.

Istori'a Ardealului

cu privire la Romani.

Anii 1699—1715.

(Continuare din an. trecut).

Suntemu ajunsi la momentul celu mai tristu si de mai grele urmări alu istoriei Romaniloru din Ardealu: la desbinarea in doue confessiuni religiöse, la rumperea unei mare părți a clerului si poporului de cătra biseric'a mama. Indelungile suferintie politice ne mai supportabile si intrigile Jesuitiloru au induplecatu pe Metropolitulu romaniloru din Ardealu Teofilu cá in lun'a Martiu 1697 se adune soboru la Alb'a-Juli'a, in care la atât'a a adusu lucrulu, de s'a primitu unirea cu biseric'a Romei in patru puncte, cari, dupa cronic'a lui Sîncal, au fostu de cuprinsulu urmatoriu:

„1. Cunóscemu, ca patriarchulu Romei este capu vediutu a tóta biseric'a lui Cristosu, carea preste tóta lumea este latita.

2. Marturisimu, cum-ca afara de cerin, scaunulu celoru fericiti, si afara de iadu, temniti'a celoru osenditi, este alu treile locu, in care sufletele cele ce inca nu sunt curatite, se tienu si se curatiescu.

„3. Nu ne indoimu, cumca pânea azima este destula materie cinei Domnului si a jertvei din St. Liturgie

„4. Credemu, ca Duchulu st., carele este a trei-a facia in Treime, dela Tatalu si dela fiulu purcede, si primimu si marturisimu si credemu tóte celelalte, care st. Biserica romano-catolica le primesce, le marturisesce si le crede“.

Pe bas'a acestei dechiaratiuni, soborulu prin harthi'a sa ddto 21 martiu 1697 a cerutu dela imperatulu Leopoldu urmatórele trei puncte:

„1. Ca pe preotii si calugarii cei de relegea grecésca se i-faca partasi acéloru privilegiuri si cadintie, cu care se folosescu nu numai preotii romano-catolici, ci si Arianii séu unitarii, Luteranii si Calvinii.

2. Cá in fia-care satu, in care este preotu, biserica se aiba casa preotiésca, cá paroculu se nu locuiesca in casa straina.

3. Cá tóta cârm'a si rînduie'l'a preotiloru se fia pre-lânga episcopu si nici-de-cum pre-lânga mireni, pre-cum a fostu pana acum“.

(Cronica lui Sincai pag. 179).

Leopoldu a datu la acést'a cu datulu 14 aprilie 1698 urmatórea resolutiune prin Gubernulu transilvanu:

„Care preotu romanescu prin marturisirea credintiei tienêndu-si legea grecésca, se va uní cu catolicii si va cunoște pe patriarchulu Romei a fi celu d'antâiu, acél'a va avé privilegiurile preotiloru catolicesci; éra care preoti romanesci nu voru face marturisirea acést'a, ci séu se voru uní cu vrun'a din cele trei religiuni primite (calvin'a, luteran'a si unitar'a), séu voru remané intru neunire, voru avé privilegiurile religiunei acelei, cu carea se voru uní, séu in carea voru remané, cum au fostu si pâna acum“.

Din acésta resolutiune se vede lupt'a si rivalitatea cea mare intre catolicii si calvinii ardeleni de atunci, dorindu fia-care parte, ca Romanii se se unésca cu relegiunea sa. In asta directiune se eserciau influintiele si a-supr'a Imperatului.

In juliu anului 1698 móre metropolitulu Teofilu, ér' in loculu lui s'a alesu Atanasiu Nemesiu din Ciugudu de lânga Alba-Juli'a, carele mergendu la Bucuresci s'a santitu episcopu de metropolitulu de acolo Teodosiu si s'a re'ntorsu in Ardealu cu frumóse daruri din partea domnitoriului Constantinu Brancovanu, adica haine, scule si cârti bisericesci.

Plebanulu de atunci alu bisericei romano-catolice din Alba-Julia, Pavelu Barani, care staruise mai multu si pe-lânga Teofilu pentru primirea unirei, au sciutu induplecá si pe Atanasiu, carele de altu-mintre, dupa cum dice Sincai: „nu multu gandea cu unirea“ — cá se subscria si elu cele patru puncte.

Imperatulu Leopoldu prin diplom'a sa din 16 februaru 1699 intaresce privilegiulu celoru trecuti la uniune ordinându: cá „si bisericile si fetele bisericesci si lucru-

rile celor de legea grecă cu sunt uniti cu St. biserica Romei in Ungaria, Croatia si Slavonia, precum si in Ardeal si in partile lui impreunate, aceeași scutintia bisericească se aiba, că si cei de relegea romano-catolica“.

Aceste scutintie n'au placutu inamicilor nostri seculari, de aceea au incercatu in totu modulu a le altera. Gubernula prin decretulu datatu din Alba-Juli'a 26. septembrie 1699 luasă in asta directiune unele dispușetuni, contra carora Atanasie cu soborul mare in Alba-Juli'a in 30 Septbre aceluiași anu a ridicatu unu protestu solemnu.

In 12 decbre 1700 imperatulu Leopoldu dete erași o diploma in cestiunea unirei confessionali a Romanilor din Ardeal, despre care istoriculu Mihaila Cerei scrie (dupa Sincai pag. 193) urmatoarele:

„Mai multe inca au facutu papistasii din Ardeal, ca Jesuitii pe ascunsu atata au umblatu pre-langa Atanasie episcopulu cdu romanescu, pana ce l'au insielatu, de si elu si preotii romanesi din Ardeal s'au unitu cu papistasii, promitend episcopului multe onoruri si progressu, era preotilor ca se voru scapa de iobagia, de darurile ce le da pre anu Domniloru pamentesci si de dicime, si ca se nu se faca vre-o rescola pentru aceea in tara, dela imperatulu si dela Cardinalulu Colonicu au adusu patente, ca se aiba volnicie preotii romani, a se uni cu macaru-carea relegie si se aiba privilegiele religiei acelei-a, cu carea se voru uni. Si comisari inca au orenduitu din fiapare religie cate unulu, ca in tote scaunele se adune pe preoti si pe nume se-i scrie, care preotu cu carea religie vrea se se unesca. Ci acest'a inca numai insielatiune au fostu; pentru-ca pe preotii acei-a, cari vrea se se unesca cu calvinii, episcopulu din indemnulu jesuitiloru au prinsu cu nemtii, pe cari i-au transmisu pe casele lru si multu i-au chinuitu; cum s'au intemplat unoru preoti din comitatulu Hunedorei, pentru carii destulu au protestatu domnii Calvini si mai virtosu Nicolau Betlen, dara nimic'a n'au folositu. Pentru-

ca macar ca imperatul, cum s'au dîsu mai susu, tramisese patentu, dara in taina au scrisu cu man'a sa si sub pecetea cea secreta generalului Rabutinu, cá se nu considere patentulu de mai nainte, ca numai silitu de re-legiele acatolice din Ardealu l'au datu; ci din tóta poterea lui se se nevoiésca, cá preotii romani se se unésca nu cu alt'a, ci numai cu relegiunea catolica; pentru aceea generalulu Rabutinu nici au pututu lucrá altu feliu“.

La anulu 1700 s'a tiparitu in seminariulu de Padua o mappa a Tieri-romanesci cu littere grecesci. Autorulu acelei-a a fostu Constantinu Cantacuzenulu, carele fu sugrumatu d'impreuna cu Stefanu-Voda fiulu seu in Constantinopole la anulu 1716.

In anulu 1701 **Leopoldu** se incurcá intr'unu resbelu cu Ludovicu XIV. regele Franciei, in urmare carui-a scóse tote ostile din Ungari'a. Franciscu Racotî, unu nepotu alu fostului principe transilvanu Georgiu Racotî II, vrú a folosi occasiunea pentru o nóua rescóla in Ungari'a si Transilvani'a in folosulu seu. Se puse in corespondintia cu regele Franciei spre acelu scopu; complotulu inse fú curendu descoperitu, ér Racotî impreuna cu alti consoci ai sei devenira prinsi si arestati in Neustadiu, de unde Racotî scapá in 1702 fugindu in Poloni'a.

La 1702 vení in Ardealu la Brásiovu Dositeiu patriarchulu Ierusalimului, carele incepi a desmentá dela unire pe Romanii din Tiér'a Bârsei si dela Hatiegu. Atanasiu inse s'au plânsu asupr'a lu la imperatie si la patriarchulu din Constantinopole, in a carei urmare Dositeiu trebui se ésa din Ardealu.

Atanasiu merse in acestu anu la Viena, cu care ocusiune imperatul i dete o diploma cu datulu 19 martiu, prin care lu-denumesce de consiliaiu alu seu si de episcopu alu Romaniloru din Ardealu, lispune cá se se instaleze in scaunulu episcopescu prin tsaurariatulu din Ardealu, lu-daruesce cu lantiu de aur si cruce si cu icón'a imperatului varsata in aur; inse sub conditiune,

dice diplom'a, cá Atanasiu se fia supusu si in tóte credintiosu imperatului, patriarchului Romei, Archiepiscopului catolicu dela Strigoniú si urmatoriloru lui. Atanasiu reintorcându-se au chiamatu la soborulu mare in Alba-Juli'a cá la 1200 preoti români sub pedepsa de 60 fiorini pentru care n'ar veni. Instalatiunea au urmatu cu mare pompa si au asistatu, la dens'a totu statulu romano-catolicu din Ardealu, preotii latinesci, Jesuitii, Joane Kemeni, Samuila Betlenu si fôrte pucini calvini. Nicolau Betlen scria, ca „multi dintre preotii romani mergeau plângându si unii dintre dènsii diceau: „acum secera orzulu, dara dupa orzu voru secerá si grâulu“. Cu ocasiunea instalatiunei „unii din greci, dice Betlenu, „au protestatu contra unirei, dara bietii Romani si preotii n'au cutezatu, ci dupa vre-o cateva luni au inceputu a pofti, cá in biseric'a cea mai mica din Alba-Juli'a se le slujasca preoti neuniti dupa obiceiulu celu mai de-de-multu; dara episcopulu cu iesuitulu pedagogulu seu nemic'a n'au plinitu, ba nici mortii acelor'a nu i-au ingropatu.“ Totu Betlenu cancellariulu scrie: „Episcopulu acest'a (Atanasiu) atât'a sa'u maritu, încátu si dela boiarii cu mosii poftiá se i dica „Mari'a Ta“ si nu primiá scrisorile dela cancellaria de nu-i scriea „Illustrissimus“*)

Samuilu Clainu de Sadu scrie: „Totu pe acea vreme s'au ivitu sub numele lui Colinici Archiepiscopulu dela Strigonu o instructiune, cu carea se dá invetiatura Teologului si se spunea ce diregatorie are. Dupa acésta instructiune episcopulu numai numele lu-avea, éra diregatori'a episcopésca o purtá teologulu intru atât'a, câtu episcopulu se putea dice Vicariu Teologului. Alta instructiune erá, carea se dicea ca dela Roma au venit, carea de totu stringea puterea si autoritatea episcopului si pre Jesuitulu teologu lu-punea capu mai mare si episcopului si clerului. Episcopului nu i-erá iertatu nici a face visitatiune, nici a hirotoni, nici a pedepsi pe cineva,

*) Vedi Sincai pag. 199 si 200.

nici a face vre-o judecata, nici a emite vre-o ronduiela in cleru, nici servitori a si-bagá séu a i-lasă si mutá fá-ra voi'a Teologului jesuitu, inca nici epistole a serie si a le tramite mai inainte de a le arată Teologului si nici unu soboru séu svatu a face, intru care se nu fia indreptatoriu Teologulu. Multu au statutu jesuitii de Atanasiu, cá se subscrie instructunile acele; dara elu n'au vrutu, ca au cunoscutu mestesiugirea jesuitiloru, carii cugetá se stapanésca preste cleru si preste Rumáni. Asiá Romanii mai-demultu intr'unu tipu, acum intr'altulu au fostu asupriti! Instructiunile acele amendóue se afla in arhivulu episcopiei la Blasiu“.

Mihailu Cerei asiá scrie despre episcopulu Atanasiu I.: „Si mergéndu la Viena de Cardinalulu Colonici cu fórté mare onóre s'au primitu si i-au aruncatu unu lantiu de áuru in grumadi: acést'a i-au fostu tóta inaintarea, ca tocma pre-cum lucra draculu, de cauta voi'a omului, pana ce lu-aduce la pecatu, apoi lu-pórta pe unde vrea, asiá au facutu si episcopulu, pana candu l'au apucatu in cursa; pentru-ca papistasii cu tóta sfiíel'a lu-onorá pan' atunci, dupa aceea i-au luatú tóta conducerea din mâna si este unu Jesuitu lînga densulu pururea, fára de a carui scire si voie nici o epistola póte scrie cuiva. Bucurosu s'ar lasá elu acum de unire cá acést'a, dara nu lulasa. De au mancatu saratu, beie, ca adeveratu i-oru implea paharulu“.

In Maramuresiu erá pe timpul acelu-a episcopu románu Dositeiu, de care scrie Betlenu, ca „elu din soborulu seu asiá au respunsu contra unirei cu patriarchulu dela Roma, si din sânt'a scriptura si din scrisorile cele vechi avatándu si intarindu respunsulu seu, in câtu eu n'amu crediutu“, díce Betlenu, „se póta esí din capu de romanu din Maramuresiu unu respunsu cá acelu-a; nici au cercatu nescine de aci inainte se unésca Maramuresiulu“.

In juniu 1702 Georgiu Banfi, gubernatorulu Transilvaniei, invita pe Brancovanu domnulu Romaniei

la nunt'a fiei sale cu Ladislau Székely; domnulu tramise deputati in loculu seu.

In 30 aprilie 1703 unu tribunalu denumitu de imperatulu condamna pe Racotî si 82 partisani ai sei la mörte si la perderea tuturor bunuriloru. Racotî nu se spaimênta prin acést'a, ci irrumpe pela inceputulu lui juniu in Ungari'a pela Muncaciu cu 2000 fetiori, care trupa crescea pe tóta diu'a prin poderi noue. Pela mi-diuloculu lui juniu fû batutu la Muncaciu prin generarulu Nigrelli si abiá putù scapá de o nóua prinsóre, inse Berceni i veni curêndu in ajuturiu din Poloni'a si ocupá fara multa greutate Chesmarculu si Leuciova (Leutschau). Ducele imperiale Ocica i inca trecù in partea rebeliloru si cuprinse Leva in Ungari'a inferióra. Rescól'a se latî totu mai tare si cuprinsé o mare parte a Ungariei si Transilvaniei, mai vertosu dupa-ce Berceni adunase in comitatulu Mara-muresiu o armata numerósa si ocupase castelele Hustu, Muncaciu si Chiorulu. In lun'a novem-bre elu alungá pe generalulu Schlick si supuse lui Racotî cetâilile montanistice. Racotî se intinse acum pâna la Posioniu si Moravi'a, má pana la Austri'a catra Vien'a. In Transilvani'a inse comandantele Rabutinu se tiené inca bine contra rebeliloru prin ocuparea Sibiiului si a altoru castele.

Imperatulu Leopoldu incercá pela inceputulu anului 1704 negotiatiuni de pace antáiu prin palatinulu Paulu Esterhazi, dup' aceea prin archiepiscopulu dela Caloccea Paulu Secheni si in fine in octobree aceluiasiu anu la Siemnitiu prin legatii Angliei si Ollandiei; in 4 noemvre inse acelesi se intrerupsera, câci Racotî, animatu de Franci'a, cerea pentru sine Transilvani'a cá ducatu, ér pentru Berceni postulu de Palatinu in Ungari'a; intr'aceea bataliele nu se intrerupsera nici sub durat'a pertractârilor. Preste totu resbelulu se purtà in Ungari'a cu mare furia, ér resculatii primiau succurse nóue, si dupa cruciferii, cari la 1514 luasera arm'a contra nobilimei, se numiau curuti, cá si ai lui Dosia si ai lui Tököli. Si

in Transilvani'a crescea numarul resculatiloru pe tota diu'a si totu ce li se punea in cale era nimicitu prin sabia si focu. Comandantele generalu alu trupeloru imperiali si-da tota silinti'a d'a respinge pe curuti. O ceta a acestora fu batuta la Luna (Holdvilág) in scaunulu Seghisiorei, alt'a la Codlea in districtulu Brasiovului. Cu tote aceste curutii se strinsera de nou si arsera Seghisiór'a, luara Bistriti'a si impresurara Clusiulu. De alta parte inaintara pana la Sibiiu, de unde inse generalulu Rabutinu i respinse repetitu. De aici Rabutinu pleca c'o parte a trupeloru sale la Clusiu si in 8 octobree 1704 batu acolo armat'a curutiloru taindu la 2000 din trênsii, inse mai in urma desiarta cetatea si demoli intariturile. In augustu rebelii adunara dieta la Alba-Julia si prochiama pe Franciscu Racoti de principe alu Transilvaniei. Imperialii se strinsera la Sibiiu si protestara in contra acelei prochiamatuni.

Racoti, spre a si-coperi multele cheltueli, batu in anulu acesta (1704) si bani de arama in suma de 200,000 fiorini, mai in urma pana la 1,500,000 fl. Acesti bani se numiau libertasi, caci purtau inscriptiunea „pro-libertate“.

In 5 maiu 1705 muri imperatulu Leopoldu, amicul bunu alu lui Constantinu Brancovanu, domnulu Romaniei.

De sub acestu primu domnitoriu din cas'a austriaca preste Transilvani'a se datéza si desfiintiarea bulei de auru emise la anulu 1222 de regele Ungarie Andreiu II., pe carea se basasera tote drepturile si privilegiile nobilimei din Ungari'a si Transilvani'a si care dete anse la numeroase rescóle.

Totu sub acestu domnitoriu se fi venitu in Transilvani'a o colonia numeroasa de bulgari, asiediendu-se la Vintii de josu (Alvincz). Acésta comuna, care se bucura de privilegie estinse, din caus'a multoru rescóle si ciume, era p'atunci mai cu totulul desiarta de locuitori.

Numit'a colonia se stramută mai târziu la Deva si Alb'a-Julia.

Lui Leopoldu i-urmă in domnia fiu-său **Josifu I.**, carele notifică acest'a Transilvaneniloru prin o scrisóre din 10 maiu recomandându-le credintia si promitiendu-le sustienerea drepturiloru, legiloru si libertătiloru lor. In-ț'aceea armat'a insurgentiloru crescù la 75,000, făcù mari progrese in Ungari'a, trecù pana in Moravi'a si Austri'a si amenintiă chiaru Vien'a. In Transilvani'a veni Simo-nu Forgaci, cuprinse Clusiulu, apoi impresurà Mediasiuulu si in lun'a lui Iuniu cuprinse acestu opidu. Racotî intră in Clusiu in lun'a noemvre, unde jesuitii i pregatira arcuri de triumfu. Generalulu Herbeville veni preste dënsulu cu ôste imperiale si lu-batù infricosiatu la Sibotu, ucise la 4000 de insurgenti si le luă tóta artileri'a. Racotî si Forgaci fugira in Ungari'a; imperialii intrara in Transilvani'a, demolira intariturile dela Sebesvar si descin-sera Sibiiulu si Brasiovulu, cari erau inpresurate de insurgenti. Observandu-se, ca chiaru si unii membrii ai guberniului regiu facu cauza comuna cu insurgentii, imperatulu decretă desfiintiarea guberniului, denumindu in loculul acelui-a pentru administrarea tierii asiă numit'a deputatiune regia cu resiedinti'a la Sibiiu. Se compunea dupa proportiune din tôte patru religiiunile recepte: catolica, reformata, augustana si unitaria cu presiedintele Gabriele Josica, românu de origine. In anulu 1706 se incercă o impacatiune la Tirnavia (Sambat'a mare,) inse fara de succesu; căci Racotianii pretindeau scóterea Transilvaniei de sub domni'a imperatului, ér in Ungari'a restituirea dreptului de alegere alu domnitoriului. Resbelulu curgea neprecurmatu, Racotî ocupă Strigoniulu. Rabutinu fù chiamatu din Transilvani'a, spre a se uni cu armat'a din Ungari'a; elu purcese la Urbea-mare (Oradea) si provisionă acest'a cetate, dara comitele Caroli, conducatoriu de insurginti, nu lu-lasă se se impreune cu imperialii. Intre aceste Laurentiu Pecri devastă Transilvani'a, demolí (nimici) fortificatiunile (intariturile) tuturoru

cetăților sasesci, afara de ale Sibiiului și Brusiovlui. Andreiu Ciachi ocupă și pradă Sebesiulu, Pecri ocupă csemene cu insielatiune castelulu din Slimnicu și, în contra parolei sale de onoare, ucise acolo unu mare numeru de locuitori și în urma i dete focu. Alta ceta de insurgenti devastă suburbiile Seghisiórei.

Fia-care orasiu ori satu, pe unde treceau insurgentii, numai platindu summe mari de bani, putea incungiurá periclulu de sabia și de fecu.

Rabutinu tramise în Transilvani'a pe generalulu Tige cu 2000 de cālari. Acest'a batù pe insurgenti la Cociari, iutari cetățile cu presiedie germane, éra elu se asiedia la Sibiiu.

În 1707 trupele imperiale fura ocupate mai multu cu mersulu, spre a impedecá incurgerile insurgentiloru în provinciile germâne. Racotî predete purtarea resbelulu în Ungari'a contelui Nicol. Berceni, éra elu se re-ntórse cu contele Caroli și c'o armata alésa în Transilvani'a, convocá în 28 martiu diet'a la Tîrgu-Muresiului (Maros-Vásárhely) și se prochiamá éراسi principe alu tie-rii, instalându-se cá atare în Alba-Juli'a; gubernulu aflatoriu în Sibiiu inse a annulatu conclusele acelei adunari, căci generalulu Tige aperá cu succesu locurile intarite contra armatei curutiloru de 15,000 fetiori, carea între altele atacase și Sibiiulu. Racotî se întórse în maiu în Ungari'a, strênse adunare la Onodu, (comitatulu Borsiodului), în care depuse pe imperatorulu Josifu, éra pe sine se numi capulu federatiloru și facù lege, cá pe venitoriu se nu se mai aléga rege Ungariei din cas'a austriaca, ér Transilvani'a se dechiará de statu federatu cu Ungari'a. În lun'a lui Septembre Rabutinu veni éراسi în Transilvani'a și batù pe insurgenti (resculati) în mai multe locuri, mai alesu la muntii comitatului Uniadórei, în-cátu pela capetulu anului cea mai mare parte a Transilvaniei veni éراسi sub imperiali.

Imperatulu Iosifu prin mai multe manifeste ofere iertare rebeliloru, daca se voru întórce; unii se și întór-

sera, cei mai multi inse se temeau a trece pe partea imperatului, spre a nu si-vedé bunurile pradate prin rebeli.

In 1708 mersera reu lucrurile insurgentiloru. In lun'a martiu imperatorulu strinse dieta la Posioniu, in maiu convocà Racotî alta dieta la Agria; in 4 augustu generalii imperiali Sigisbert Heister si Joane Palfi batura pe insurgenti la Trencinu si ucisera la 6000 Racotiani. Insusi Racotî cadiuse in periclulu vietii. Voindu a retiené pe ostasii sei dela fuga, cadiu de-pre calu si ameti, credintiosii sei inse abiá lu-scapara intr'o padure. Restulu armatei deveni in confusiune si se imprastià. In urm'a acestei lupte nenorocóse multi insurgenti, intre cari insusi Ocicai cu tóta trup'a ce comandá, trecúra in partea imperatului. Racotî facu propuneri de pace, inse nu se primira. In Transilvani'a Rabutinu sparse cuiburile insurgentiloru din padurile Ciucului si ale Giurgiului. Kriegsbaum venindu in locul lui in midiloculu verei, batù pe Alessandru Caroli, cuprinse Deva, Uniadór'a si mai multe alte castele. In anulu 1709 se curatî Transilvani'a de insurgenti, carea dupa ani indelungi de suferintie redobandí érase pacea dorita.

In Ungari'a insurgentii asemenea fura batuti preto-tindene. Racotî, strîmtoratu de tóte pàrtille, fugi in Poloni'a. In aprile 1710 veni lucrulu la tractate. Plenipotentiatulul imperiale Joane Palfi, banulu Croatiei, si Alessandru Caroli comandatorulu insurgentiloru, incheiara pace la Satu-mare in 29 aprile, cu conditiune, ca Racotianii se depuna armele si se capete toti amnestie chiaru si Racotî; posessiunile confiscate se li se dea inapoi; protestantii se aiba exercitiu liberu, éra celelalte gravamini se se decida la diet'a urmatóre. Insurgentii depusera armele in 1. maiu, éra Racotî se duse din Poloni'a in Franci'a, unde petrecù siepte ani, de acolo se duse la Constantinopole si muri la Rodostu in 8 augustu 1735

In acesti doi ani (1709 si 1710) se latí o mare pestilentia (ciuma) preste tierile Daciane si mai alesu

preste Transilvani'a din caus'a batalieloru celor multe ; mai in urma venira si locuste si causara scumpete si fômete. Sermanulu poporu patimi multu. Murindu generalulu Kriegsbaum se denumi de comandantu alu Transilvaniei comitele de Steinvill. Totu in 1710 Brancovanu, domnulu Romaniei, cumperà in Transilvani'a Sâmbat'a si alte sate.

In 17 aprilie 1711 imperatulu romanu si principele transilvanu Josifu I. muri de bubatu. Lui i urmà in domnia fratele seu **Carolul VI.** regele Spaniei, pana la a carui re'ntôrcere din Spani'a purtà frênele guvernului imperatês'a mama Eleonora. Acelasiu se încoronà in 12 decbre de imperatoru romanu, in 13 martiu 1712 întări privilegiile Transilvaniloru dupa diplom'a Leopoldina, ér in 22 maiu se încoronà de rege alu Ungariei.

In 6. noemvre 1712 imperatulu demandà s se introduce in Transilvani'a o proportiune drépta in impartirea sarcineloru publice intre natieni.

In anulu 1713 se desfiintia in Transilvani'a deputiunea de 16 consiliari si se restabili gubernulu sub comitele Sigismundu Cornisiu cu 9 consiliari (din trei natieni si patru religiiuni) si 3 protonotari éra in anulu urmatoriu se dispuse conscrierea tuturor averiloru si venituriloru Transilvaniei, cum si midiulóceloru de castigu a tuturor locuitoriloru. De cancellaru se denumi Ioane Bornemissa de Casonu, ér in 1715 de presiedinte alu staturiloru transilvane fû denumitu baronulu Stefanu Veselenyi. In acestu anu imperatulu infintia Tabul'a regia judecatorésca cu 11 asessori si 2 secretari. Totu in acestu anu comandantele generalu alu Transilvaniei conte de Steinvill puse fundamentele de fortificarea Albei-Julie si dete acestei cetàti numele de Alba-Carolin'a dupa numele imperatului.

In Romani'a pe acestu timpu se aflà unulu din cei mai buni, mai intielepti, mai eroici si mai renumiti domni ai tierii, principele Constantinu Brancovanu, alesu inca din 20 Octobree 1688. Acestu-a, cum am aratatu la

altu locu, batuse totalu armat'a nemtiésca imperiala la Zernesci in Transilvani'a in 12 augustu 1690, si sciù preste totu a si-castigá respectulu domnitoriloru vecini, din care causa imperatulul Leopoldu voindu a si lu-face amicu, lu-denumise prin diplom'a sa din 30 januariu 1695 de principe ereditarul alu sacrului imperiu romanu; Brancovanu inse nu aflà cu cale, a face usu de asta denumire. In 1699 sultanulu dechiarà pe Brancovanu de domnu pe viétia. In 1700 se formà in Romani'a unu complotu contra lui Brancovanu prin intrigile fratiloru Cantemiru, pre care inse Brancovanu sciù se lu-paralisezze. In 1703 elu fù chiamatu la Adrianopoli dupa intrigile dragomanului Alesandru Maurocordatu, care amblà cu planulu, de a lu-scóte din domnia. Brancovanu fu silitu se verse bani cu grosulu, spre a si-direge reputatiunea la sultanulu, ce i si sucese. Inse acésta esperientia dura facù mare impresiune asupra lui, elu incepù se urasca pe turci si se cugete, cum ar putea scapà tiér'a de jugulu loru. Dênsulu batù si moneta romanésca, anume galbini de diece si de cinci, carii de o parte aveau tipulu seu cu inscriptiunea: „Constantinus Bassaraba de Brancovan“; de alta parte aveau stem'a, séu marc'a Romaniei. Sub mitr'a princésca erà unu corbu cu aripile intinse, tienêndu cu clontiulu o cruce si stându pe unu ramu de arbore, avêndu de-asupr'a de o parte sórele, de alta parte lun'a cu inscriptiunea: „D. G. Voivoda et Princeps Valachiae Transalpinæ“.

Purtarea lui Constantinu Brancovanu a desceptatu suspiciuni la Pórta, de alta parte inimicii sei din tiéra, mai vertosu Maurocordatu, cautá tóte modurile se lu-innegrésca si se lu-restórne. Urmarea acelorui intrige fù, ca vizirulu a tramisu la Bucuresci pe Mustafa-aga, carele in 24 martiu 1714, tocma in Mercurea-mare de lân-ga pasci, prinse pe Brancovanu. Acestu-a nu putea se cugete la asiá-ceva, dupa-ce tóte s'au planisatu in secretu, ér Mustafa-aga erà unu vechiu amicu alu seu. Turculu adunà in-data pe boiarii primari si le ceti firmanulu de

scótere din domnie, facù pe boiari respundietori pentru Brancovanu, ér pe negutiatori respundietori pentru boiari. In casulu de a lasá pe Brancovanu se fuga, o armata de 12,000 turci stá gat'a la Dunare, spre a intrá in tiéra si a devastá totu cu focu si cu sabie. Dupa aceea sigillà vistier'i'a publica si privata si dede de scire imbrichorului, care venisse dupa dènsulu cu câtava militie, se intre in Bucuresci. Acestu-a intrá in joi'a-mare, 25 martiu. Mustafa-aga convocà pe boiari si conferi domni'a lui Stefanu Cantacuzenu. In Vinerea mare Brancovanu fù ridicatu din Bucuresci cu dóm'n'a, cu 4 fii si cu 4 nurori. Dumineca in diu'a de pasci ajunsera la Rusciucu. In acést'a di se prinsera la Constantinopole ginerele si fica lui Brancovanu, cari mersera dupa mirés'a lui Radu. In timpu de trei septemâni Brancovanu cu famili'a ajunse la Constantinopole si fu inchisu la Aedicola. In Bucuresci imbrichorulu confiscà tóte averile lui Brancovanu. Sultanulu credièndu, ca Brancovanu are mai multa avere, de-câtu s'a aflu la Bucuresci, ilu puse la tortura, cá se lu-faca se marturisésca. Dupa-ce nu folosi nimic'a cu tortur'a, lu-scóse a 5-a di (26 Augustu) afara impreuna cu tóta famili'a. Unu capegiu publicà culp'a; Brancovanu respunse cu constantia. Sultanulu facù semnu carnefice-lui, se le taie capetele la toti. Brancovanu se întorce câtra fii sei si le strigà: „Fiti cu ânima, fiii mei, noi amu perdutu tóte in lumea acést'a, incai se ne mantuimu sufletele si se ne spalâmu pecatele in sângele nostru“. Antâiu cadiù capulu ginerelui Vacarescu, apoi alu fiu-lui celui mai tèneu, Mateiu, dup'aceea-alu lui Radu, alu lui Stefanu si alu lui Constantin, in fine alu nefericitului parinte. Dóm'n'a, nor'a, nepotielulu si ginerii ceilalti, dupa multe rugatiuni, se rescumperara cu 50,000 de reali imprumutati la Constantinopole cu 30 procente. Inse Cantacuzeni dederă vizirului 40,000 reali, cá se nu i-lase se se întórca in tiéra. Deci se esilara la Chiutaia in Asia-mica, unde petrecura trei ani de dile, pana la mórtea vezirului Ali-pasia.

Memori'a lui Brancovanu e eternisata la Romani;
poporul lu-plânge si astadi in cântecele sale cunoscute.

(Va urmá.)

Istori'a inventiuniloru.

(Continuare din anulu trecut.)

Timpulu mai nou.

Secululu alu 15. se distinge printr'o inventiune de mare importantia pentru cultur'a generala — **artea tipariului**. Onórea acestei maretie inventiuni sî o atribue atátu germanii, câtu si Ollandezii. Nu se póte negá, ca in anulu 1423 se sculpau in lemnu icóne cu câteva lini de tectu si curêndu dup'aceea se edara cârti mici de scóla sapate in lemnu. Dar' propri'a tipografia cu litere mobile séu tipuri, se inventà cu cativa ani mai tâdiu. La inceputu fiacare pagina de carte erá taiata intr'o tabla propria de lemnu si nu se cugetá la aceea, ca e cu putintia, a se taiá o muláme de litere singurite si a se pune la olalta pentru fia-ce trebuintia in modu deosebitu, si éra si a se decompune. Fâra 'ndoiéla, s'au ocupatu de-o-data mai multi cu aceste inceputuri ale artei tipariului, d'aceea s'au disputatu pentru onórea acestei inventiuni Mainzulu, Haarlemulu si Strassburgulu. Celu mai meritatu inse este patriciulu de Mainz Ioane Guttenberg numitu si Gensfleisch, carele mai antâiu a aplicatu littere mobile in loculu tableloru de lemnu, si mai antâiu a folositu pres'a, prin ce a formatu totu dreptulu la onórea, de inventatorulu artei tipografice de astadi. Dupa multe incercâri premerse, i succese la anii 1455 si 1456 a scóte celu d'antâiu tipariu alu intregel bible in cale tipografica.

Pres'a de tipariu, prin care tipografi'a a luat avêntulu seu mare si care atátu de multu difere de tablele de lemnu de mai nainte, erá cunoscuta in Strassburg,

dupa cum arata unu vechiu documentu de acolo, inca in anulu 1436. Negrél'a (colórea) de tipariu se află la anulu 1450 de Fust si Schöffer, care cestu din urma a perfectionatu multu si versetur'a de littere. Mai nainte Guttenberg se serviá cu negrél'a de scrisu si cu funinginea de lampe.

Calcografi'a (gravarea, séu taierea in arama) s'a inventatu pela 1440 in Germani'a, ér in Itali'a a datu in asta privintia primele probe Toma Finiguerra din Florenti'a pela anulu 1452.

Tabacirea (dubirea) de pei este o inventiune orientala si in Europ'a s'a eserciatu mai antâiu in Rusi'a, Turci'a, Transilvani'a si Ungari'a. Se supune, ca asta meseria pela midiuloculu seclului alu 15. a devenitu mai cunoscuta; ea inse este multu mai veche. Se scia, ca pentru tabacari (dubelari) in Ungari'a erau prescrise legi inca in anulu 1376 si ca pela inceputulu seclului alu 16. si in Nürnberg se gasiau tabacari. Se dice mai departe, ca meseri'a tabacirei s'a straplantatu la 1584 prin doi dubelari, anume Lasmagne si Anoand, cari venisera in Ungari'a pentru invetiarea ei, antâiu la Neufchateau, dup'aceea la St. Dizier si in fine la Parisu. Ministrulu Colbert a tramisu mai tardiu la Ungari'a p'unu La rose, spre a trage informatiuni mai de-aprópe despre ástu modu de preparare a peiloru, in a cârui urmare acelu-a s'a introdusu in tóta Franci'a.

Furcutiele de mésar erau in vechime cu totulu necunoscute, ele se se fi intrebuintiatu mai antâiu in Itali'a pela midiuloculu seclului alu 15. In Ungari'a nici chiaru la curtea regelui Mathia Corvinu pela 1470 nu erau intrebuintate, ci mancau cu degetele; ér in Franci'a si Angli'a mai lipsira inca multu timpu.

Aflarea **porcellanului** a' urmatu fâra 'ndoiéla in Chin'a ori Iapanu; timpulu nu se póte a-nume defige. Cea d'antâiu scire de acestu vasu se aduse la Europa in 1474 prin Iosifu Barbari, consululu de atunci alu republicei venetiane la curtea persiana, unde acestu-a ve-

diu mai antău asemeni vase. Chinezii de alta parte afirma, ca porcelanulu e cunoscutu la ei de multe mii de ani.

Pestilenti'a séu cium'a, carea veniá totu-deuna din oriente la Europa, a nascutu necesitatea, de a se luá mesuri pentru impiedecarea ei. Mai antău Venetianii si-au castigatu meritulu pentru omenime, prin intocmirea de **carantine**. Dupa-ce cium'a a facutu in 1478 mari devastări in Veneti'a, se incepù la 1484 acolo mai antău cercetarea prin carantina, pentru-ca cetatea acést'a stá in comunicatiune neintrerupta cu Turci'a. Modulu intocmirei de atunci incóce, firesce, s'a imbunatatitu multu.

Organele de clopote, cari nicaire nu suntu mai multu intrebuintate, cá in Nederlanda, si-au originea de acolo. Cele d'antău organe se se fi intocmitu la anulu 1487 in Alostu din provinci'a belgica Ostflandern.

Chartele geografice (mappe) se compuneau dejá prin evulu de midiulocu si erau cunoscute inainte de Agathodemonu, carele in secululu alu 5. dupa Christosu a liferatu charte la geogeafi'a lui Claudiu Ptolomeu. Intre acele se afla unele, cari s'ar trage chiaru dela Anaximander de pela anulu 500 inainte de Christosu. E vorb'a inse de taierea séu gravarea charteloru, prin care acestu midiulocu alu invetiamentulu geograficu se putù inmultì cu usiurintia. Primele mappe geografice prin gravare in arama se produsera pela finea secului alu 15. la Parisu prin Melchior Tavernier.

Cele d'antău **pipe de paměntu** (lulele) s'au facutu in Sarto Domingo, de unde calugarulu Roman Pano le aduse cá productu nou. Mai tardiu Anglesii le adusera din Virgini'a si la 1621 regele Iacob I. din Angli'a facù o fabrica de pipe.

Orológele prin aceea devenira bunu comunu alu familieloru, ca artistulu Peter Hele din Nürnberg aflá la anulu 1500 orológe purtatóre, adica **orológe de parete si de bosunariu**. Aceste prime orológie de busunariu se numiau, pentru form'a loru oviforma, „óue de Nürnberg“.

De-sî erau tocma si la grecii si românii vechi cu-fundari (Taucher), cari erau in stare a scôte obiecte din anumita aduncime a mării; totusi nu erau in stare a petrece mai multu timpu sub apa, ci adeverat'a **campana de cufundatu** s'a aflatu in decursulu seclului alu 16. si se perfectonà multu in a 2-a jumetate a seclului alu 17.

Anulu 1530 ne produse unu obiectu de mare importantia pentru industria, **rót'a de torsu**, aflata de sculptorulu Ioan Jürgens in satulu Natenbüttel de lînga Braunschweig.

La 1540 Erasmus Reinhold din Saalfeld inventà **camer'a obscura** pentru mai bun'a observare a intuncimeii la sóre; aceeași se perfationà multu prin matematiculu neapolitanu Ioh. Bapt. Porta, reposatu la 1615.

P'acelasiu timpu intimpinàmu **masin'a de vaporu** séu **locomotivulu**. Capitanulu de corabia spaniolu Don Blasco de Garraay aretà imperatului Carolu V. o masina, care se miscà de „aborulu apei ferbinte“, in-càtu corabiele de ori-ce marime se puteau menà pe mare, fàra de vèsle si ventrèla si la mandatulu imperatului se facù in vér'a anului 1543 in desbarcatórea din Barcelona c'onaia de 200 tóne o proba, care succese deplinu. Lucrulu inse remase inca multu timpu nefolositu, parte pentru scumpetea lui, parte din tém'a esplodârii caldârii. In decursulu seclului alu 17. inse se gasiau destule masîne miscate prin puterea aborului in Franci'a, Angli'a, Itali'a si Germani'a.

In Indi'a resariténa s'a intrebuintiatu din timpi stravechi cér'a séu laculu (cleiulu) de gumi pentru sigilarea de manuscrite, si numai multu mai tardîu s'aduse acestu obiectu prin Veneti'a la Ispani'a si d'aici se latì apoi in Europ'a. Fabricarea de adeverat'a **cér'a de sigilu** inse a fostu cunoscuta in Franci'a si Germani'a pela 1550. Numirea de céra de Spani'a vine de acolo, càci cleiulu de gumi, spre prepararea cérei de sigilu, se tragea din Ispani'a.

O alta inventiune a seclului alu 16. este **caltionaritul** séu **impletitulu** (Stricken), numai nu se pôte in-

ca constată, ca unde. Totuși calciunii (strimfi) cei d'antâi din tortu de lâna, se aduseră mai antâiu din Scoti'a, ér cei mai fini de matasa cevasi mai târziu din Ispani'a si Itali'a. Istoricii englesi spunu, ca regele Enricu VIII. din Angli'a a primitu la anulu 1530 cea d'antâiu pareche de calciuni impletiti din matasa din Ispani'a.

Instrumentulu pentru **tiesutulu calciuniloru** se inventă prin englesulu Wiliiam Lee între anii 1564 si 1589.

Pusic'a de vântu se inventă la Nürnberg de mechaniculu Hans Lobsinger pela anulu 1560.

Amalgamatiunea, o procedura, prin care unu metalu se impreuna într'unu amalgamu prin argintuviu (mercuriu), prin care s'a usiuratu multu mai vertosu etopirea argintului, se introduse inca pela 1571 in Americ'a prin Velasco, se amelioră inse multu la 1640 prin Alonso Barba si la 1780 prin Born.

Catra finea seclului alu 16. se aflara **resbóiele de cordele**, prin care se potu tiese de-odata multe cordele (pantlice). Cele d'antâiu se intrebuintiara in Olandi'a si Germani'a.

Ochielaristulă Zacharia Jansen din Middelburg inventă pela finea seclului alu 16. **microscopulu** compusu. Celu d'antâiu microscopu Jansenicu lu-avù archiducele Albrecht de Austria. Primulu microscopu de sóre lu-află Balthasoris in Erlangen.

Aflarea **ochianului** séu telescopului urmă la anulu 1606 prin unu artistu ollandezu; altii adscriu acésta inventiune italianului Ioh. Bapt. Porta, pentru-ca acel'a vorbesce de impreunarea unei sticle concave cu alt'a mai concava, prin care obiectele departate se vedu si se presinta mai lamuritu. La 1608 intrebuintiarea telescopiloru eră mai latita.

Taiatulu sticlei a fostu cunoscutu fara 'ndoiéla in timpii vechi si inca Pliniu mentionéza de elu. Mai târziu inse se pare a se fi datu uitării, pana candu la inceputulu seclului alu 17. Caspar Lehmann din Praga fù norocosu a restitui acésta arta si la 1609 capatà dela

imperatul Rudolful II., pre-langa daruri insemnate pentru acést'a, inca si unu privilegiu.

Fontânile artesiane si-au numele dela comitatulu Artois din Franci'a, unde se si inventara in secolulu alu 17. si de unde se latira prin tota Europa.

Baionetulu, o arma de strapunsu intrebuintiata de infanteria, se aflà la anulu 1640 in Bayonne, de unde si are numele; *generalisata inse fù acést'a arma abià pela inceputulu seclului alu 18.

La 1643. unu scolaru alu lui Galilei cu numele Evangelista Torricelli din Toscana, inventà **barometrulu**. E verosimilu, ca curendu dupa aceea s'a inventatu si **termometrulu**, fàra a se sci positivu ca de cine. Cea d'antâiu impartire in graduri o incercà la 1694 professorulu Renaldini din Padua.

Inventarea **reflectorului** séu telescopului de oglinda cade in anulu 1644 prin francesulu Pater Mersenne. Instrumentulu acestu-a se intrebuintièza mai vertosu pentru observarea corpuriloru ceresci.

(Continuare in anulu venitoriu.)

Judii comunali si autonomi'a comunala si parochiala.

Erà o dumineca demanèti'a, preotulu tienùse utreni'a cu liturgi'a la olalta, si dupa 9. óre esìra cu totii din sant'a biserica.

Vr'o câti-va stetura inaintea bisericei de vorba cu preotulu, si vr'o câtiva plecasera mai de parte. Atunci unulu intrebà: „Dar' in-cotro grabiti, Ióne si Georgie?”

Georgiu stetù pe locu si respunse: „Dar' mai merge-mu pela cas'a satului, cá se mai divanimu pe acolo, se mai audimu, ce e mai nou prin satu, càci si asià adi n'o se mai lucràmu!”

Nicolae, carele stetea lenga preotulu, si puse intre-barea, grai atunci: „Nu sciu, ce mai omeni sunteti si voi, cà atunci, candu e sfatu si de lucru la cas'a satului, nu ve vede omulu pe acolo, nu ve bate capulu de binele satului, dar' la vorbe góle perdeti vremea totu pe acolo cu strajanii si alti slugitori ai satului.“

Georgiu trecseri la vorbele aceste, si dîse: „Audi Ione cà bine ne mai nimerasce Nicolae acest'a, si mai cà are dreptu“

„D'apoi scii — respunse Ion — cà Nicolae totudeuna se face mai intieptu, cá-si candu elu ar fi mai bunu se ocârmuiesca satulú si lumea! Haida la ei, se vedemu ce vorbe mai bune sciu ei, decátu a le nóstre cu strajanii satului!“

Ion si Georgiu se reintórsera la Nicolae si la preotulu satului, si se mai luara cati-va dupa ei, si stetura lenga ceialalti, carii erau cu parintele Andreiu.

„No, se vedemu ce vomu invetiá dela tine?“ grai Ion catra Nicolae.

„Apoi si déca nu ati invetiá ceva dela mine — dîse Nicolae — dar' ar fi bine se ne mai sfatuimu câte odata despre unele-altele din satu, pentruca acuma comunele suntu autonome, si voi sunteti representanti, si ar trebui se sciti trebele satului. . .“

„Dá — intrerupse parintele — acuma suntu comunele autonome, si satenii din comuna, déca suntu omeni de omenia si buni, si-potu face trebele bune, éra déca suntu rei, potu-face multu reu pentrú sine si pruncii lor.“

„Autonome!“ esclamá Ion, si cu unu zimbetu dîse: „Astadi ce cuventu nu o se mai audi! eu nu 'lu intielegu, si asiú vre se-lu pricepu!“

„Vedi asiá mi-place, dragiloru mei! grà! preotulu, candu vreti si voi se pricepeti câte ceva!“ Preotulu scóse atunci din posunariu o carticica si dîse: „vedeti, acésta e legea comunala, adeca legea, prin carea s'au organisatu, s'au adusu in rendu comunele, adeca satele.“

Toti se apropiara atunci de preotulu Andreiu, cá se caute in carticica.

„Acésta lege comunala se cuprinde in articulu de lege XVIII. din 1871.“, adausa parintele Andreiu — si cá „e intarita prin dieta si imperatulu.“

„E bine — dişe Ion — dar' ce e aceea „autonoma“, cáci eu despre acésta asiu vre se audu!

„Vedeti aci § lu alu 2-le, aretà preotulu cu degetulu“ si citesce: „Autonomi'a Comunei. Autonomi'a e starea neaternata, e dreptulu comunei, adeca a unui satu, cá satulu insusi se-si administreze, adeca se-si puna in renduéla buna lucrurile si trebele sale din satu, se le indrepte pentru sine cum scie, si póte mai bine, — dar' firesce cá nu e iertatu se te amesteci in trebele aceste asiá, cá se treci marginile legii si se vatemi dreptulu altui saténu, séu alu tieriei.

„Vedeti fratiloru! intrerupse invetiatoriulu — acest'a e unu dreptu frumosu, cá se ni putemu hotari si ispravi noi insine unele trebe de ale nostre in satu. Sciti cá mai nainte, tóte le facea judele satului, dupa porunc'a domnului Solgabirou, si a stapanirii, séu si judele satului de capulu seu! Acuma legea ni dice: Měi ómeni buni, voi dati dare tierii, si sangele pentru ea, voi nu sunteti jivine, ci ómeni cu sufletu si minte, se aveti dara si voi in satulu vostru ceva dreptu, se nu fiti totu cá pruncii mici, pentru carii se ingrigescu parintii, se fiti si voi ómeni cugetatori, se invetiati a cugetá, cá-si ómeni copti despre binele vostru; si e asiá precum a disu Dlu parintele, cá de suntemu buni cu totii in satu, ni facemu renduéla buna in satu, éra de suntemu rei, trebue se fia si trebele nóstre rele in satu.

Toti strigara: „Aiá é! se traiesci Dle invetiatori!“

Petru, carele stá cu gur'a cascata, si audiá tóte, clati din capu, si dişe: „Nici eu nu am sciutu nemic'a de aceste, ferice de cei ce sciu carte, si scrisóre, cá ei se pricepu mai bine.“

„Ferice dieu! dîse invetiatoriulu, inse chiaru si Dta esti unulu din aceia, carii au prunci de scôla, si inca nu i-ai tramisu la scôla si nu scii pretiui pagub'a, ce ai facutu prunciloru.

„D'apoi vedu cã asiã e omulu prostu“ — response Petru cu glasu de caintia; „dar' de mane i tramitu pe amendoî“

Ion pareca se mania, cã Petru luã altu firu si tie-nandusi ochii totu la carticic'a din manele preotului, grai: „Acum'a asiu pricepe ce e autonomi'a comunei, dar' asiuvre se sciu, cã satulu ce dropturi are, si ce pôte ispravi de capulu seu?

Atunci parintele Andreiu mai întorse in carticica doue foitie, si dîse: „Ec'a aci la capulu alu III-le e §-ulu 22-le, si se descriu drepturile comunei. In trebele sale din laintru otaresce si aduce statute, si aceste otariri le implinesce prin capii satului si slugitorii, administrêza si otaresce asupra avutiei comunale, arunca portia de comuna si o scôte, se ingrigesce despre scola, si altele. Vedeti, cã satulu are dreptu, ca se-si ocarmuêasca binele seu, sêu avereasa, are casele, si capitalele sale, islasulu si padurea sa, cã din averea sa se sporêasca. Trebue se invetiamu de a administrã bine, cã setienemu ce avemu, si se aduca si folosu

„Apoi ce nu ne inveti parinte! cum se lucramu, cã se aducemu folosu comunei? intrebã, Petru.

„Hei Petre! eschiamã preotulu — dëca eu multe bune v'am invetiatu, dar' voi nu m'ati ascultat, cã voi satenii sunteti cã si pruncii cei rei fãra mama si tata, nu vreti se invetiati ce e bine, ci dëca cineva ve indëmna la nebunii si reu, apoi indata sunteti gat'a de a-lu ascultã. Vorbele mele parintesci, sunara de atâteori catra voi numai inzedaru, unii buni m'au priceputu, dar cei multi, parte nu au intielesu, parte nu au vrutu se intielëga, pen-truca le esiã mai bine la socotëla se traga folöse din prosti'a altora; cãci celu intieptu dar' blastematu, traesce pe cheltuël'a celui prostu, — si nu puteam ajutã precum nu pôte ajutã pastoriulu celu mai bunu, cãndu nebunesce cãte o ôia si sare in apa, apoi tôte se arunca dupa ea.

Toti steteau uimiti, cá-si candu preotulu si-ar fi aflatu bub'a, si clatinara din capu.

„Asiá, asiá e! adause parintele bunu, si povesti vre o câte-va pilde din satu, cum unii tragu totu la reu, si cei buni adeseori suntu mai putieni.

Ion la aceste, proptindu-se pe bêtîu, cu superare intrebà: „Apoi se nu se póta ajutá cumva, cá se se întórca pe bine?!

„Bá póte! grai parintele, numai se fiti ómeni de omenia, se fiti intielepti, si se pricepeti pe cei ce vorbescu bine; dar' intra voi o parte mare suntu ómeni slabi, nu asculta de cei ce i invétia, ci de cei ce li dau rachiu, si vorbe dulci, cá se-i insiele . . .

„Dle parinte! intrerupse Georgiu — éca câtî suntemu aci, ne credemu de ómeni de omenia, spune-ne ce se facemu? si vomu cercá cá si pe ceialalti frati din satu se-i desteptámu, si se-i aducemu la bine.

„Déca vreti, cá se ve folositi dupa lege si dreptu de autonomi'a comunala, déca vreti se scóteti reulu si blasfematiile din satu, apoi incepeti mai antâiu la judi (chineji, birâi) comunali, si la reprezentant'ia comunala!“ sfatui preotulu intieleptu.

Cautara dreptu in fétia la parintele, si unii zimbira, cá-si candu audu cate unu adeveru.

„Asiá asiá! adeveri parintele Andreiu — cinste si omenia judelui nostru, dar eu vi vorbescu preste totu de judii comunali, càci acestia fiindu capii sateloru, de suntu rei, — din capu se impute pescele, de e bunu judele e tat'a satului. Vi aduceti a minte, cà noi am avutu judi, pe carii i-am rugatu, cá se primésca, si solgabiroulu vedindu cà satulu i vre, i-a silitu se primésca baremu pe unu anu, si in anii aceia, ni-a mersu binisioru trebele satului.

„Ai dreptu parinte!“ strigara cu totii si unii anumira pe Valeanu, altii pe Campeanu, cá pe judi de omenia.

„Dar' vi veti aduce aminte — cà am avutu judi si de aceia — continua preotulu — carii au datu atâta

beutura in satu, si si-a facutu cheltuéla si cu Solgabiroulu, si nu e taina cà unii cheltuescu cu sutele de florini cà se fia judi. Si credeti, cà ei dau in cinste acea cheltuéla si remanu in paguba? Ba! ei si-au scos'o éra dela cei rei si dela cei prosti, adeseori si dela altii si inca indoitu si intreitu, càci pentru aceea a cheltuitu, cà se-si faca venitu mare, dar firesce, cà nu pe cale drépta. Nu vreu se vi mai pomencescu, i sciti càci cà judi comunali toti si-facura case noue si mai mari, si credeti cà dóra din 80—100. fl. plat'a ce o au avutu pe unu anu?!“

„Te pricepemu parinte Andreiu!“ strigara mai multi de-o-data. Apoi asiá e, déca suntemu prosti si nu cunóscemu ómenii de tréba pentru satulu nostru.

„Voi vi veti aduce aminte de fia-iertatulú jude comunalu Carcelu, cà catu erá de dulce la vorba si càta beutura a datu pana l'ati alesu jude, si pe-urma ce a facutu? Erá reu si tiranu, de nu mai cutezá cineva se se apropia de cas'a satului, pentrucá nime se nu-i cunósca pasiurile si tainele; déca facea cineva paguba in tiérina, o platea scumpu, dar' nu pagubasiului, ci judelui, — déca batea cinev'a pe altulu, celu blastematu potea se scape, pentruca platindu judelui pentru judecata, celu vatamatu mai remanea si batjocuritu.

„Apoi in satu nu mai erá nici o renduéla, strajanulu, pe care l'a platitu satulu pentru diregatori'a judelui, judelê l'a tienutu de sluga pentru plugulu seu.

„Patrol'a de nópte, durmiá béta pela birturi, si lotrii erau stapânii nóptii; pentruca judelui i placea se aiba judecâti, cà se stringa venitu, si altele. Dar' inca si de acele ce voi nu li pricepeti cum stau! destulu cà elu in 5 ani nu-si dede socót'a de jude, si adi lipsesce un'a suma mare din banii comunali!“

„Si nu a fostu stapanire, cà se bage de séma la tóte trebele nóstre?“ intrebà Ion.

„Bá a fostu . . dar' stapanirea nu póte vedé si sci tóte, si cei de sub stapanire adeseori nu vreu se véda nici se auda, — ei sciu pré-bine cà pentruce!“

„Seracii de noi!“ strigă Petru:

„No, place-vi asiă autonomia comunale? căci deca vi place, apoi e si cu putintia! Alegeti astufeliu de jude, si apoi jurati si reprezentantia de panur'a lui, — dela voi aterna.“

„D'apoi legea acésta comunala nu opresce fărade-legile?“ întrebă Petru.

„Ba opresce, — acum'a multe drepturi de ale stapanirii le-a capetatu comun'a prin autonomi'a s'a, dar' drepturile suntu cutitu ascutitu, — deca lu-dai in man'a prosutului si pruncului, se taie pe sine cu elu, deca lu-dai in man'a unui turbatu apoi taia pe altii. S'a intemplat rele, candu mai tôte trebele satului a aternatu dela stapanire; cugetati fratiloru, că ce se pôte intemplă acuma, candu atâte lucruri frumóse, precum vi-am cetitu in §-ulu 22, aterna mai multu dela satu, adeca alesii satului! si deosebi dela jude!“

„Si tôte aceste potu se atérne dela unu jude?“ întrebă Georgiu.

„Tôte potu aterná dela jude. Éta vedeti aci §-ulu 37., prin care satulu si-alege o reprezentantia, carea se fia in loculu satului de fétia la tôte, pentruca satulu nu se pôte adună in totu ceasulu. Acea reprezentantia sta din 20 de barbati, carii platescu portie (dare) mai mare; acesti'a nu se alegu, ci prin sum'a portiei intra in reprezentantia, si dóra veti sci, că nu in totu localu e omenia, unde e avutie; apoi reprezentanti'a sta la noi inca din 20 de sateni alesi de satu, si acestia 40 la-o-lalta facu reprezentanti'a, cu carea judele ocarmuesce satulu si binele satului.

„Déca intre cei 40. voru fi mai multi de omenia, carii se ingrijescu dupa dreptate de trebele satului, judele nu vá puté face multu reu, se fia chiaru si unu omu slabu; deca intra cei cu porti'a séu darea mare voru fi multi rei, si voi alegeti mai multi rei, apoi atunci vai si amaru de satu, atunci mai multi traiescu pe cheltuél'a vostra, adeca manânca satulu. Apoi afara de aceea, că bunastarea nóstra nu sporesce, remanemu indereptu cu invetiatur'a in scóla

si purtarea buna in satu, si cu biserica; căci omeni putredii in capulu satului, aducu putrediuine satului, ómeni vii, aducu viétia. Se ve spunu o pilda. Judele Fabianu si-a aruncatu muierea din casa, si si-a adusu o féta stricata in casa; câtu i-am disu se nu arete pilda rea satului, si nu m'a ascultat, — ear ce a urmatu de aci? câti netrebnici nu au facutu asemenea cá judele, s'a spurcatu viétia familiara, nu mai este virtute, teneri necasatoriti traiescu la olalta, si tóte, de candu a inceputu judele; pentruca celu nevinovatu nu mai capetá judecata drépta dela elu! S'a stricatu lumea la noi, cá nu mai asculta de sfatulu bunu, s'a stricatu, pentruca mai marii satului ori suntu stricati, ori nu vreu se indrepte!

„Hei! aceste inca suntu putiene!“ grai invetiatoriulu Nicodinu.

„Asiá! mai ajuta-mi si Dta Dle invetiatoriu, cá me ostenescu, si me necajescu.“

„Da, dá — continuà invetiatoriulu — aceste suntu putiene, dar' déca nu avemu ómeni vrednici de capii satului, apoi in adeveru remanemu cu totii prosti, cá-si intunereculu, de nu vedemu nici inaintea nasului; căci pelanga judele, tí se redica si notariulu si jidovulu si totu străinulu asupra capului, de nu poti face nici unu pasiu, cá si romanulu se fia desteptu, cá-si alte popóre si fara desteptare ídicu nu te poti folosi de dreptulu ce ti-lu da legea, căci prostulu si blastematulu si-vinde totu dreptulu seu pentru unu paharu de rachiu.

„Hei! fratiloru! voi nici nu puteti cugetá necasurile mele pentru voi si pruncii vostri, candu avemu jude comunalu unu omu netrebnicu. Vi veti aduce aminte, candu judele Striveiu, si alti amagi tí de ai lui strigau: se se strice contractulu cu invetiatoriulu, cá plat'a lui, cu tóte pe unu anu face 240. fl. si e pré mare. Si éca, si fratele Petru, carele e de fétia, inca strigá.“

„Dá, respunse Petru — mi pare reu acuma. —“

„Si sciti voi pentruce nu mi s'a stricatu contractulu? pentruca eu, cá se nu perdu mai multu, am datu judelui

12. fl. si apoi éra elu a intorsu inaintea satului, cà haida dà, de astadata se mai tienemu contractulu! Ce se fiu sciutu face, cà de-si dupa lege nu e iertatu se se strice contractulu cu invetiatoriulu, dar' am facutu asiá, se nu portu procesu cu satulu, pentruca judele ar fi facutu se crédia prostii cà eu portu procesu cu satulu. Dar fratele Petru nu scie nici aceea, cà judele nu mi-platea plat'a mea nici odata pana nu-i mai dámu cate 2—3 fl. la luna, ori la patrariu, pentruca altcumu dicea, cà nu are bani in cass'a satului, si eu cu pruncii mei flamendiámu si suferiamu si alti betívi si prosti strigau ca me imbuibu — in seraci'a mea. Si fratele Petru, carele acum'a precunósce cà a facutu reu, pentruca nu-si-a datu pruncii la scóla, éca e de fétia, spuna, cà in totu anulu lu-rugámu de 3—4 ori, cà se si-dee pruncii la scóla si vá sci pre bine, ca judele nici odata nu la chiamatu la sine se-i dica: Petre! dà pruncii la scóla, déca vrei se fia omeni din ei, dà-i cà a venitu vremea, cá si romanii se invetie, se-nu-i insiele tóta lumea, si altele. Si déca eu m'amu plansu la judele, cà ómenii nu-si dau pruncii la scóla, ci se faca bine se dee porunca din casa in casa, atunci ce mi-a respunsu? „Mêi dascale, dar lasa-te, cà nu o se indrepti tu lumea! plat'a tí se scie, si déca nu suntu prunci in scóla, apoi ce-ti spargi capulu!“ — Plangea inim'a in mine pentru viitoriulu prunciloru vostri, si alu romaniloru, si strigám: Dómnne n'am ómeni, cá se me intieléga! Bine a dísu Dlu parintele, cà voi sunteti cá-si pruncii cei parasiti fara mama si tata! Voi sunteti buni, cà ve lasati se fiti gunoiulu altora, se gunoiti pamêntulu si pung'a altora, se fiti magarii, carii ducu sarcinele altora pe spatele lor. Dómnne! dà odata minte romaniloru! se se iubésca pe sine si binele lor!“

Ion se întórse catra invetiatoriulu, si-i díse: „Dieu de am sciutu de asiá ceva!“ Era Petru puse capulu la pamentu si suspină, apoi redicandu-lu spre ceriu, si-batú peptulu: Dómnne! in ce retacire am mai fostu eu! peurma se întórse catra ceialalti si grai: „Acuma vedu eu cà

preotulu si invetiatoriulu nostru suntu ómeni de tréba si ni voiescu bine; acum'a vedu eu cà pentruce dícea judele: „Pop'a are lucrulu seu la altariu, si in trebele satului se nu se mestece . . .

Dá, dá — díse parintele, cá pop'a se nu véda blasfematiele satului; pare-ca pop'a nu ar pricepe pe asiá jude . . .

„Si déca pop'a nu se amesteca — continuà Petru si nu ne invétia, apoi nu avemu altu povatiuitoriu, dar de ar dá Ddieu, cá in totu satulu se fia pop'a cá-si parintele Andreiu.

„De-ar dá Ddieu! strigara cu totii.

„Dar' uita-te in satulu vecinu, la parintele Cripsinu — observà invetiatoriulu, cà nu este procesu de obligatiune, de testamentu, contractu séu altu-ce-va, unde Cripsinu se nu fia mestecatu, si se nu pricinuésca sfada intre ómeni!

„Se ni ferésca Ddieu satulu de asiá omu“ — grai Petru! si luandu-si palerí'a se duse la parintele Andreiu si i sarutà man'a: „se traiesci parinte!“

Ceialalti facura asemenea, si dedura man'a de-arendulu cu Dlu invetiatoriu.

„E bine! Dle parinte! continuà Petru — ni-ai aretatu relele, dar' se ni spuni cum se facemu bine?

„Vedu cà sunteti ómenii lui Ddieu — respunse parintele — si me bucuru, cà dupa atât'a timpu ati venit la pricepere. Cum se faceti bine? e lucru usioru! Invetiati se cunósceti ómenii de omenia, si cu inima drépta catra satu, alégeti de jude, jurati, si reprezentanti totu de acestia, mergeti la adunàrile satului, si bisericei totu deuna, tieneti cu cei ce au increderea adeverata a satului, si faceti ce dícu ei, si apoi se credeti, cà ni se in-drépta trebele satului, nu vá mai fi atâta belitura, bataia, betíia sí alta blasfematia in satu, — si mergeti la biserica si fiti cu purtare buna acasa si intre ómeni, si dati pruncií la scóla cá se invetie, si éta vi-am spus mai tóte ce suntu de lipsa, cá se fia bine de voi! Fiti serguitori si

lucrati, dati ce suntu a le imperatului, imperatului, ce suntu ale bisericeii, bisericeii, si ce suntu a le scólei, scólei, càci numai asiá va ajutá Ddieu.

„Dieu! frumosu mai vorbesce parintele Andreiu“
— grai Nicolae.

„Noi se fimu ómeni si se ascultámu, apoi va fi bine!“
adause Georgiu.

„Acuma pareca nu m'asiu mai despartí de parintele si de invetiatoriulu“, se laudá Petru, „pareca asiu siedé pana mane, cá se ni totu vorbésca.“

„E bine! déca voi voiti, eu asiu avé multe se vi mai spunu! me miru cà atunci, candu am vorbitu de autonomi'a comunala, nu me intréba nime de autonomi'a bisericesca?“

„Vedi, cum ne-am seuitatu! eschiamá Petru!“

„Se audímu, se audímu parinte! si despre acést'a, te rugamu! si atunci toti si-gatira de nou urechiele, cá se auda bine, si se uitau la gur'a parintelui, cási la unu mêru infloritu.“

„Biseric'a, biseric'a — repetí parintele — e isvorulu de viétia si de limba pentru romani, biseric'a e stêlpulu ce nu s'a imburdatu in vécuri multe de ori ce viscole, e stêlpulu natiunalitatii romane, prin carea mai traimu cá romani, — si déca nu am fi tienutu la legea stramosiloru nostri, cine scie, óre am fi pututu trai atáta, si cu dulcea limba a nóstra, — biseric'a, cu legea crestinésca ne-a sustienutu pe noi, de suntemu romani ca-si stramosii nostri. Dupa atáte necasuri a le stramosiloru nostri, pentru legea crestinésca, legea resariténa, si biserica natiunala, am ajunsu de ni-a datu imperatulu si diet'a mitropolí'a nóstra si prin intieleptiunea fericitului mitropolitu Andreiu Siagun'a, am ajunsu de ne-am facutu legi bisericesci noi de noi . . . —

„Apoi avemu noi legi bisericesci?“ intrebá cu mirare Petru celu de atáteori pocaitu pentru retacirea sa de mai nainte.

„Cum se nu avem!“ dîse parintele — „au dóra voi nu ati auditu nici odata de statutulu organicu, càci in acest'a se cuprindu legile, nòstre bisericesci.

„Bá auditu! respunse Ion. Dar cine ni le-a facutu?“

„Voi vi veti aduce aminte, càci nu e demultu din 1868., candu aleseram deputati sî i tramiseram la Sibiiu la congresu, adeca la diet'a bisericeii nòstre resaritene . . .

„Dá, dá ni aducemu aminte!“ respuusera cu totii.

„Apoi se sciti, cà acei deputati au facutu legile bisericesci, si suntu intarite de imperatulu si de diet'a tierei. Nu am sciutu de intalnirea de adi, dar' aduceam statutulu organicu cu mine, cá se vi le cetescu acumu, fiinducà vedu cà v'ati indreptatu; càci in sinodulu parochialu, candu vi-am vorbitu despre statutulu organicu, unii si-luara paleriele si plecara la birtu, tømca asiá cá-si cum facu netrebnicii, candu vreu se spunu predica in biserica no, dar destulu-cà dupa legile bisericeii avem congresu la 3 ani, din tóte 3 diecese, a Sibiiului, Aradului si Caransebesiului, cu 90. de deputati; 30 preoti, si 60 mireni, — avem sinodu diecesanu, din satele unei episcopii câte cu 60. de deputati, si se tiene in Sibiiu, Aradu si Caransebesiu in totu anulu câte odata, — avem sinodu protopopescu cu deputati mai putieni, si pe-urma avem sinodu parochialu in fiacare satu, odata sêu mai demulteori pe anu.

„Congresulu si sinódele aceste au drepturi feliurite si frumóse din legile besericeii, adeca dupa statutulu organicu, si in aceste drepturi se cuprinde autonomi'a nòstra bisericesca.

„Frumosu lucru!“ eschiamà Georgiu, „si eu nici cá din visu nu am sciutu de aceste.

„Dîci frumosu lucru, dar se fia romanii intielepti si se pretiuésca tare acésta autonomia, inse durére, cà multi suntu ca-si Georgiu, de nici din visu nu sciu ceva despre /autonomia bisericesca. Sciti pana acuma la noi in

Banatu aternau tóte numai dela vointi'a episcopiloru serbi, adi aterna dela noi, adeca dela poporulu nostru?

„Pricepeti voi deosebirea mare?

„Pricepemu!“ dise Petru — „si in biserica dara cá-si, in comuna, precum ni vomu asterne, asiá ne vomu culcá.

„Asia“ e! intari parintele Andreiu.

„Candu se luminéza poporulu, cunósce binele!“ adause invetiatoriulu.

„Dar vedeti voi? — povesti mai departe preotulu bunu — cà unu satu nu se póte tiené fara mai-marii sei, si slujitorii sei, si fara cheltuéla?!

„Vedemu! Asia e! ai dreptu! intarira ceialalti de-arendulu.

„Dar cum se se póta tiené congresulu si sinódele, episcopii, si ceialalti preoti fara cheltuéla?

„Nu se póte!“ respuusera cu totii.

„Vedu cà vi placu drepturile bisericeii nóstre!

„Dreptulu, la fiacare i place!“ adause Dlu Nicodimu.

„Inse éra vinu la o patiania trista, cà detorintiele catra biserica nu placu fiacaruia crestinu!“ adevéri pretulu.

„Nu placu aceluia, carele nu-si cunósce drepturile — observà invetiatoriulu, — nebuniloru nu li place ori ce felu de detorintia in lume. Suntu pré-multi, carii totu ar luá, dar n'ar mai dá, nici lui Ddieu, nici imperatului, nici satului, nici bisericeii . . .

„Apoi aceia in adevéru nu suntu ómeni de tréba!“ intari Petru.

„Noi avemu se ne ingrigimu de bisericea nóstra, adeca de constitutiunea si organele ei, vá se dica de trupurile ce o carmuescu, cum e congresulu, sinodulu, si de clerulu nostru, pe urma de zidirile bisericeii.

„Se fimu falosi — adause parintele — cà noi ne ingrigimu de ale nóstre, si nu strainii. Si romanii potu se fia si falosi, ca ei intra mari lupte si necasuri, fara ajutoriulu tiei, séu nu sciu ce fundatiuni, au pututu se sustiena bisericea si clerulu lor pana adi, si credu cà luminandu-se mai tare, voru sustiené si mai bine. Dar neprice-

perea e inca mare, nepasarea e grosava in unele sate mai prôte, càci candu audu unii cà trebuescu bani pentru congresu, sinodu, resiedintia episcopésca, fundu diecesanu si altele, apoi pareca li scoti ochii, candu ceri crucerii ce cadu pe ei si famili'a sa, — si candu? atunci candu intr'o di cheltuescu adeseori indoitu in birtu, atât'a catu ar trebui se dee pe anulu intregu pentru sustinerea autonomiei bisericeii, si organeloru loru: Inse asiá suntu cei seraci cu duhulu, pentruca ei nu pricepu, cà aceea dau ei pentru viéti'a natiunala a poporului romanu, si pentru religiunea loru, carea li aduce atata mangaiere si fericire sufletésca! . . .

„D'apoi Dle parinte, cà se credi — observà Petru — cà avemu atât'a de datu, nu mai scimu in cotro . . .

„CREDU, credu! marturisi parintele Andreiu, credu dragulu meu, cà e asiá, inse trebuie se lucràm, cà se putemu dá, — omulu serguitoriu si de omnia si-pretiuesce tôte drepturile, si implinesce tôte detorintiele. Ómenii netrebnci nu au grige nici chiaru de pruncii loru, dela acestia nici nu astépta tier'a si biserica vre unu bine! Au nu sciti cà suntu erburi de folosu, si buruène rele ce le scotu ómenii din straturi. Ah! atât'e buruène suntu si intre ómeni! . . .

Ha! ha! rise Petru! dar aceste buruenri nu le potemu scóte . . .

„Noroculu nostru!“ observà Nicodimu zimbindu, „cà mórtea nu-le lasa se se sporésca. Cunoscemu noi acele buruene si in satulu nostu, dar baremu florile si ierburile bune se fia de folosu.

„Déca ar fi multi netrebnci, de ce ne-a feritu Ddieu — continuà preotulu — apoi ne-am perde autonomi'a bisericésca — dar' romanii suntu ómenii lui Ddieu, ei suntu buni, trebuie numai desteptati, apoi voru fi unu poporu de fala in lume.

„Eh! de ar fi toti preotii, cási Dta parinte Andreiu!“ dise Petru, „apoi credu ca se voru desteptá, càci eu, carele nu am sciutu nemic'a despre aceste, pricepu acum'a.

tóte din invetiaturele Dtale, cá-si candu asiu scî ceti si scrie.

„Pricepi, càci ai anima buna, si vrei se fii omu cum trebue; dar suntu destui, cari si pana acuma au priceputu, inse nu au avutu anima romana catra natiune si biserica.

„D'apoi Dle parinte! câtu ar face cheltuél'a pentru congresu si celelalte pe o casa? cá se vedemu óre vrednicu e cá se ne spariam, séu se ne aretamu nepasatori?

„Nu e nici unu greu de a aflá sum'a acésta! respunse parintele. Cheltuelele congresului le platescu cele 3 diecese resaritene, vr'o 2 milioane si 400,000 de romani, si aceste cheltuele suntu totu la 3 ani. Si pe fiacare sufletu romanu, nu cade unu cruceriu intregu.

„Ah! Dómne! déca acést'a e putienu! dise Ion, apoi si pentru acést'a se mai facemu vorba?

„Sinodulu diecesanu se tiene odata pe anu, si p. e. in dieces'a nóstra a Caransebesiului lu-sustienu peste 300,000. de romani, si déca ar dá fiacarele numai unu cruceriu pe anu, s'ar aduná mai multu de 3000. de fl. si apoi nici nu tebue sum'a intréga!

„Si acést'a e putienu dela unu sufletu!“ adouse Georgiu — si dieu eu gandeam cá cine scie ce cheltuéla cade pe noi!

„Sinodulu din Caransebesiu a hotaritu, cá se se faca fundatinne diecesana, si fiacarele sufletu se dee 3 cruceri pe anu, si pe o familia cu 5. suflete cade 15. cr. Asemene hotariri suntu si pentru celelalte diecese.

„Dapoi cá nici acést'a nu e suma mare! grai Petru! si eu credeam cá cine scie câtu platimu!

„Apoi mai avemu ceva cheltuéla pe anu, éra cam de câte unu cruceriu de sufletu si pentru cancelaria protopópésca si scaunulu protopopescu, ce cade numai pe unu protopopiatu, — si alte manuntísiuri.

„Nu am fi crestini buni, si ómeni de omenia — observá Petru — déca numai cu unu cuventu né mai plangemu.

„Si vedeti — eschiamă preotulu Andreiu — eu știu moduri, că voi toate aceste cheltuele se le plătiți cu cuvântia, și din pung'a voastră totuși se nu scoteți nici unu cruceriu!

„Toti risera! no ast'a știu că ar fi frumosu! dîse Petru — se plătimu, și totuși se nu damu bani dela noi.

„Parintele nostru ni știe spune minuni!“ adause Ion. Dă, dă! intări preotulu Andreiu — se me ascultați! Se auzim! graira cu totii!

„Voi știți, cumca în comun'a noastră totii suntemu romani de o lege, voi știți cumca comun'a are islasu de 200. de jugere. Se otarim 10. jugere din islasu, că se le damu în arenda pe anu câte cu 5. fl. lăntiulu, și éta avemu pe anu 50. fl. Din acestia plătimu toate cheltuelele, pentru biserica și ocarmuirea ei, și pôte că ni mai rămâne ceva. Éca aci bani, fara că se i-scotem cu crucerii dela casa la casa, și fara că se-i dati din pungele voștre!

„Frumos! asiă e! asia e!“ strigara cu totii.

„Se vede că parintele are învătătura, cumu știe îndreptă pe creștini! observă Petru. Primimu sfatul, asiă se facem.

„E bine! grai Ion — dar ore se învoiesce judele comunalu și reprezentanții?

„No éca că ajunseram la vorbele parintelui — observă învătătoriu — că multe aterna dela judele comunalu și reprezentanții!

„Déca satenii suntu buni și întiepti, toate aterna dela ei — continuă parintele — căci capii satului nu pot face nemic'a în contra vointiei satenilor, dîcu, déca ei suntu de tréba, — și capii satului vedîndu vointi'a multimei, o voru împlini-o. Vi-am spus modulu, cum se pot face banii usioru, spre a împlini detorintiele noastre catra biserica. Dar' în alte locuri nu numai că s'a despartitu o particea mica de islasu, bă încă satenii au datu sementi'a și lucrul de voia buna, carele cum a pututu și vrutu, și-au semenatu cu cucuruza ori grâu și și-au

facutu câte 2—300. fl. venitu curatu spre asemenea si alte scopuri, dar firesce că acei sateni au fostu ómeni de tréba.

„Ddieu te traésca parinte pentru asia sfatu!“ dise Ion. Aidati cu totii la cas'a satului, se chiamàmu pe ju dele si ceialalti, cá se ne sfatuimu.

Dá, dá, dise invetiatoriulu, aidati, ce e bine, se facemu adi, se nu lasamu pe mane!

„Lucrulu cu pripéla nu e bunu! observà parintele — adi numai se vorbimu cu judele si reprezentanti'a, si pe mane se adunàmu satulu, asiá e si serbatóre, si cu o cale se ne mai sfatuimu si de alte lucruri mari, càci inca nu am gatatu cu vorb'a despre autonomi'a bisericesca!

„Apoi se te audimu Dle parinte!

„Sinodulu parochialu sta din toti satenii maioreni si de omenia si precum la satu este jude si reprezentantia, asiá pentru biserica e presiedinte si comitetu. Pentru satu mai nainte cele mai multe le porunciá solgabiroulu, pentru biserica, protopopulu, dar dupa statutulu organicu, legile nóstre bisericesci a datu o gramada de drepturi sinodului parochialu, si comitetului, si in aceste se cuprinde autonomi'a parochiala; prin aceste legi, veti puté pricepe că noi cu unii diregatori formamu comun'a politica, in tíera, si totu deudata comun'a parochiala in biserica; odata cá-si cetatieni ai tierii, si altadata cá-si crestini ai bisericei, totu noi de noi! pricepeti voi acést'a?

„Pricepemu!“ respuusera toti!

„Óre e cu putintia! cá noi cá-si cetatieni, se ne stricàmu cá crestini, ori cá-si crestini se ne stricamu cá cetatieni? intrebà preotulu — si óre nu avemu detorintia cá se ajutam o comuna pe alt'a, adeca satulu biseric'a, si biseric'a satulu, noi pe noi?

„Bá asiá e, trebue se ne ajutam! respuusera toti cási unu gandu si o limba.

„Apoi vedeti! comun'a nóstra bisericesca are dreptu si dupa legile tierei, cá se arunce pe omeni din comun'a

sa bisericésca, portie bisericésca, adeca cheltuele de cari vi-am vorbitu, si déca cumva nu suntu alte isvóre, nu remane de catu aruncatur'a pe suflète. Ce ar fi de biseric'a nostra, déca judele comunalu si reprezentanti'a ar dice cà ei nu vreu se scie nemic'a de trebele bisericesci?

„Reu! respunse Petru! dieu nu faci unu pasiu in satu, care se nu aterne dela buneti'a ori reimea judelui.

„Dupa legile tierei, romanii si altii au dreptu, cá se aiba scóle confesiunale, adeca de relegiunea loru, in cari se poruncésca congresulu, sinodulu episcopescu, sinodulu parochialu si comitetulu, éra nu strainii, — si fiindu cà biseric'a si parochi'a e autonóma prin sinodulu si comitetulu seu, apoi legile tierei si tiér'a ni-a disu: „Mei omeni buni, romani, totu ati cerutu drepturi pentru biseric'a si scóla, apoi vi le-am datu, v'am facutu autonomi pentru biseric'a si scóla, acum'a déca sunteti voi ómeni de treba si serguitori, apoi aveti grige de biseric'a si scóla si de slugitorii loru — éra déca nu sunteti vrednici de aceste drepturi, apoi éra bine — ne vomu ingrigi noi de scóla si de invetiatoriu, dar atunci noi vomu porunci inse voi totu-veti plati tóte! Pricepeti voi?

„Pricepemu!“ respunsera toti.

„Din aceste cause s'au scosu preliminarulu pentru scóla si invetiatoriu, adeca aruncatur'a cultului din preliminarulu satului. Tiér'a, statulu dice catra biseric'a: Ti-am datu tie caus'a ta, si scól'a, te-am pusu pe picioare, cum ai doritu, acuma déca ai viétia in tine si din tine, apoi poti traí.

„D'apoi cà acést'a e lucru frumusu!“ observà Petru:

„Frumosu! si multiemimu dietei si imperatului! dise parintele. Frumosu! inse intre ómeni prosti si jude comunalu reu, e lucru greu. Vedeti comunele nostre bisericesci, adeca comitetele au facutu aruncatur'a pe anu pentru scóla, si plata invetiatoriului; dar comitetulu n'are bê'ta in mana si panduri, cá se scóta banii acestia, si ómenii in unele sate suntu rei de nu platescu, apoi in

acestu modu scól'a si invetiatoriulu au ajunsu la dóga de peritu!

„E tristu lucru! aprobà Ion — si nu se póte cum-va ajut'a?

„Dara nu se póte! inse pana acuma au fostu in mare nepricepere judii comunali, ei au crediutù, cà fiindu ei capii satului, cá-si comunei politice, nu au nici o detorintia catra biserica, si scól'a confesiunala, si ei nu au ajutat comitetulu parochialu, anume ei nu au vrutu se incaseze aruncatur'a pentru scóla si invetiatoriu, si pe-langa acésta aici unii solgabirai nù se pricepeau nici implineau dorinti'a comitetului. — Ce a fostu de facutu, decátu cá consistoriele nóstre se se planga la ministeriu pentru nepriceperea acésta, si dieu innaltulu ministeriu cu ordinatiunea din 28. Iuniu 1873. Nr. 15,196. a renduitu multu bine pentru tréba acésta.

„Se traiésca innaltulu ministeriu!“ strigà invetiatoriulu cu bucuria!

„Apoi ce a renduitu innaltulu ministeriu?“ intre-bà Petru.

„A renduitu cá comitatulu, solgabiroulu si judele comunalu totu deuna se dee ajutoriu parochiei, protopopului si episcopului in tóte trebele bisericesci si scolare; a renduitu, cá scólele nóstre confesiunale se fia spriginite de satu, a renduitu, cá aruncatur'a pentru scóla si biserica ce a otaritu sinodulu si comitetulu parochialu, se se incseze prin administrattunea politica, adeca jude comunalu si solgabirou. Deci noi facemu aruncatur'a, si o predâmu judelui comunalu si notariului, cá se incaseze, si déca ei nu vreu, atunci avemu dreptu se-i aretamu la Dlu solgabiron, si déca nici acest'a nu ar face nemicu, atunci putemu se ne plangemu la comitatu si la ministeriu, cà va fi grigea ministeriului, cá se se implinesca! (Vedi „Lumina“ Nr. 44. 1873.)

„Trebue se dîcu si eu, cà e lucru frumosu! adause Georgiu. No haidati acuma cá se ne intalnimu cu judele

comunalu, se-i spunemu dorinti'a noastră si pe mane se adune satulu.

„Haidati! dişe preotulu si plecara cu totii carii eráu, vro 20. de insi, la vorbele aceste.

„Hei, cà bine e, candu este preotu bunu, carele invétia poporulu! observà Ion.

„Dar' la preotu bunu trebue si poporu bunu — adause Nicodimu — càci decâte-ori i-a sunatu glasulu in pustia.

„Inca câte asiu mai avé eu se vorbescu — dişe parintele — si pentru starea mea preotiésca!

„Spunene parinte! cà ce putemu totu facemu!

„Vedeti! pamentulu meu precum sciti e seracu, — tacsele le platiti asiá de micu, séu nici nu le platiti, éra birulu preotiescu de vr'o 8 ani, numai câte dela vr'o 15 case lu-capetu regulatu, ceialalti nu dau, se ascundu de mine, candu trecu cu carulu dupa biru, séu inca sudaie asupra mea, si trebue se tacu, càci cu ómeni netrebnci ori rei nu me potu prinde.

In calea acést'a càtra cas'a satului, parintele si-versà si necasurile sale. Poporulu ce lu-urmà, strigá cá si tréb'a acést'a se se iec innaintea adunàrii satului.

Ajunsera cu totii la cas'a satului, si in scurtu timpu venira judele, juratii si alesii. Se sfatuira pe scurtu, si otarira pe mane adunarea satului.

A ajunsu si dñu'a de mane!

Inca pela 9. óre demanét'i'a erá totu satulu adunatu innaintea casei satului, si fiindu cà nu incapiau toti in-laintru, s'au scosu mesele si scaunele afara innaintea casei.

Judele comunalu incunosciintià pe toti, cà la dorinti'a reprezentantie si a preotului si altor'a tiene adunare, deci se fia liniste, si se vorbésca toti pe rendu.

Dlu parinte Andreiu tienù o cuventare lunga si mai frumósà decátu ieri innaintea bisericei; apoi vorbira invetiatoriulu, Petru, Georgiu, Ion, si Nicolae.

A vorbitu si judele comunalu asiá de bine, de s'a miratu satenii, in tóte erá in contielegere cu propunerile preotului, si au vorbitu inca multi, multi câte ceva si toti doriáu, cá se fia bunaintielegere intre sateni, si se implinésca detorintiele catra satu, biserica, scóla, preotu si invetiatoriu, asiá cum se poftesce dela cetatieni si crestini buni, si ómeni de omenia.

Dlu notariu inca erá de fétia, in capetu si-a esprimat si elu bucuri'a pentru aducerea in rendu a atátoru trebe frumóse, si a fogaduítu, cá in tote vá spriginí biseri'ca, scol'a, pe preotu si invetiatoriu.

Bucuri'a erá mare a tuturor'a, si toti strigá, cá hotaririle se se tréca in protocol, cá se remana scrisu negru pe albu.

Si apoi s'a trecut la protocolu urmatórele hotariri:

„1-iu. Ne invoimu, cá din islasulu comunalu se se rupa 12. lantie de pamentu si se se dee in arenda, éra arend'a se fia daruita pentru cheltuecele bisericeii, anume a parochiei cu congresulu sinodulu si altele.

„Si fiinduca mai multi se imbiara, cá se iee pamentulu in arenda, s'a tienutu licitatiune in fétia satului si s'au arendatu lui Georgiu Simbure cu 6. fl. lantiulu pe anu, pentru 3 ani.

„2-a. Fiinduca mai multi suntu detori cu birulu preotiescu pe 8 ani, parintele Andreiu iérta pe 4 ani, éra pe ceialalti 4 ani se indetoréza toti, precum si pentru viitoriu, cá birulu preotiescu se-lu culéga judele comunalu cu slujitorii sei, in natura séu cu pretiulu de téggu, si gat'a se-lu predee Dlui preotu Andreiu, totu deuna tómn'a in Octobre.

„3-a. Preliminariulu cultului, ce lu-face comitetulu parochialu pentru scól'a nóstra confesiunala, si plat'a invetiatoriului, se predá judelui comunalu si notariului, si acestia, fara cá se-lu amestece cu preliminariulu satului, facu repartitiunea cuvinciósá pe satu si incaséza totu regulatu, si judele comunalu platesce in tóta lun'a invetiatoriului innainte.“

Domnulu notariu a cetitu protocolulu, cá se auda toti cá ce s'a scrisu, si toti au strigatu cá e bine, si apoi s'a subscrisu toti in protocolu, si multi cum se subscrisia dicea: „Omu de nemica e, cine nu-si tiene cuvântulu si hotarirea.“

Candu s'a incheiatu, preotulu Andreiu si-mai radicá odata cuventulu, si multiemí satului pentru bunaintielegere, si judelui pentru spriginire, apoi facú o rugatiune catra Ddieu, si cerú binecuventarea si darulu seu asupra autonomiei politice si parochiale.

Multi venira la parintele si i-sarutara man'a pentruca i-a povatiuitu asiá de intieptiesce, si dedura man'a cu judele, si toti intru sine, fagaduindu cá voru ascultá sfaturile bune totudeun'a.

Frumosu lucrú! díse Dlu notariu — numai mai dà-ne Dómnre preoti cá pe parintele Andreiu.

Si se despartira toti in linisce, si de atunci in acesta Comuna e darulu lui Ddieu.

Amu scrisu la Resinari, in Iuliu 1873.

M. Marienescu.

Urbariulu si padurile in Banatu.

I.

Istori'a urbariului.

Turcii domnindu in Banatu, locuitorii, deosebi pe campia, s'au fostu raritu tare.

Dupa pacea dela Pasarovatiu 1718: sub Carolu alu VI. turcii au trebuitu se se retraga din Banatu, si remanendu multe locuri desierte, stapanirea a introdusu o sistema de colonisare deosebi cu nemti, apoi cu unguri si serbi. Romanii inca au capetatu ceva sucursu pentru elementulu loru din Romani'a mica.

Banatulu a fostu in stare rea, si stapanirea s'a ingrigitu nu numai cá se vina locuitori, ci si cá se re-

mana aci, — si s'a ingrigitu cá se faca starea iobagiloru, mai suferibila, placuta.

Acésta bunacugetare a avut'o imperatés'a Maria Teresia, candu la an. 1764. a asternutu dietei unguresci unu urbariu, cá se se reguleze starea iobagiloru, dar nemesii unguresci s'au impotrivitu regulării drepturilor referintieloru si iobagiloru. Mari'a Teresi'a vediendu acésta impotrivire a lasatu dieta in calea ei, dar' ea voindu imbunatatirea sortii iobagiloru in 1767. a facutu urbariu pentru Ungari'a si in 1780 pentru Banatu, adeca comitatele Temisiera, Torontalu si Carasiu, si prin guberniulu seu a introdusu ce a vrutu.

Diet'a ungurésca, vediendu cá imperatés'a a pus'o pe uscatu, si lucra urbariulu si fara de nemesii unguresci, in 1791. prin articululu de lege a protestatu in contra competintiei imperatesci, a dechiaratu cá urbariulu e lucrulu dietei, si cá diet'a vá luá tréb'a acésta in manele sale.

Pe-lenga tóta acésta dechiarare, pe nemesii unguresci nu-i dureá capulu de sórtea iobagiloru, cáci li placea, cá fára-de-legi se faca cu iobagii cum vreu ei, — domnii cu iobagii, si nu au facutu nemic'a.

Intre aceste urbariulu s'a si introdusu prin guberniu, si diet'a abia la an. 1836. a adusu mai multe legi pentru regulare, luandu de fundamentu urbariulu Mariei Teresiei. Au urmatu apoi legi in 1840. si 1848, fara se reguleze caus'a, pana ce abia la an. 1871. prin art. de lege LIII. se cugetà la regularea finala a causeroru urbariale intre domni si iobagi.

Dupa revolutiune guberniulu din Vien'a aflandu ne-depline legile urbariale de pana la 1848, in 2 Martiu 1853. a publicatu patentulu urbarialu, si in 21. Iunie 1854. a publicatu patentulu de despagubirea domniloru de pamentu, si prin aceste trebele urbariale s'au fostu coptu si in parte finitu, incatu art. LIII. din 1871. a primitu in sine o parte mare de §§-i din patent'a urbariala, si pe unii i-a stricatu, si putienu e nou, dar' bunu pentru iobagi.

II.

Urbariulu.

Stapanirea sub Maria Teresi'a a tramisu comisariu craiescu in totu comitatulu, éra comitatulu si-a alesu din partea sa esecutori de urbariu.

Regularea s'a inceputu cu aceea, cà iobagii s'au ascultatu dupa 9. intrebari anume formulate, sub juramentu, asupra drepturilor si detorintieloru lor ce le-au avutu inca mai nainte dupa datin'a vechia, fátia cu domnulu de pamentu, si protocolu de ascultare s'a subscrisu de iobagi si esecutorii urbariali.

Apoi s'au conscrisu pamenturile si platiurile urbariale, si urbarialistii; s'au clasificatu pamenturile urbariale, s'a stabelitu numerulu iugeriloru de pamentu pentru o sesiune intréga, si in unele comitate in Ungaria s'au clasificatu sesiunile pana si in 5. clase. In cele trei comitate a le Banatului nu a fostu clasificarea sesiuniloru.

Dupa aceste, urbariulu s'a tiparitu pentru fiacare comuna urbariala deosebitu, si sta din 9. capete séu despartíri cu mai multi paragrafi.

Fiindu vorb'a acuma despre paduri si anumé despre dreptulu de lemnaritu de focu, de zidire si de negutiatoria, in capulu I. si II. se cuprindu drepturile, si in alu III-le detorintiele.

Urbariulu, ce s'a datu unui satu urbarialu, s'a datu in esemplarie deosebite si domnului de pamentu, arhivului comitatensu, si locotenintiei craiesci din Bud'a si catra aceste din urma s'au alaturatu inca si relatiunea esecutoriloru urbariali, precum si tabelele urbariali, ce stau din 16. subímpartíri.

Deci urbariulu pentru o comuna urbariala, s'a regulatu pe fundamentulu acela, cum a fostu dreptulu de lemnaritu innainte de urbariu, si fiindu cà in Banatu a fostu unu dreptu si usu mai latítu, mai mare, — cá se siéda iobagii pe pamenturile camerale — si urbariulu precum si legile mai târdie suntu mai favorabile pentru

Banatu, si acésta favóre legile adeseori o pomenescu pentru comitatele Timisiór'a, Torontalu si Carasiu.

III.

Dreptulu de lemnaritu alu iobagiloru din Banatu.

Iobagii urbariali au avutu si au dreptu de lemna-ritu de focu in padurea camarei (erariala) séu a spaiei.

Dreptulu acest'a s'a folositu in tóte 3 comitate a le Banatului, pana la 1848, éra de atunci domnii de pamentu au opritu lemnaritul, si numai in unele locuri a remasu in usu pana adi, — in altele s'a mai micsioratu dreptulu prin nelegiuiri, ori s'a taiatu padurea cu totu.

Dupa cuvintele urbariului, dreptulu de lemnaritu de focu a fostu dreptulu de a aduce din padure lemne uscate, ce se potu culege fara secure. Se intielege, cà lemne uscate ce au cadiutu la pamentu, s'au uscate ce stau in picioré, inse se potu frânge cu man'a.

In urbariu nu sta pusa grosimea lemnelor, nu e pusu cà pana la ce grosime d. e. 2—3—4. policari (tioli) de grosu se fia lemnulu, ce se póte culege; acésta grosime s'a otaritu in decursulu timpului prin usu, si usulu preste totu a fostu cà s'a luat lemnulu cadiutu si uscatu, fia ori catu de grosu, si s'a dusu acasa prin dreptulu de lemnaritu de focu, — deci pentru acésta usulu dovedesce, cà s'a dusu lemnulu si de 12—15 tioli si mai grosu, déca a fostu cadiutu josu si uscatu, pentruca si acesta s'a culesu.

In urbariu nu sta apriatu, cà lemnulu culesu de pre pamentu, cum se se duca acasa, óre numai pe spate, séu legatu cu o fune si trasu cu mânele, ori cu calulu, séu incarcatu pe caru si dusu acasa.

Acésta numai pracs'a, usulu de 60—80. 100. de ani l'a otaritu. In padurele camerale a fostu dreptulu mai nerestrinsu, pentruca statulu a fostu mai milosu si dreptu catra iobagii sei, in padurile domniloru de pamentu a fostu usulu mai feliuritu, asiá cum au vrutu se ierte, si cum au aplicatu urbariulu.

Dupa usulu din comitatele Banatului au fostu doue dile otarite pe septamana din partea domnului de pamentu ori a camarei, si iobagii urbariali in aceste doue dile si-ducea lemne de focu, si preste totu cu carulu asiá lemnu, ce fâra ajutoriulu securei l'a pututu incarcá, fia câtu de grosu.

Fia-care numeru urbarialu, numeru de casa, ori a avutu pamentu urbarialu, ori a fostu numai jeleriu (zsellér), avea dreptu, cá se-si aduca de 2-ori pe septemana lemne cu carulu din padurea spaiei.

In comitatele unguresci, iobagii facea slujba domnului de pamentu pentru lemnele de focu, in comitatele Banatului le capetau de cinste adeca fâra slujba, si fara tacsă.

Slujb'a in Ungari'a stetea din aceea, cá iobagii erau indetorati, cá se taia domnului de pamentu lemne de stângenu, si se le duca la unu locu destinatu, fora cá se fia de-parte de satulu iobagescu. In Banatu, déca iobagii taiau lemne de stângenu, si le carau, ori capetau bani, ori lemne de zidire, ori lucrulu la camara se primiá in robot'a de tíera. Acésta favóre pentru banatieni se pomenesce adeseori in lege.

In unele comune urbariale, iobagii avea dreptulu inca cá se capete si lemne de zidire si anume, unu caru cu 8 grosítie v. v., unu arbore verde cu 1. fl. m. con., éra unu arbore dupa alesu, cu 1. fl. 20. cr. m. conv.

Domnii de pamentu cu paduri mari, dedeau iobagiloru si lemne de terguitu totu cu pretiulu de mai susu, si iobagii faceau grindí, corni de casa, troci, valee etc. si le vindea!

Pe lenga dreptulu de lemnaritu au avutu iobagii urbariali din Banatu si „jirovin'a," adeca dreptulu de jiru séu de ginda, macu, platindu pentru unu porcú mare 6. si pentru unulu micu 3 cr. m. con. pe timpulu de jiroviná, domnului de pamêntu.

IV.

Lemnăritulă adi după lege.

Înca patentulă urbarială din 2 Martiu 1853, poruncesce, că trebele urbariale cu comasarea, despartirea islasului, rescumperarea lemnăritului, și altele se se reguleze, și anume: domnii de pămentu se începă procesulă de regulare, dar domnii de pămentu nu s'au îndesatu pela județie, se reguleze urbarialitățile.

A venită legea din 1871 art. 53 și acestă a poruncitu, că deca domnii de pămentu începă procesulă de regulare într' unu anu, atunci județiile craiesci au detorintia, că se denumescă curatoru din advocati pe sém'a domniloră de pămentu și curatorulă se începă procesulă de regulare.

Dar' fii-care comuna are dreptu, că se începă ea procesulă asupra domnului de pămentu, că se i se dea atâtă pădure, câtă e de lipsa pentru lemnăritulă ei ce l'a avută până la an. 1848.

Pentru începerea procesului e de lipsa adunarea satului, și dechiararea la protocolu, că totu satulă, său barem $\frac{3}{4}$ doresce despartirea pădurei sale de a spaiei, — mai departe atestatu dela solgăbirou, carele dovedesce că întră adevăru comun'a voiesce regularea.

Cu aceste 2 documinte, comun'a urbarială, carea a avută dreptu de lemnăritu, pôte începe procesulă pentru despartirea pădurei ce i se cuvine ei pentru lemnăritu.

Mai întâiu de tôte este unu procesu premergatoriu, la care alatură cele două documinte, și satulă (comun'a) trebuie se dovădăscă:

1 ca e comuna urbarială, a avută urbariu, are și adi, — cu unu cuventu urbarialitatea.

2. ca între comuna și spaia nu este pedecă legală, adică regularea pădurei nu este otarită prin sentinția judecătorească său impacatiune, mai de parte că nu este pedecă de contractu, prin care s'a și despartitu pădure pentru comuna.

Dupa-ce castiga procesulu acest'a scurtu, dá rugare cá se se incépa prelucrârile. Judetiulu denumesce pe unu asesoru, cá se faca prelucrârile si candu e gat'a, se astérna totu lucrulu la judetiu si prelucrarile forméza a dou'a parte a procesului urbarialu.

Mai antâiu de tóte se deschide unu protocolu fundamentalu innaintea esmisului judetiului, si comun'a:

1. trebuie se-si arete tóte documínte sale, adeca urbariulu, si altele ce afla de lipsa.

2. Trebuie se dovedésca, ca din timpu vechiu, din timpulu parintiloru si stramosiloru a avutu dreptulu de lemnaritu si s'a folositu asemenea si neconturbatu pana la 1848, si de atunci incóce, pana ce dóra spaí'a i-a opritu cu puterea dela acestu dreptu.

3. In Ungari'a trebuie se se dovedésca numerulu sesiunistiloru si jeleriloru la 1848, si numerulu acestor'a de adi. Cele pana la 1848 se potu dovedi cu conscriptiunea dicala, ce se afla la comitatu; cele de adi prin conscriére noua si estrasu généralu de cartea funduala, pentru ca in Ungari'a mesur'a, dupa carea se desparte padure pentru comuna, e numerulu sesiunlioru si jeleriloru.

In Banatu usulu a fostu dupa casa, deci e mare deosebire, banatienii stau in favóre mai mare.

Legea din 1871. art. 53 nu spune apriatu, cá in Banatu se fia mesur'a dupa case, dar' nici nu dice cá se fia cá-si in Ungari'a dupa sesiuni si jeleri, ci vorbesce de usu, deci pe bas'a acestui'a trebuiá se se faca mesur'a dupa case, numeri conscriptiunali.

Calitatea, si Cantitatea lemnaritului, precum usulu pana la 1848 se potu dovedi afara de prin atari documinte, prin marturi din satele vecine si satulu propriu.

Dupa aceste urméza oculata in fétia locului, satulu si spaí'a si-alege câte unu pricepatoriu de padure si ingineritu, si judele esmisu denumesce pe alu treile, si apoi acést'a comisiune face socot'a, ca dupa dreptulu de lem-

naritu, câtu lemnu a trebuitu pe unu anu pentru toti locuitorii din comuna, — acestu lemnu din cate lantie de padure se pôte scote, si pentru usulu continuu cate lantie de padure trebuiescu comunei etc.

Dupa inchearea prelucrariloru urmêza procesulu meritorialu.

Cu sentintia se judeca, ca câte lantie de padure capeta comun'a.

In Ungari'a pe tóta sesiunea se dau mai putienu 2, mai multu 8 lantie, adeca jugere, bá si 12, dupa o sesiune, déca padurea e slaba, si dreptulu de lemnaritu a fostu mare; deci o comuna cu 100 de sesiuni, capeta 200 de lantie din padurea cea mai buna, seu 800 — 1000 de lantie, din pudure rea.

In Banatu dupa mesur'a cu casele, ese socót'a si mai mare.

Escutandu-se sentinti'a, comun'a capeta padurea sa despartita de a spaiei, si trebue se o manipuleze dupa legile sustátore in asta privintia.

Déca spai'a prin nelegiuire a opritu lemnaritul, comun'a pôte se caute si despagubire pe anii opriti.

Deci dara comunele urbariale, cari au avutu dreptulu de lemnaritu pana la 1848, si mai tardiu, se nu stee cu manele in peptu, ci se-si caute dreptulu seu dupa legea din 1871 art. 53.

Unu romanu banatiénu.

Tabaculu si efectele lui.

(Din fói'a „Transilvani'a“).

Tabaculu ajunsé cá se fia sociu nedespartítu alu vinarsu-rachiului la câteva classi fôrte numeróse de poporu. Asupra vinarsu-rachiului cá beutura imbetátória, care tempesce, naucesce, scurta viéti'a, degrada si ruinédia generatiuni si popóra intregi, s'a vorbitu si scrisu, se vorbesce si se scrie mai adesea, — cu ce rezultate, ne-a

spusu in Nr. 22 alu acestei folie rev. sa dn. parochu B. Baiulescu. D'in calculele comunicate cu acea ocaziune s'au vediutu si enormele sume, pe care poporul le platesce, pentru cá se'lu omóre vinarsarii. Dati se facemu cuno-scentia mai de aprópe totu d'in asemenea cause inca si cu tabaculu, camaradulu nedespartitu alu vinarsului, pen-trucá de si tabaculu a strabatutu cu fumulu seu pàna susu in salónele mai elegante, de si elu au apucatu a se pune alaturea cu caféu'a cu ceiulu, cu ciocolad'a si cu vinurile cele mai alese, totusi petrecerea lui cea mai placuta este pe diosu, prin locuintiele cele scunde si mai strimte, pe care le infecta cu putórea sa.

Tabaculu cunoscutu si sub numele asiaticu Tutunu séu Tútün, éra sub numele scientificu *Herba Nicotiana*, este specie de planta, care se renumera la famili'a Solana-ceelor, d'in clasa 5, ordinea 1 a sistemului lui Linné. Varietátile tabacului sunt mai totu plànte care cresc, se cocu si apunu intr'unu anu, pen-trucá in altu anu éra si se resara. Patri'a primitiva a celor mai multe varietati de tabacu este Americ'a, numai unele d'in ele s'au fostu aflatu si in Australi'a, éra vreo duoe in Asi'a meridionale; inse vorbindu preste totu, sementi'a tabacului s'a trans-plantatu si in Asi'a totu numai d'in Americ'a. Originea numelui tabacu o deducu unii dela insul'a Tabago, care este una d'in Antillele mici in Indi'a occidentale in distantia de 15 milliarie dela Grenad'a si 5 m. dela insul'a Trinidad; éra altii ilu decucu dela rollele acelea cilindri-forme, in care selbatecii indiani stringu tabaculu cu câte una fólía de papusioiu cá se'lu fume, éra acelea rolle ei le numea Tabacos, d'in care apoi s'au formatu Papelitos ale ispaniloru si portugaliloru si sugarele de astadi. Nu-mele *Nicotiana* 'ia remasu dela franculu Jean Nicot, carele fiendu ambasaduru in Portugalli'a pe la 1560 aduse taba-culu seu in Franci'a, unde'lu cultivà mai antaiu in gradin'a sa si'lu recomandà cá de medicina minunata pentru cine scie câte bóle. Asiá apoi acésta planta se numi in onórea lui Nicot, *Nicotiana*.

Pâna acuma sunt cunoscute că vreo douăzeci varietati de ale tabacului, d'in care se cultiva mai virtosu acestea: *Nicotiana Tabacum*, sêu asia numit'a Virgin'a comuna; *Nicotiana macrophylla*, sêu tabaculu de Maryland, cu folie mari; *Nicotiana rustica* sêu tabacu tieranescu, si *Nicotiana peniculata* sêu tabaculu verguru. Tôte patru varietati cresc lungi in cotorulu loru, differu inse mai multu sêu mai pucinu in forma si in marimea frundiei, cumu si in calitatea loru. Mai este si a cincea varietate ce se cultiva multu in Chin'a, in insulele Filippine si in Iav'a; acêsta se numesce *Nicotiana chinensis* si trece de tabacu fôrte finu.

In comerciul tabaculu nu se canta dupa varietatile sale botanice, câtu mai virtosu dupa tieri si tienuturi in care se cultiva, pentrucă calitatea lui depende fôrte multu dela calitatea locului pe care, si dela clim'a in care cresce. La cultivarea tabacului se cere pamentu grasu si totusi gunoitu si aratu fôrte bene si meruntu, éra tractarea lui cere atâta lucru si grija, câtă cere si cultur'a viiloru. Si cu tôte acestea, sementiele cele mai bune transplantate d'in Americ'a sêu d'in Asi'a in diverse tieri europene, ori câtu de bene se fia cultivate, degenerédia tôrte curendu asiá, in câtu de ess. tabaculu ce cresce in Germani'a, Ungari'a, Transilvani'a si pe airea, fumatu fiendu, in partea sa cea mai mare pute infricosiatu asiá, in câtu putórea lui strabate si infecta tôte localitatile in care se fuma, ea se simte inca si in vestimentele acelu ômeni, carii nu'lu fumedia, decâtu numai petrecu la unu locu cu fumatorii.

Despre metodulu cultivarei tabacului noi nu vom dice nimicu, pentrucă spunemu dreptu, amu dori că se nu se cultive nicairi pe faci'a pamentului, afara dóra pêntru scopu de medicina, déca cumu-va in unele casuri se póte ajunge acelu scopu cu tabaculu.*) In locu de acêsta ne vomu ocupá pucinu cu istoriculu tabacului, mai

*) Mi se pare că oierii isi spala oile riióse cu zama de tabacu, că se le vindece, nu sciu déca se spala si canii rapanosi.

alesu cu scopu, că se se védia, cumu societati si popóra, care pretendu pentru senesi celu mai inaltu gradu de cultura, invetia si adópta dela selbateci nesce datine demne intru adeveru totu numai de selbateci.

Christoforu Columbu, descoperitoriulu Americiei, veduse fumandu tabacu mai antaiu in an. 1492 pe locuitorii selbateci d'in insul'a Guanahani. Las Casas scrie, că la locuitorii insulei Haiti inca erá in usu tabaculu, éra calugarulu Romano Pane, care a descrisu acésta planta mai antaiu in a. 1496, o aflase la locuitorii d'in Hispaniolas, la carii se numesce Cohoba. In Yucatan si in Mexico fumatulu tabacului a fostu cunoscutu mai inainte de a strabate europenii in acelea parti ale Americiei. La indianii selbateci d'in Americ'a septemtrionale fumatulu de tabacu se prefacuse in ritu religiosu, in sacrificiulu ce se aduce sórelui si spiritului celui mare. Indianii americani sunt fumatori passionati pâna in dio'a de astadi.

Se spune, că tabaculu fu transplantatu in Europ'a mai antaiu de cătra Genzalo Hernandez de Oviedo, care adusese sementia d'in Americ'a in Spani'a si o a plantatu mai antaiu că de luesu in gradina, éra apoi lui Nicolo Menardes 'ia venit in mente se o aplice cá medicina. De aci tabaculu trecu si in Franci'a, inse abia dupa vreo siesedieci de ani, unde Nicot ilu cultivá totu numai cá pentru medicina, precumu se observase si mai susu. Preste vreo cinci ani, adeca la 1565, Adolfu Occo, fisiculu cetatei Augusta (Augsburg) aduse tabaculu d'in Franci'a si in Germani'a. Cătra anulu 1600 tabaculu petrunse si in Itali'a. Intr'aceea in Spani'a si Franci'a se deschisera fabrice pentru tabacu de nasu, pe care apoi calugarii caletorindu pe la monasteriele loru, ilu adusera si in alte tieri. Inse pap'a Urbanu VIII. publicá in a. 1624 bull'a sa, cu care interdicea strinsu usulu tabacului si afurisea pe celi carii nu aru voli a se supune. N'a folositu nimic. Mai alesu tragerea tabacului pe nasu s'a latitu cu adeverata furia, in cătu republic'a Venetiei, totudeauna

speculanta buna, in a. 1662 trase d'in arend'a fabricarei tabacului de nasu unu castigu de 40 de mii de ducati. Fumatulu se incepù in Spani'a dela 1550 încóce, éra dela 1586 inainte colonistii d'in Virgini'a reintorcunduse in Angli'a, invetiara pe compatriotii lor a fumá. De aci inainte studentii si soldatii transplantara fumatulu in Hollandi'a, Germani'a (1620), in Sveti'a si Russi'a (1650), pucinu dupa aceea in Turci'a si pe la noi. Acumu asia numit'a medicina se prefacù in articlu de luxu si de placere cu tóte consecentiele sale cunoscute pàna astadi. Baseric'a si politi'a de statu se sculara preste totu in contra tabacului, luandu cele mai aspre mesuri pentru estermnarea lui; fumatorii erá supusi la pedepse adesea fôrte barbare. Asiá de ess. in Russi'a fumatoriloru li se taiá nasurile, in Turci'a li se spargea nasurile cu tievile de pipa; in Elveti'a fumatorii erá tractati cá ori-ce criminali; pe airea erá declarati de infami. Theologii si moralistii predicá in contra tabacului cá in contra inventiunei unoru diavoli impelitiati; fumatorii erá declarati de heretici mai rei decâtu au fostu Ariu si toti arianii, si nu erá suferiti se calce in baserica, dupa mórte nu luá deslegare dela popi. In fine vediendu atátu calugarii crestiniiloru, càtu si dervisii mohamedaniloru, cà in mani'a tortoror anathemelor, fumatulu totu se intende cu adeverata furia preste popóra, tienura consiliu cu respectivele regime, alu carui resultatu a fostu, cá se decretedie, cá déca este asia tréb'a, déca lumea tóta s'a prefacutu in fumatoria de tabacu, fumatorii potu se'si védia de drumu ducënduse dracului, dara mãi antaiu se platésca grosu, cà incai statulu se se cunósca cu ceva pe urm'a lor. Asiá se introduse regi'a si monopolulu de tabacu mai antaiu in Austri'a cea totudeauna lipsita de bani, la a. 1670, in Franci'a la 1674, in Prussi'a la 1765 — 1781, éra in alte staturi parte s'au impusu taxe pe tabacu, parte s'a datu in arenda, si numai in pucine tieri se mai cultivà tabaculu cá ori-ce planta, in deplina libertate.

Intr'aceea cultivarea tabacului a facutu si mai face

progresse spaimantătoare, în mani'a tuturor monopolurilor și taxelor, cu care se încarca această plantă și care au succesul vechilor anatheme și pedepse; căci adesea usula ei crește pe anu ce merge în proporțiuni abnorme, care încă se par a ne îndigăta unu felu de morbu social, de care suferă omenirea. Nu a mai rămas unu singuru anghiuletiu alu pământului, în care oamenii se nu fumedia, său încă se nu'si împle nasulu cu pulbere de tabacu. Dela unu tempu începe această pasiune urtitoare a petrunsu icicile și la seculu femeiescu. Mai înainte vedeai fumandu numai pe țigancele bețane de cortu, astăzi vezi și dame de cele mai elegante, afumandu'si nasulu și ochii și imputiendu'si vestimentele și camer'a de toaletă, alaturea cu cameriele, cu jupanele lor și cu toate cărciumăresele. Dară această pasiune oamenii o și platescu scumpu, foarte scumpu, ceea ce se cunosc de ess. și d'în venitul curatu, pe care'lu au diferite staturi d'în regie și respective d'în tacs'a de consumu aruncată asupra tabacului.

În Americ'a septentrională tacs'a de consumu trece peste 20 (duoedeci) milioane de dolari, adesea peste 42 milioane de fiorini v. a. venitu curatu anual.

În Franci'a venitul anual curatu d'în monopolulu tabacului ajunsse la 180 milioane de franci.

În imperiulu austro-ungurescu același monopolu aduce peste 40 milioane de fiorini v. a.

În regatul Italiei peste 60 mil. de lire (franci).

În Germani'a tacs'a pe tabacu nu e mare, ea aduce pe anu numai circa 3 milioane de taleri; de alta parte înse esu sume foarte mari pe tabacu și sugari aduse d'în străinatate.

În Germani'a și în Austri'a se veni circa câte trei puncti de tabacu-tutunu pe fiacare persoană, până la pruncii sugatori. Dară fiindcă nu toti locuitorii fumedia, ceea ce nu fumedia femeile, pruncii și unu numeru orecare de barbati, fumedia ceilalti cu atât mai multu. Destulu că de ess. în imperiulu austriacu se prepara pe

anu in cele 23 de fabrice la siepte sute de mii de cantarie (Centenarii) de tabacu, in care se computa preste 1 miliardu (miie de milióne) si 120 milióne (120,000,000) de sugari. Tóte acestea se consuma, in càtu adessea lipsescu pe la fabrice. Sugari de lucsu, de celea scumpe domnesci, cu câte 10, 20, 30, 40 cruceri una, se mai aducu si d'in Americ'a, tutunu d'in Turci'a. Totulu se consuma.

D'in acestea date fia-care fumatoriu isi póte face computulu seu fórte usioru dupa cantitatea si calitatea de tabacu si de sugare ce consuma. Celu mai moderatu fumatoriu consuma pe anu 10 punti de tutunu, séu câte 3 sugari pe di, fia in pretiu numai de câte 2 cruceri. Éca contributiune de circa 22 fior. val. austr. pe fia-care anu. Se punemu, cà d'in trei milióne de romani fumedia numai una suta de mii de barbati: $100,000 \times 22 = 2,200,000$, adeca duoe milióne duoe sute mii de fiorini pe fiacare anul! Dara încérca-te, de cere dela acei fumatori, cà se fumedia numai câte 2 sugare pe di, éra pretiulu dela 1 sugara, adeca 7 fr. 30 cr. se'i numere pe taxe si carti scolastice pentru fiii séu pentru fratii sei; candu ii si dà, pare cà 'si da d'in vederile ochiloru, éra candu ii dici se mai ajute si elu literatur'a nationale. cu câte ceva, mai abonandu la vreo carte, la vreunu diariu, pare cà vrei se'i scoti tóte masselele, te injura si 'ti dice cà elu n'are se dea bani pe flécuri, pe nimicuri si pe minciuni de ale carturariloru.

Sunt destui ómeni, carii nu se ajungu cu câte 50 si pàna la 100 fr., 10 pàna la 20 de galbini pe tutunu si sugare. Sunt carii nu fumedia sugare mai eftine de 6 pàna in 10 cri una, câte 6—7 pe fiacare di. Se dicemu inse, cà acestia facu esceptiune dela regula.

Intr'aceea se nu ne aflamu noi mai intielepti decâtu tóta lumea, neci se ne aratamu nedrepti càtra ómeni, prin urmare mai inainte de a ne dá opiniunea despre intrebuintiarea tabacului, se intrebàmu: nu cumuva fama-tulu de tabacu si trasulu lui pe nasu este priintiosu orga-

nismului omenescu intr'unu modu s'eu altulu asiá, in câtu spesele care se facu pe tabacu, se correspundia la folosulu ce ar aduce elu? Acésta întrebare o amu pusu in epoce diverse la mai multi medici, între carii unii fumá si ei insii, éra altii nu fumá de locu. Neci-unulu d'in acei medici n'au avutu curagiulu a ne spune apriatu, cá tabaculu ar fi folositoriu ómeniloru preste totu; dara unii d'in ei facura óresi-care esceptiuni numai pentru unele organisme, altii spusera verde: nu e de neci-unu folosu, d'in contra, la multi strica fôrte tare; dara ce se faci lumei, ea voiesce se fia insielata, — insiele-se. Alti medici fôrte seriosi, carii considera cestiunea d'in mai multe puncte de vedere, sciu se enumere multime de stricatiuni, pe care le aduce tabaculu ómeniloru; apoi fâra a voi se lasa pe lume, cá se se insiele, ei d'in contra, dau ómeniloru consiliu, cá se se lasa de tabacu. Intre argumentele acestoru medici aduse in contra tabacului aflâmu unele cá acestea:

1. Tabaculu cere solu (pamentu) fôrte bunu, gu-noitu si lucratu cu mare grija si diligentia. Anume in Europ'a este fôrte raru acelu tienutu s'eu coltiu de tiéra, unde locuitorii se aiba pâne de ajunsu, in cele mai multe casuri le lipsesce panea buna, sanetósa si intaritória, de grâu s'eu de secara. Deci ómenii flamandi de pane buna, se nu fia nebuni si se nu plantedia tabacu puturosú in agrii, in carii le-arú cresce granele cele mai frumóse, éra déca au lipsa de bani, se vendia d'in prisosu, grau si secara in loculu frundiiloru de tabacu.

De aici urmedia, cá cultivarea tabacului considerata d'in punctulu-de vedere alu economiei nationale si alu vigórei si tariei fisice a ómeniloru, este fôrte stricatiósa, pentru cá prin acea cultivare se micsioredea indirecte nutrementulu celu sanetosu si datatoriu de viétia, dandu ómeniloru in locu de acest'a numai fumu innecatoriu si orbitoriu, s'eu pulbere tempitória de mirosu.

2. Tabaculu nu este bunu neci de medicina pentru ómeni. Analisea chemica, ce s'a facutu mai de multe

ori tabacului arata, că partile constitutive ale acestei plante în starea sa naturale sunt: Oleiul etericu ce se numesce Nicotianinu, unu alcaloidu foarte fluidu că ori-ce gasu, anume Nicotinu, apoi albusiu (albumen ovi), gummi, resina, cumu si dooe acide organice, adeca acrime de mârú si acrime de lámîia (citróna, Malum citri). D'între acelea substantie Nicotianinulu si alcaloidulu Nicotinu sunt dooe veninuri (Venenum, toxicum) narcotice d'în cele mai periculóse, care estrasse si date în óresi-care cantitati, omóra indata. Acestea sunt acelea veninuri, care se desvóltá si prin fumatulu tabacului si incepetoriloru le facu dorere de capu, grétia mare cu versatura si adessea cu urdinare, pâna se mai deda organismulu cu aceste veninuri si substantie iritatórie, cumu se deda cu altele multe, pâna si cu arsenicu (pétr'a sio-recelului), cu opium (afionu), cu extractu veninosu de canepa verde numitu hágis, cu vinarsu etc., care inse tóte au iniriintia destructiva asupra corpului.

3. Tabaculu arsu, adeca prefacutu în fumu si óresicumu destillatu, prin iniriurinti'a aerului atmosfericu se desface în alte substantie si anume unu feliu de oleiu rancedu si usturosu, ammoniacu, parafinu, ceva acide, apoi în gazurile cunoscute, adeca carbonicu, oxidu carbonicu si hidrogenu, cumu si salitru (nitru, silitra, Salpetrae), la care se adaoga si cele dooe substantie narcotice descrise mai susu. Physiologii moderni au facutu multe experiménte, pentru că se afle folóse positive, care aru resultá pentru omu d'în aceste substantie produse prin fumarea tabacului, pâna acumu inse n'au afluat neci-uniculu. Se dice, inse numai se dice, că fumatulu ar înaintá concoctiunea (mistuirea) în stomachu, că ar apará de infectiuni (molipsiri) miasmatiche si ar aliná dorerea de massele. Se póte la câte unulu d'în unu milionu de ómeni. De alta parte inse esperienti'a de tóte dilele invétia, că cei mai multi fumatori, cumu amu dice de professiune, fumandu tóta dío'a, perdu appetitulu si mánca foarte pucinu, că-ci concoctiunea suferé tare prin impu-

cinarea umedimiloru ce se numescu scuipatu si bale; mai departe si mai anume fumarea de sugări ataea adesea ochii, éra fumulu celu totu-deauna caldu ataca si innegresce dentii, usuca peptulu, adeca are inriurintia stricatiósa asupra plumaniloru, mai virtosu la ómeni de constitutiune delicata. Cautati numai la aceli tenerei nebarbosi, carii in Romani'a se numescu putioi, cumu si la unele femei fumatórie, cumu se cunoscú efectele pe faci'a loru cea palida, sarbeda si óresi-cumu afumata cá si a tieganeloru d'in corturi si bordeie; budiele loru uscate si albe, vocea loru regusita séu incaí inchisa, molateca, pare cá ar fi vocea unoru moribundi dupa nesce irritatiuni estraordinarie, éra respiratiunea loru se simte càtu colo. Mai cautati si la acei ómeni inaintati in etate, discordati cu totul prin fumarea cea escensiva, in càtu nu potú petrece nici unu patrariu de óra fàra iritatie noua, nu potú lucrá nimicu fàra a'si aprinde éra si éra pip'a, ciubucu (turcescu), séu sugara. Asemenea stare a organismului nu póte se fia simptoma de sanetate, ci mai curendu de ceva contrariu. Sunt physiologi, carii credu asia, cá fumatulu de tabacu ar avea inriurintia distructiva inca si asupra poterei generatórie, care lucru déca s'ar adeveri pe deplinu, ar meritá cea mai de aprópe luare-amente a toturoru ómeniloru, carii dorescu cu totu dreptulu, cá natiunea se se reintregésca totu numai cu individi in totu respectulu intregi, sanetosi, vigorosi, adeca plini de putere, precumu fusesera odenióra individi spartani si legionarii Romei. In ori-ce casu, noi suntemu si pàna acumu de parere, cá baietii mucosi si balosi prin fumatú isi prepara directe si indirecte impotenti'a loru pentru etatea, candu voru avea a se casatori. Fumatulu pe langa ce debilitedia organismulu cu atátu mai multu, cu càtu acest'a este mai fragedu, mai cruðu, mai teneru, mai nematoru, apoi si dà ocasiuni desse la insociri si cameraderii de cele mai perverse, anume la betía si desfre-nare cu femei destramate, cu lapedaturele toturoru femeiloru, care au dusu pe atàti teneri nepatiti la mor-

mentu. De altumentrea se ve spuna in acestu punctu medicii buni insutitu mai multe decâtu scimu noi. Mai in scurtu, suntemu de opiniune, cá tenerimea frageda si si nematora neci-decumu si sub neci-unu pretestu se nu fia suferita a fumá.

Noi romanii nu avemu de perdutu neci-unu feliu de potere, neci fisica, neci spirituale, neci de bani si de alte averi si cu atátu mai pucinu de tempu. Tocma pen-tru acésta

4. Se mai luamu in cea mai de aproape conside-ratiune tóte daunele cele colossali si enorme, care pro-vinu dela fumatu prin nenumeratele incendiuri cauate prin trasnit'a de pipa si sugara, aruncata séu uitata intre obiecte combustibili, séu prin aruncarea de asia numitele catranítie séu lemnusie de aprinsu, de càtra unii desiu-chiati. Diarietate d'in tóta lumea ne aducu pe fiacare di essemple nenumerate despre infricosiatele devastatiuni cauate prin foculu de pipa séu sugara. Cetati cá si sate, palate cá si cascío-re tieranesce, recoltele anului, averile castigate cu sudóre de multi ani, chiaru vieti de omu sacrificate intr'unu moméntu la idolulu selbateciloru In-diani, caroru ei aducu profumu de tabacu. Unu laláu, unu strengariu séu unu motofleté arunca sugar'a sa in drumu, nesce dame trecu inainte, sugar'a apuca in depen-denti'a (slepulu) rochiei lor colorate cu substantie oleóse, rochi'a se aprende si femeí'a cea mai frumósa este fiic'a mortiei intre dorerile cele mai crancene. Unu altu he-beucu adórme cu sugar'a in gura, straietate de patu se aprendu, arde si elu, éra in unele casuri si famili'a lui, séu cá móre innecata de fumu, adúncita in somnu. De câte ori s'au vediutu ardiendu vestmentele dio'a mare pe câte unu fumatoriu naucu, care 'si bagá pipoiulu nestinsu in bosdunariu. Altedati se vedu cara cu marfa, cu gra-natie si cu fenu ardiendu d'in caus'a pipei si a sugarei, in càtu ómenii abia potu se'si scape vitele si vieti'a lor cu fug'a.

Scimu bene, cá nu noi vomu fi aceia, carii se aba-

temu prin vocea noastră pe ómeni dela fumatu, cu tóte acestea ne simtiramu obligati a reflectá pe publiculu nostru la effectele tabacului, déca nu mai multu, incai d'in punctulu de vedere alu economiei nationale. In ce punga mergu miliónele, pe care le aruncamu noi pentru tabacu? CREDU CÀ MERITA CÀ INCAI NOI CESTI DE D'INCÓCE SE NE PUNEMU ACÉSTA ÎNTREBARE MAI ADESSEA.

In fine, mai înainte de a ne inchiaie appretiàrile nòstre asupra tabacului, rogamu pe fumatorii passionati, cà se'si domine passiunea celu pucinu in unele casuri esceptionali. Asia de ecs. se nu fumedie in chiliile femeiloru (in Gineceon), pentrucà cele mai multe femei suferu fòrte greu fumulu de tabacu, éra altele nu'lu suferu necidecumu, le apuca dorere de capu, lesínu, si in totu casulu se turbura, pentrucà li se imputu si ingalbinescu vestimentele de fumu, dara éراسi cele mai multe se genedia a spune barbatiloru verde in facia, cà nu le place. Se se ferésca a dedá pe prunci cu fumu de tabacu. Se observe unu feliu de buna cuvenintia, conteninduse dela fumatu macaru in adunari de celea serióse, unde nu incape tandalitur'a cu sucitulu de sugari. Unii nu se potu conteni cà se nu faca la sugari inca si in baserica, pana candu se mai áudu cuventele finali (Otpust) d'in gur'a preotului; semnu cà neci-odata n'au sciutu a'si calcá pe poftelu lor, neci ale dominá.

Altele multe, câte aru mai fi de disu despre tabacu, se potu aflá, cumu se observá si mai susu, dela medicii cei buni si intielepti (nu dela toti), cumu si d'in unele carti serióse, care s'au scrisu in acésta materia.

Baritiu.

Cunóscerea etátii cailoru.

Calulu este animalulu nostru domesticu principalu si de mare insemnatate in economi'a nòstra. Etatea calului e unu factoru de capatenia alu folosirei lui, d'aceea

e de lipsa, cá totu individulu, care se ocupa cu cai, sè se silésca a si-castigá cunoscinti'a ei.

Etatea sèu vèrst'a calului se judeca mai cu sèma dupre dintii lui. Armasariulu are 40 dinti, adica dinainte 12 dinti taietori, lateti, 4 dinti ai ochiului, mai lungi si mai ascutiti (dinti canesci, grima) si 24 masele cu coróne. La épa lipsescu dintii ochiului mai de multe-ori cu totul, ori ei sunt fòrte scurti.

La otarîrea etàii prin dinti distingemu trei perióde. Celu d'antâiu consta in timpulu crescerii dintiloru mânzului.

Calulu si-schimba unii dinti; d'aceea distingemu dintii laptelui sèu de mânzu (Fig. 1), cari dupa anumitu timpu cadu si se inlocuescu prin altii; acesti-a se numescu apoi dinti de calu sèu statornici (Fig. 2). De cei din urma se tienu si acei dinti, cari resaru stabili, fara a fi fostu in locul lor dinti ai laptelui, cum sunt d. e. maséu'a a 4., 5. si a 6.

Fig. 1.

Fig. 2.

Dintele laptelui. Dinte schimbatu.

Dintele laptelui se osebesce dupa form'a si colórea sa de dintele schimbatu; colórea celui d'antâiu e curatualba, lucia, scilpicíosa; corón'a se desparte de radacina prin o veriga, aceea la midilocu e gavanita, ér la margini ascutita. Ér' dintele de calu sèu celu schimbatu e mai pucinu luciu, de colóre galburie; corón'a trece neobservata in radacina, gavanél'a de-asupra e mai pucina si la midiulocu e de colóre négra lucia (musc'a).

Mânzulu, candu vine pe lume, are de com unu 12 masele, câte 3 in fia-care falca de ambele pârti. Mai de multe-ori inse, acesti dinti esu la 6—10 dîle. Aste 12 masele cu cei 12 dinti ce esu in cele d'antâiu 6 luni sunt dintii laptelui, séu de mânzu, ramânu, cum observaiu mai susu, pâna la finea anului alu 2. albi, turtiti si scurti, fără brazde.

Pana la unu anu dintii mânzului cauta asiá:

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

La 6 dîle.

La 6 septemâni.

La 1 anu.

Dup'aceea esu maselele permanente, adica a patr'a masea in fia-care falca de ambele pârti dela a 9—12 luna a etâtii, a 5-a masea ese dela anulu 2—3., a 6-a in alu 4-le, une-ori in alu 5-le anu.

Periodulu alu doile cuprinde schimbatulu dintiloru. Calulu si-schimba adica dintii taietori si cele-dantâiu 12 masele si in loculu acestoru dinti ai laptelui capeta dinti definitivi. Numai maséu'a a patr'a, a cincea si a siés'a (cu totulu adica 12) nu se schimba. Cu implinirea anului alu doile i cadu calului meselele laptelui, in anulu alu treile i cadu cei patru dinti taietori dinainte, in alu patru-le anu cei patru dinti taietori din midilocu si cele patru masele ale dóu'a, la $4\frac{1}{2}$ ani cadu coltii si maselele ale trei-a. Candu calulu e de 5 ani si-are toti dintii schimbati, ér dintii taietori sunt intr'o linia.

Următoarele figuri ne dau de-plina orientare :

Fig. 6.

La 3 ani.

Fig. 7.

La 4 ani.

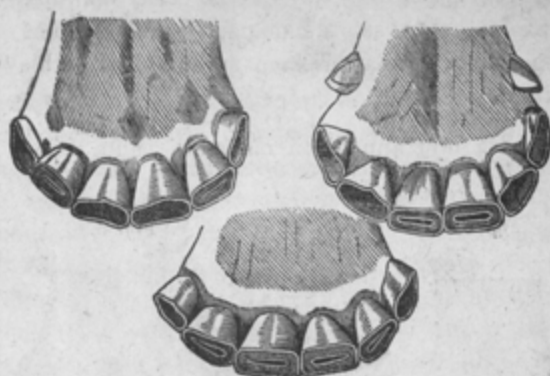

Fig. 8.

La 5 ani.

Periodul alu 3.-le cuprinde schimbarea formei dintiloru. Toti dintii schimbati sunt mai galburii si mai lati si arata etatea calului pana in alu 8. anu si mai de-parte.

Atâtu dintii laptelui, câtu si cei schimbati sunt prevediuti de-asupr'a cu o gavanéla (gaura) ovala, carea merge 'njosu pana la $\frac{1}{3}$ parte a corónei. Asta gavanéla negritiósă se numesce musca. Acést'a si cu dens'a dintii calului se tocescu cu o regularitate, dupa care se póte judecă etatea calului.

Cu $2\frac{1}{2}$ ani au inceputu schimbarea dintiloru si dintii dinainte sunt dejá innoiti, ér dintii de midiulocu si coltii sunt totu mai multu tociti. Cu $3\frac{1}{2}$ ani se schimba si dintii de midiulocu, ér coltii sunt si mai multu tociti; asemenea incepu pucinu a se toci dintii dinainte. Cu $4\frac{1}{2}$ ani sau schimbatu si coltii; dintii dinainte sunt acumu tociti mai multu, cei de midiulocu mai pucinu; muscă inse se vede pe toti dintii fórte bine. Cu 5 ani dintii dinainte sunt tociti tare, cei de midiulocu mai pucinu,

er coltii nimica; musc'a inse se vede la toti. Cu 6 ani musc'a abia se mai cunosce la dintii dinainte, se slabesce la dintii de midiulocu acum forte tociti si se mai vede intréga numai la coltiuri, cari inca sunt acumu cevasi tociti. Cu 7 ani musc'a e stersa cu totul la dintii dinainte, abia se mai vede la dintii din midilocu si a scadiutu multu la colti. Cu 8 ani musc'a s'a stersu si la dintii din midilocu si se mai póte observá numai la colti in forma de o trasura angusta. Cu 9 ani musc'a se perde cu totul si atunci nu mai poti cunosce calulu dupa dens'a.

Spre orientare dámu aci urmatóarele gravure:

Fig. 9.

La 6 ani.

Fig. 10.

La 7 ani.

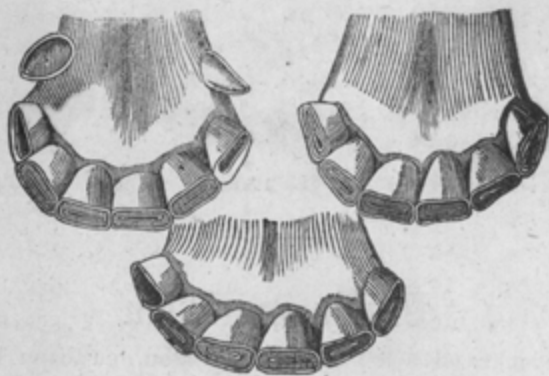

Fig. 11.

La 8 ani.

Atátu in aceste, cátu si in tóte ilustratiunile premerse verigile negre pe dinti arata musc'a in diversele ei forme.

Totusi unu cunoscatoriu bunu de cai póte spune etatea calului de pe dinti si dupa 9 ani. Cu cátu adica musc'a se perde, cu atátu mai multu dintii iau form'a de triunghiuri ovale si apoi sferice, a cároru lature lata sta in-afara, ér' unu unghiu in launtru.

Unu altu semnu de cunóscere dau dintii ochiului, cari pâna la anulu alu 12. au o gavanéla, care din ce in ce se micsioréza si in alu 13. anu e stérse cu totulu. In alu 15 anu s'arata miezulu albu alu dintelui ochiului, care apoi din anu in anu e totu mai vediutu. Dupa alu 20 le anu dintele ochiului pana atunci ascutitu se rotundiesce si devine apoi din anu in anu totu mai lungu. Altu semnu de etate mare sunt dintii taietori, cându s'arata totu mai putienu coperiti de gingie si prin urmare aparu mai lungi.

Dintiatur'a calului dela alu 12-le pana la alu 24-le anu se invederéza in urmatórele gravure:

Fig. 12.

La 12 ani.

Fig. 13.

La 19 ani.

Fig. 14.

La 24 ani.

Ursulu maritimu

séu de mare (Eisbär) e cu totulu albu, cu capu latetiu lunguretiu; limb'a si gutlegiulu i sunt violete. Celu mai mare atare ursu vediutu de capitanulu Parry la anulu 1810 a fostu de 8 urme 3 policari de lungu. Nutremântulu seu comunu sunt pesci, câni marini si alte animale de mare, ér in prinsóre pâne. Se tavalesce bucurosu in nea (zapada), si in Parisu unu atare ursu trebui a se udá pe tóta diu'a cu 60—80 vedre de apa. Carnea animaleloru de tiéra n'o pré iubesce; in Sibiri'a s'a observatu, ca trece pre-langa ciurdi de vite, fâra a le atacá. Traiesce in tóta zon'a polara, mai cu séma inse in Sibiri'a intre Lena si Jenisei. E celu mai infricosiatu ani-

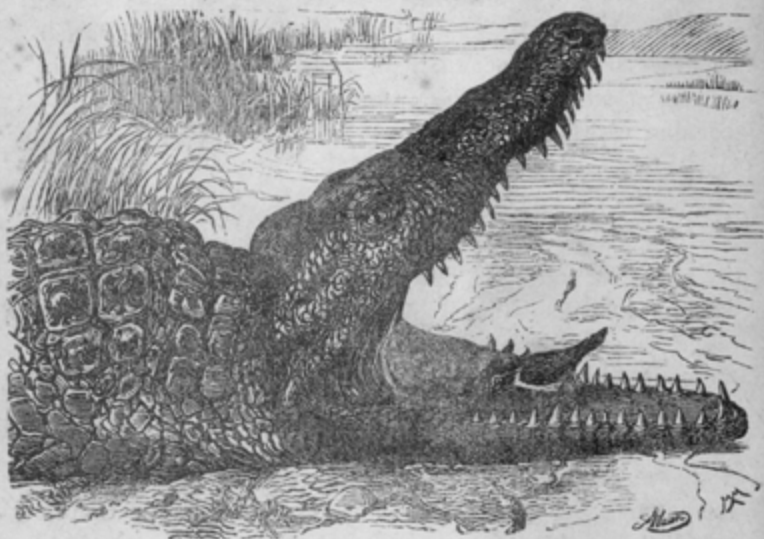

malu rapace alu nordului. In Septembrie ursulu polaru grasu si-cauta locuinti'a de iérna, spre care scopu i servece ver-ce crepatura de stânca si ver-ce gramada de ghiatia. Lunile januaru si februaru le dórme. Barbatuusii si-parasescu locuinti'a de iérna pela finea lui martin, ér muierusiele in aprile, cându ele totu-odata fêta de comunu câte doi poi.

Crocodilulu.

Acestu animalu infricosiatu se tiene de famili'a reptilieloru, se distinge prin tiestulu seu deosebitu, prin cód'a sa adunata si provediuta cu crésta. Limb'a i-e scurta si prinsa de falc'a de josu; nârile nasului si urechile lui se inchidu prin capace (clape). Are dinti mari, patru picióre scurte provediute cu pelitia de innotatu si ghiare. Traiesce in apa, unde prin iutîmea, marimea si lacomi'a sa devine periculosu pentru ómeni si animale. Candu ese la uscatu, e fricosu, greoiu si nu se póte întórce curêndu. Se tiene in apele dulci ale tieriloru calde, unde se gasesce in mare multîme. Se póte si imblândi, in Egipetu si acum s'arata atari esemplare domesticite, cari,

pre-cum se scia, se pórtá si-prin Europ'a. Pescii si animalele de uscatu, pe cari le prinde, le innéca mai antáiu si apoi le manâncá. Dupa Humboldt in apropiarea Angosturei multi ómeni devinu preste anu prad'a crocodililoru. Pe timpul caldurei celei mari zacu letargicu adunciti in nomolu. Muierusi'a depune prin gâurile tiermului câte 20—60 óue asemenea celoru de gâsca, inse tari. Inimicii lui cardinali sunt siopêrlele de Nilu si ichneumonii, cari i cauta óuele si le manâncá. Amiculu celu mai bunu alu crocodilulu este paserea numita ploiaru sêu pruntarelu (*Charadrius aegypticus*, Regenpfeifer). Asta pasere, candu crocodilulu vine pe uscatu, i curatia gingeii de larvele de musca si de alte insecte ce se infigu in aceia-si din cauza ca crocodilulu n'are buze. Gravur'a urmátóre arata capulu acelui monstru, cascându-si cu placere gur'a, cá se dea ocaziune pasaruiceii de a cautá insectele infipte in carnea dintiloru sei.

Sunt mai multe specie de crocodili. Crocodilulu vulgaru e de 20 urme lungu, traesce in Egiptulu de susu, mai de-multu si in celu de-josu. Este uniculu sortu cu-

noscutu si celoru vechi, de care acesti-a scrisera ade-
veruri si mintiuni (lacrimile de crocodilu). Pescarii din
Dongola forméza o casta deosebita, cari s'ocupa afara de
pescuitu si cu venatul de crocodili, mai vertosu érn'a,
cându aceste animale dormu in sóre, ori primevér'a dupa
ouatu, candu muierusiele pazescu óuele. Carnea i se
manânca, de-sî are unu mirosu.

POESII.

Doru si Jale.

Daca sórtea ne'mpacata s'au a cerului mânje
Te-a ursitu se taci in lacrami, in durere si'n sclavie,
P'un pamêntu, alu cărui sóre luminos si stralucitu
Te destépta si te culca desolatu, desmostenitu,
Si pe care umbr'a noptiei nu se 'ntinde, nu se lasa,
De câtu numai cá s'adórma desperarea ce te-apasa . . .
Nu-i asiá, ca plinu de jale si cu ochii la pamentu,
Simti ca patri'a e 'n ceriuri, libertatea 'ntr'unu mormêntu?

* * *

Si cându obositu de lume, intr'unu timpu de nesimtire,
Din amoru s'au din credintia pentr'o mare suveniru,
Ai voi, calcandu tierên'a unei falnice ruini,
Pe altarele virtutiei se te pleci si se te 'nchini;
Dar' vediendu ca pretutindenii pacea mortiei predominesce,
Cà nici umbr'a nu se misca, nici unu sufletu nu vorbesce,
Ca nu vedi macar o cruce s'au o palida lumina
Privighindu in miediulu noptiei p'o eroica ruina
Nu'i asiá, cà simti cu lacrami, plecându frunteala pamêntu,
Cà mârirea este 'n ceriuri si virtutea 'ntr'unu mormêntu?

* * *

Tóte trecu, tóte se schimba; diu'a 'n nópte se preface
Bucuri'a se renasce, plânsulu si durerea tace;
Dar nimicu nu pôte stinge, dintr'unu peptu nenorocitu,
Suvenirea si dorinti'a unui timpu mai fericitu.

* * *

Ast-feliu, trista Romanie, intorcându a mea privire,
Cu suspinu mi-aducu aminte de trecut'ati fericire,
Cându prin dreptu si prin valóre stralucindu marétia 'n lume
Nu erai numai o forma, unu golu, un zadarnicu nume;

Cici in inimi si 'n naravuri, in limba si 'n cugetare
 Se simtiá fêrbându puternicu romanesc'a ta suflare!
 In zadaru, cuprinsu acuma d'a ta mare suvenire,
 Plinu de vechi'a barbatie si d'a fapteloru marire,
 In zadar ascultu si cautu, stau in locu si me gandescu:
 Românie tiéra scumpa, nicairi nu te gasescu!
 Negresitu, si-acumu Carpatii desvelescu o mandra frunte,
 Si-acumu flórea cresce 'n vale, buciumpul resuna 'n munte
 Si din culmea ridicata, unde ochiulu se opresce,
 Audu Oltulu cum suspina si Dunarea cum mugesce . . .
 Inse unde suntu eroii si valórea loru divina?
 Undei vechi'a libertate? Undei fal'a de regina?
 Si-acelu peptu, si-acea virtute, si-acelu sange stramosiescu,
 Ce dau ceriului, naturei, corpu si sufletu romanescu?! . . .

* * *

A peritu, s'a dusu cu timpulu! Adi p'acestu pamêntu tacutu
 Glasulu patriei Române — e unu glasu necunoscutu! . . .

N. Niculénu.

20. Martiu 1866.

Insirate - margarite.

Trei copille de 'imperatu
 Stau intr'unu maretu palatu
 Insirandu la scumpe salbe
 De margaritare albe.
 Êr o passere maiéstra
 Vine veselu pe feréstra
 Si batendu din aripióre,
 Dice blandu cuventatóre:
 — „Bine, bine v'am gasitu
 „Dalbe flori d'in resaritu
 — „Bine-ai venitu de la raiu
 „Passerea cu dulce grain!
 — „Eu sosescu cu primavér'a
 „Cá se me intoreu cu vér'a;
 „Si-acumu vinu p'a vostru plaiu
 „Aducêndu lun'a lui maiu,
 „Lun'a cea de lacramióre
 „Si de doruri iubitóre
 „Si o dalba de poveste
 „Cum n'a fostu si nu mai este!
 — „Passerica, spune, spune
 „Cea poveste de minune

„Ca ti-omu face noi trei salbe
 „De margaritare albe!“

I.

„Insirate-margaritu
 „Pe lungi fire aurite
 „Cá o hora luminósa
 „Cá povestea mea duiósa:

Fostu-au fostu in lume-odata
 Mandrulitia dulce fêta
 Si la chipu farmecatóre
 De puteai cautá la sóre
 Êr la ochisiorii sei
 Si la facia-i nu puteai!
 Florile i dicea flóre
 Stellele stea lucitóre
 In câtu vecinicu flori si stelle
 Se certau nóptea 'ntre elle!

Éta 'n faptu din diminétia
 Ca pe campulu de vérdetia

Copilliti'a cu-alte dōue
 Se primblă torcēdu prin rōua,
 Un'a dice: „Am visatu
 „D'unu fetioru de imperatu!
 „Dēc'ar fī acum se vie
 „Se m'allēga de soție,
 „I-asu aduce eu in daru
 „Unu sioimanu de armasaru,
 „Care sbōra, care sare
 „Preste munti si peste mare
 „Si incungiura pamentulu
 „Mai usioru chiaru de cătu ventulu!“
 Alt'a dice: „Soriōre!
 „Eu i-asu tiese 'n focu de sōre
 „O camesia 'n diece itie
 „Cu descānteci prin altitie
 „Că se i-fie de norocu
 „Și se lu-apere de focu,
 „Si de patimi sufletesci
 „Si de bōlele trupesci.“
 Êr frumōs'a copillitia
 Dice astfelu d'in guritia:
 „Eu i-asu face doi fetiori,
 „Doi de gemeni fratorii
 „Cu cositie aurite
 „Si cu fețiele 'nflorite,
 „De n'ar fī altii că ei
 „Dragalasi si frumusei,
 „Căci ar fī stralucitori
 „Că doi ochi veselitori.“
 — „De mi-i face-asiă copii
 „Tu mirēs's'a mea se fii!
 (Dice-atuncea mandrulu craiu
 Ce venă pe verde plaiu.)
 „Tu se fii a mea mirēs'sa
 „A mea dulce 'mperatēs'sa
 „Tu, minune 'ncantatōre
 „Care esci rupta din sōre;“
 Copilliti'a 'n fericire
 Stă petrūsa de uimire.
 Ochii galisiu i se 'nchidu,
 Degetele-i se deschidu,
 Fusu-i pica, firu-si perde
 Si ea cade 'n ērba verde.

Ēra craiulu tinerella
 O iă-n bracie usiurellu
 Si cu gingasiulu odoru
 S'arunca pe callu usioru.
 Callulu falnicu se 'ncordēza
 Salta sbōra si nechēza;
 Ellu nechezulu n'au sfērsitu
 La pālatsu c'au si sossitu,
 Siepte dille-abiă trecea
 Mare nunta se facea
 Cu nuntasi nenumerati
 Cum se cade la 'mperati,
 De-au mersu vestea 'ndepartāri
 Peste nōue tieri si mări!
 Postu-au facia crai vestiti
 Cu corōne 'mpodobiti
 Si vestite 'mperatēs'se
 Totu frumōsa si allese.
 Postu-au inca la serbare
 Ōspeti mari de spaimentare,
 Uriasi cu negre semne,
 Sfarma-pētra, Strēm̃ba-lemne,
 Smei cu ochii sangerosi
 Si vitejii Feti-frumosi!
 Dar d'in toti nuntasii cine
 Rspundea mai dulci lumine?
 Dulce-a craiului mirēs'sa
 Tener'a imperatēs'sa,
 Care ochii farmecă
 De zimbea sēu de jucă.
 Blandulu zimbetu allu copillei
 Lumină că faptulu dillei
 Si-allu ei jocu pareu unu sboru
 Chiaru de fluturu sprinteoru.
 Postu-am inca si eu facia
 L' acea nunta multu marētia,
 Si d'atunci totu me gandescu
 C'am visatu unu visu cerescu.

II.

„Insira-te margarite
 „Pe lungi fire aurite
 „Precum sirulu d'in poveste
 „Ca 'nainte multu mai este:

Trecu' lun'a, trecu' d'oue
 Trecu' cinci, trecura n'oue;
 D'omn'a nascu' doi fetiori
 Doi de gemeni fratiiori,
 Cu cositie pol'eite
 Si cu fecie infforite
 De parea stralucitori
 Ca doi ochi veselitori!

Alei! m'andre soriore!
 Putea-ti voi a ni spune ore
 Ce i-mai bunu in asta vietia
 Ca iubirea cu dulcetia?
 Ce-i mai sfantu si mai alinu
 Ca mum'a cu pruncu la sinu?
 Ce-i mai dragu si mai placutu
 Ca pruncutiulu nou nascutu?
 Mum'a domn'a fericita
 De doi prunci impodobita
 I-tienea duosu la sinu
 Ca doi fluturi pe-unu crinu,
 Si din pletele-i gingasie
 Le facea loru dulce fasie
 Si pe bracie-i, ca se i-culce
 Le facea unu leaganu dulce.
 Ea i-privea si di si nopte
 Le vorbea cu blande siopte,
 Si privindu-i se uimiá
 Ea i-treziá si i-adormiá.
 I-adormiá totu in cantari
 Si i-treziá in sarutari.

Candu era pe adormire
 Le canta cu 'nduiosire: —
 „Nani, nani copilasi,
 „Dragii mamii fetiorasi!
 „Ca mam'a v'a legana
 „Cu versu dulce v'a'ngana
 „Si-a ruga pe Ddiu
 „Se ve primble 'n raiulu seu,
 „Se vedeti unicii mei
 „Ceriuri plini de curcubeii
 „Ploi de radie si de stelle
 „Pe campii de viorelle.

„Si-oiu ruga Domnulu cerescu
 „Se ajungeti cum dorescu
 „Viteji mari si Feti-frumosi
 „Doi luceferi mangaios.
 „Lumea se ve indragésca
 „Dusmanii se se 'ngrozésca,
 S'aveti parte si renume,
 Se ve mérga vestea 'n lume“.

Candu era ér pe trezie
 Le canta in veselie:
 „Sculati, sculati, fetii mei
 „Floricele dalbe
 „C'au venitu doi angerei,
 „In vestminte albe
 „Angerei colindatori
 „Floricele dalbe
 „Nopte pe la cantatori
 „Candu zorile su-albe,
 „Si v'aducu pe aripiore
 „Floricele d'albe
 „Roua sfanta 'nviatore
 „Si cunune albe“.

Alei! mandre soriore!
 Nici ca se afla sub sóre
 Fericire mai deplina
 Vietia dulce mai senina!
 Dar in lume adesu trece
 Ventu de morde, fiuru rece
 Si pe locu se vestediesce
 Totu ce 'n lume ne zimbesce!
 Seninulu se shimba 'n nori
 Vieti'a 'n nopte fara zori,
 Veseli'a 'n aspre chinuri
 Si cantarile 'n suspinuri!

Eta ca 'ntr'o di de maiu
 Mersu-au vestea chiaru la raiu
 D'acei mandri fratiiori
 Allu pamentului comori;
 Si toti angerii in sboru
 Au venitu ascunsi d'unu noru,
 Ca se veda deca sunt
 Frati d'ai loru p'acestu pamentu?

„Dulce-su“ dómne la privire
 „Cá unu visu de fericire“
 Abiá dissu-au si pe locu
 Cá unu fulgeru viu de focu
 Cruntu deochiulu au ajunsu
 Pe copii si i-au strapansu!
 Copillasii plangu, suspinu,
 Scotu guriti'a dela sinu
 Cauta 'n ochii mamii loru
 Pléca fruntea, cadu si moru,
 Vai de codrulu, care si-perde
 Freametulu si frundi'a verde,
 Vai de inim'a pustia
 Ce-a remasu fora sočia!
 Dar amaru, amaru de lume
 De copii fâra mume
 Si de mumele cu doru,
 Cari si-perdu copiii loru!

III.

„Insira-te margarite
 „Pe lungi fire aurite
 „Precum sirulu de poveste
 „Ca 'nnainte multu mai este:
 Pe copii imbraçisati
 Intr'unu leaganu albu culcati
 Trist'a muma i-a 'ngropatu
 Langa ea, langa palatu,
 La ferést'a d'in gradina
 Sub o tufa de sulcina.
 Ér d'in leaganulu de flori
 Resaritu-a pana 'n zori
 Doi bradi gingasi de o séma
 Cá doi gemeni dintr'o mama,
 Si-au crescutu, crescutu-au éra
 De la zori si pana 'n séra
 Pan' au datu se se lovésca
 De ferést'a 'mperatésca . . .

— „Fratióre, fratióre,
 „In launtru, ce vedi óre
 — „Vedu pe mam'a! . . audi frate,
 „Gemetele-i necurmate.
 — „Maiculitia mea iubita
 „Cátu d'amaru e ratecita

— „Ochii i-suntu dóue isvóre
 „Totu de lacrimi ardietóre
 — „Ah! privesce cum ne cauta
 „Prin cea casa intristata!
 — „Cum ne chiama, cum ne plângé
 „Manele cum si le frange!
 — „Mama, mama, drag'a nostra
 „Éta-ne ici la feréstra
 „Vinu cu dulce sarutatu
 „Si cu dulce dismerdatu
 „Ca de multu amaru de noi
 „Ne lipsesci la amendoi!“

Astfelu bradii suspiná
 Si-a loru crengi le clatiná
 Pe ferésta 'n sal'a mare . .
 Mum'a dómna viu tresare,
 Vine-alérge, stà nu crede,
 Vede bradii si nu i vede
 Sterge iute ochii sei:

— „Dragii mei dragutii mei!
 „Voi sunteti ! inim'a mi-dice
 „C'ati venitu voi ér aice
 „Lang'allu mamii dulce sinu
 „Ce hranesce-amaru suspinu!
 „Scumpii mamii frumusiei,
 „Copillasi, iubittii mei!
 „Frigu v'au fostu in cellu pamentu
 „Pedepsilu-ar Dlu sfântu!
 „Si-acum nu mai cauta nime
 „De a vóstra fragedime
 „Nici ve leagana 'n cantàri,
 „Nici v'adórme 'n sarutàri!“
 — „Taci maicutia cu durere,
 „Ca ti-aducemu mangaiere.
 „Nu jalí a nóstra sórta,
 „Ca de grige ceriulu pórtá
 „Si la morti si la cei vii
 „Si la flori si la copii.
 „Sér'a primaverii calda
 „Cu dulci lacrime ne scalda;
 „Ventulu ne-adórme-usioru
 „Cu suspinu recoritoriu,

„Si steluti'a serii, muta,
 „Cu dulci radie ne saruta.“
 — „Ce vorbiti de primavéra
 „Si de stelle si de séra?
 „Nu vedeti cumplitii nori
 „Cum s'adunu fulgeratori?
 „N'auditi ceriulu cum tuna
 „Si pamentulu cum resuna?
 „Ventulu sufla si ve 'ndóia
 „Pe voi cade rece plóia, . .
 „Dragii mei gingasii mei!
 „Cum se i-aperu eu pe ei

Biét'a muma n'au sfersitu,
 Cериulu bradii au tresnitu
 Si sub ochii sei pe locu
 I-au aprinsu in mare focu!
 La pamentu bradii cadea
 Cu lungu gemetu ei ardea
 Si spre dómn'a ce i-vedea
 Crengile si le 'ntindea.
 Biét'a muma despletita,
 Spaimentata, ratecita,
 Pe feresta se plecá
 Vrendu in focu a s'aruncá;
 Dar d'odata ochii sei
 Au zaritu dóue scântei
 P'ntre flacari stralucindu
 In vezduhu voiosu sarindu
 Catra stelle totu suindu
 Si-amendóue p'ntre elle
 Prefacéndu-se in stelle.

Faci'a ei l'acea privire
 Straluci de fericire,
 Cum s'aprinde alb'a luna
 Dup'o apriga furtuna,
 Si cu graba 'n veselía
 Essindu nóptea pe campía
 Ea se duse aiurindu,
 Cu ochii la ceriu privindu
 Cum se duce neopritu
 Dorulu cellu nemarginitu.

IV.

„Insira-te margarite
 „Pe lungi fire aurite
 „Cá duiós'a mea poveste
 „Ca 'nnainte multu nu este;

Pe cea vale de mohoru
 Lâng'unu limpede isvora
 Mum'a dómna sta culcata
 Si cu dragoste totu canta
 Candu la ceriulu instellatu
 Unde doru-i au sburatu
 Candu pe faci'a apei line
 Unde-a ceriului lumine
 Se prevedu se oglindéza,
 Si in taina scanteiéza.

Biét'a muma 'neetu suspina
 Si c'o flóre de sulcina
 Ea desmérda 'ncetisioru
 Faci'a micului isvora
 Si-apoi sta si totu privesce
 Ap'a candu se limpediesce
 Care stelle mai antáiu
 Au se éssa 'n fati'a ei?

Umbr'a noptii de pe vale
 Se petrunde cu-a ei jale
 Si asculta in tacere
 Siópt'a-i plina de durere,
 Cáci ea stellele descanta
 Si, plangéndu, astufelu ea canta:

„Câte stelle sunt pe ceriu
 „Pana 'n diua tóte peru,
 „Numai dóue'su statatóre
 „Pan' la resaritu de sóre
 „Si ingana dorulu meu
 „Coborile-ar' Ddieu!

„Stelisióre, blande stele,
 „Ochisiori inimii mele!
 „Pe pamentu voi v'ati inchisu
 „Si in ceriuri v'ati deschisu
 „Se priviti la dorulu meu . .
 „Cobori-v'ar Ddieu!

„Bine v'a fi vóue, bine,
 „In cellu raiu cu vii lumine
 „Dar nici raiulu nu e linu
 „Cá allu mamei dulce sinu.
 „Ah! copii la sinulu meu
 „Cobori-v'ar Ddiu!

Oh! minune susu in ceriu
 Dóue stelle éta peru!
 Si cu sborulu de sagéta
 Prin vezduchu éta-le, éta
 Ca vinu iute si voióse,
 Lassandu urme argintóse,
 Pan'ce cadu langa isvoru
 Intr'unu lungu intinsu ogoru,
 Si se facu d'in dóue stelle
 Dóue margaritarelle . . .

Cine 'n lume, cine póte
 Mările se le innóte,
 Codrii vechi se mi-i petrundia
 Cá se numere-a loru frundia?
 Cine póte-avé aflare
 Câte valuri suntu pe mare
 Câte radie suntu in sóre,
 Cátu mirosu e intr'o flóre?
 Numai dorulu mamii póte
 Se petrundia 'n lume tóte
 Cá se afle mangaiare
 La cumplit'a sa durere!

Astfelu dómn'a, cá 'ntr'unu riu
 Intra 'n lanulu cellu de grâu,
 Si totu cauta ne'ncetatu
 Stellele, cari au picatu.

Spicu de spicu ea lu-cullege
 Grâu 'n palme lu-allege,
 Si lu-saruta si lu-desmérda,
 Copillasii se nu si-pérda!
 Dî de véra pana 'n séra
 Éa d'in lanu nu ésse-afara.
 Spicuesce, spicuesce,
 De odichna nici gandesce!
 Ér candu lanulu s'au sfersitu,
 Éta Dómn'e c'au gasitu
 Intr'unu spicu frumosu si mare
 Dóue mici margaritare

Si d'atunci mum'a duiósa
 In rapirea-i dragostósa
 Totu insira, visatóre
 Pretiósele-i odóre,
 Si la sinu-i totu le stringe,
 Apoi ride, apoi plange,
 Le dessira candu si candu,
 Si le 'nsira ér cantandu:

„Insira-te margarite
 „Pe lungi fire aurite
 „Precum lacrimelle melle
 „Se insira curgendu la stelle!

„Insira-te margarite
 „Pe lungi fire aurite
 „Cá si anii mei de jale
 „P'a durerii trista calle!

„Insira-te murgarite
 „Pe lungi fire aurite
 „Pân-ce dorulu bieteî mume
 „Va 'ncetá d'a plange 'n lume! . .

Siórecele si pisc'a (múti'a).

Unu siórece de neamu si anume Ratonu,
 Ce fusese crescutu sub patu la Pansionu,
 Si care, in sfersitu, dupa unu nobilu planu,
 Petrecea retiratu intr'unu vechiu parmesanu,
 Intelni intr'o di pe kir Piscovicu,
 Cotoiu, care avea bunu nume 'ntre pisici,

Cum-ca domnulu Ratonu, indata s'a gatitu,
 Se o iá la picioru, nu e de indoitu.
 Dar' smeritulu cotoiu, cu ochii in pamentu,
 Cu capu 'ntre urechi, cu unu aeru de sântu,
 Incepù a strigá: „De ce fugi domnulu meu?
 „Nu cumvá iti facu rêu? Nu cumvá te gonescu?
 „Binele siorecescu câtu de multu ilu dorescu,
 „Si câtu îmi esci de scumpu: o scie Dumnedieu.
 „Cunoscú, ce reutâti v'au facutu fratii mei
 „Si ca aveti cuvântu se ve plângeti de ei;
 „Dar' eu nu sântu cum credi: căci chiaru asupr'a loru,
 „Veniamu se ve slujescu, de vreti unu ajutoru.
 „Eu carne nu manâncu, bá inca socotescu,
 „De vá vrea Dumnedieu, se me calugarescu.“
 La âstu frumosu cuvântu, Ratonu induplecatu,
 Vediendu ca Dumnedieu de martoru e luatú,
 Isi cerù iertaciuni si-lu postí a vení,
 Cu rîeamuln siorecescu a se impretení,
 Ilu duse pe-la toti si-lu infaçisiá,
 Cá unu pretinu, pretinu bunu ce norocu le dá.
 Se fi vediutu la ei jocuri si veselii!
 Căci siórecii credú multu la fisionomii;
 Si a âstui strainu atât'a de cinstitu,
 Nu le infaçisiá nimicu de banuitu.
 Dar' intr'o di, cându toti i detera una balu,
 Dupa-ce refusá si limbi, si casicavalu,
 Dicëndu, ca e in postu si nu pôte mancă,
 Pe prietinií sei cerù a-i imbraçisiá.
 Ce felu de imbraçiasiári! Ce felu de sarutatu!

Po câti gur'a puneá
 Indata i jertfiá;

In-câtu abiá doi-trei cu fug'á au scapatu.

Eu prin cotoiulu acest'a se ve arêtu m'amu silitu
 Ieón'a a deverata a omului ipocritu.
 Câti ni se infaçisiéza sub unu chipu protinescu,
 Si apoi cu ori-ce midilocu se ne pérda se silescu.

Gr. Alesandrescu.

Rîndunri'a.

Rîndunica	Care bine
Frumusica	Pentru tine
De-ce fugi din tiér'a mea?	'N alte locuri ai vediutu?
Ce! Ti-e frica	Iá, mai bine
Mititica	Siedi cu mine
Se te-apuce érn'a rea?	Unde cuibulu ne-amu facutu!
Nu vedi viti'a	Rîndunica
Fruinduliti'a	Tinerica
Inca nu a 'ngalbenitu	Mai remâi in Bucuresci!
Albiniti'a	Fâra frica,
Musculiti'a	Mititica,
Pân' acuma n'au muritu.	Câci e vara unde esci!

Bine ar fi

Candu relele multime	Candu n'asiu avea trei dile
Pe noi s'ar adună	Nimic'a a mancá,
Câci am avea atunce	C'atunci mare pofta
Mai-bine a sperá;	L'a mas'-asiu capatá
Cându banii toti din lume	Cându asiu avea muiere
Cu totulu ar lipsi,	Urita, fórte rea,
C'atunci amu fi pré siguru	C'atunci nu m'asiu teme
Ca nu i-vomu cheltuí;	Ca ea me va 'nsielá;
Cându medicii din tiéra	Cându din vr'o intemplare
Sciinti'a si-ar uitá,	Acumu asiu amuti,
C'atunci, bolnavii adesea	Ca nici o nerozie
De mórté ar scapá;	Atunci n'asiu mai vorbí;
Cându limb'a maicii nóstre	Si cându cernél'a tóta
De-odata amu uitá,	D'o-data ar secá,
C'atunci ne-ar fi pré lesne	C'atunci de versuri próste
Oalta a 'nvetiá;	Cá astea, ati scapá.

Cantece poporali.

Bate-me dómne se moriu	Bate-me dómne se zacu
Intr'o gradina cu flori,	Intr'o gradina cu macu
Unde-su fete si fetiori;	Cu cine mi mie dragu . . .
Cu mandr'a de subsuori:	

Diu'a noru si noptea noru
 Io-mi petrecu lumea cu doru,
 Diu'a noru si nóptea stele
 Io-mi petrecu lumea cu jele,
 Asiá-au fostu dilele mele . . .

Arde luminitia bine,
 Cine mi dragu nu mai vine,
 Arde luminitia 'n mės'a
 Cine mi dragu nu-i a casa,
 De cine mi mie doru
 De-ai cea-i departioru,
 De cine mi mie sete
 Nu pre aste locuri siede.

Somnu mi cum asiu durmi
 Pe sumanu pecurarescu
 Si 'n braciele cui gandescu.
 Drag'a mea si-acui te tiene
 Asiu durmi 'n bracie la tine,
 Drag'a mea si-acui te are
 Asiu durmi 'n braciele tale,
 Si ti-asiu mancă meru din sinu,
 Si din gura ti-asiu bé vinu.

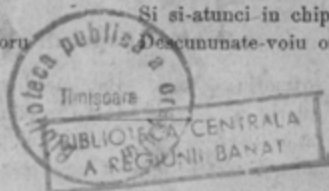
Uita-te mandra si vedi
 Pentru cine somnu ti-perdi
 Pentru'unu dracu cu ochii verdi
 Nice-su verdi nici mohoriti
 Fara cum'su mai uriti.

Cine strica dragostile
 Mancei grăulu passerile
 Siéda 'n sange pana 'n bréu
 Si lu-mance vermii de viu
 Fie-i grasdulu fără boi
 Si staululu fara oi
 N'aiba pita calda 'n mės'a
 Nice sanatate 'n óssa.
 Badisioru departisioru
 Nu mi-tramite-atát'a doru

Pe peréu si pe isvoru
 Pe gurile tuturoru;
 Tramite-mi mai pucinellu
 Vino tu bade cu ellu.
 Vino bade candu gandescu
 N'asceptá se te doreseu
 Io'su copilla desmerdata
 Cu dorulu nu su-invetiata.

Baditi'a cu siesse boi
 N'are ce cautá la noi
 Badea c'unu bou si c'o vaca
 Nici o séra se nu lu-tréca.

Me 'nsorai, se-mi iau muliere,
 Luai mam'a mamei mele.
 Candu o vedu la focu siedindu,
 Par' cá vedu ursulu jocandu;
 Candu o vedu in gur'a siurei,
 Par' cá vedu mam'a padurei,
 Stau se iau muchi'a securei,
 S'o lovescu in ceriulu gurei.
 Cându o vedu nepeptenata,
 Par' cá boghia negreblata.
 Candu o vedu cu capulu golu,
 Fugu vacile din ocolu,
 Cá gandescu, cá-i cium'a loru. —
 — Frundia verde bobu si linte,
 Descununa-me parinte,
 Cá de candu m'ai cununatu,
 In grea bóla m'ai bagatu! —
 — Atunci te-oiu descunună
 Candu mi sci tu numerá
 Frundi'a de pre nóue nuci
 Si érb'a din nóue lunci;
 Cate paie-su intr'o claiá,
 De le-i poté numerá,
 Atunci te-oi descunună;
 Si si-atunci in chipzu voui stá,
 Descununate-voi ori bá! —

2015